

Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
"Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση"

**Το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα, ένα νέο πρόγραμμα εφαρμοσμένης
Κοινωνικής Πολιτικής στην Ελλάδα και οι ανάγκες που καλύπτει.
Η περίπτωση του ΕΕΕ στο Δήμο Λοκρών**

Συγγραφέας: Άννα Παπαναγιώτου
Επιβλέπων: Καθηγητής κ. Δημήτριος - Επαμεινώνδας Βενιέρης

Κόρινθος, Σεπτέμβριος 2021

University of Peloponnese
Faculty of Social and International Sciences
Department of Political Science and International Relations
**Program of Master Degree's in "Local and regional administration,
Development and Local Government".**

**The Guaranteed Minimum income, a newschemeofimplementedsocial policy in
Greece and the needs it covers.
ThecaseofGuaranteed Minimumincome (GMI) intheMunicipality of Lokros.**

Author: Anna Papanagiotou
Supervisor: Professor Mr. DimitriosEpameinondasVenieris

Korinthos, September2021

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

1. Δηλώνω ρητά και ανεπιφύλακτα ότι η διπλωματική εργασία που σας καταθέτω αποτελεί προϊόν δικής μου πνευματικής προσπάθειας, δεν παραβιάζει τα δικαιώματα τρίτων μερών και ακολουθεί τα διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα επιστημονικής συγγραφής, τηρώντας πιστά την ακαδημαϊκή δεοντολογία.

2. Οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν αποκλειστικά ευθύνη του/ης συγγραφέα/ως και ο/η επιβλέπων/ουσα, οι εξεταστές, το Τμήμα και το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου δεν υιοθετούν κατ' ανάγκη τις εκφραζόμενες απόψεις ούτε φέρουν οποιαδήποτε ευθύνη για τυχόν λάθη και παραλείψεις.

ΑΦΙΕΡΩΣΗ

Η εργασία αυτή αφιερώνεται στον σύζυγό μου,

Νίκο Λιόλιο

(τ. Πρόεδρο ΠΑΣΕΓΕΣ, τ. Αντιπρόεδρο ΟΚΕ, τ. μέλος ΕΟΚΕ, τ. Πρόεδρο UNITAB, μέλος COPA, COGECA, CEJA, υποψήφιο βουλευτή και υπ. Βουλευτή επικρατείας του Σοσιαλιστικού Κόμματος στην Ελλάδα, τ. Δήμαρχο Λοκρών και μέλος επ. ΚΕΔΕ).

για την έμπνευση δύναμης που μου προσέφερε, την αγάπη για τα "συλλογικά" και τις σπάνιες εμπειρίες στην Ελλάδα και στην Ευρώπη.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω "από καρδιάς" τον επιβλέποντα της εργασίας τον καθηγητή κ. Βενιέρη Δημήτρη-Επαμεινώνδα για την υποστήριξη του, την επιμονή του, τις εύστοχες παρατηρήσεις του για να βελτιωθεί και να ολοκληρωθεί η παρούσα εργασία.

Ο κ. Βενιέρης με ταξίδεψε, σε δύσκολες μέρες, μέσω μιας διαδικασίας ευχάριστης μάθησης αλλά και αλληλεπίδρασης, στο αγαπημένο μου αντικείμενο της Κοινωνικής Πολιτικής που πρεσβεύω και εφαρμόζω στην καθημερινότητά μου ως προϊσταμένη Κοινωνικής Προστασίας σε ΟΤΑ. Επίσης μου θύμισε χρήσιμα βασικά μαθήματα του αντικειμένου στη σχολή Κοινωνικής Εργασίας πριν πολλά χρόνια και την Κοινωνική Ψυχολογία πιο πρόσφατα.

Επίσης θέλω να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές και συντελεστές του ΜΠΣ που έστω και διαδικτυακά, μου έδωσαν χρήσιμες διεξόδους, γνώσεις, επικοινωνία με συναδέλφους των ΟΤΑ.

Ευχαριστώ πολύ τον κ. Κονιόρδο που άμεσα μου προσέφερε τη βοήθειά του στη μεθοδολογία της έρευνας της παρούσας εργασίας.

Επίσης, επιθυμώ να ευχαριστήσω τους συμφοιτητές μου για τη στήριξή τους.

Το μεγαλύτερο ευχαριστώ ανήκει στο σύζυγό μου Νίκο Λιόλιο που ανέχθηκε τη μονόπλευρη αφοσίωσή μου για αρκετό καιρό στα εν λόγω κείμενα, για την υποστήριξη του στο ΜΠΣ και για την αγάπη που μου μετέδωσε για την πρόοδο και τα κοινά.

Τέλος, θα ευχαριστήσω την ατελείωτη μητέρα μου που πάντα με στηρίζει πρακτικά και ηθικά και με προτρέπει για την εξέλιξή μου. Της χρωστάω πολλά από αυτά που είμαι σήμερα.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Λέξεις κλειδιά: φτώχεια, κοινωνικός αποκλεισμός, κοινωνικά δικαιώματα, κοινωνική πολιτική, ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα, κοινωνικές ανάγκες, κοινωνική ένταξη.

Η οικονομικο-κοινωνικο-πολιτική κρίση της προηγούμενης δεκαετίας στην Ελλάδα και στην Ευρώπη επέφερε την αύξηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Δημιουργήθηκαν νέοι φτωχοί στην Ελλάδα με νέες πιεστικές ανάγκες προς κάλυψη. Η κοινωνική πολιτική στη χώρα ήταν ανέτοιμη να αντιμετωπίσει τα προβλήματα της κοινωνίας. Με τη συμβολή των θεσμών, μέσω των μνημονίων επιβλήθηκαν μέτρα για την αντιμετώπισή της. Βασικό πρόγραμμα στην εξέλιξη της Κοινωνικής Πολιτικής ήταν το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα, νέο πρόγραμμα για την Ελλάδα, ενώ στην Ευρώπη εφαρμοζόταν ήδη στις περισσότερες χώρες εδώ και χρόνια. Θεσμοθετήθηκε, σε εθνική εμβέλεια, το 2017.

Η παρούσα εργασία ασχολείται εξελικτικά με το πρόγραμμα από τη δημιουργία του, τα στάδιά του, τις προϋποθέσεις του, την εφαρμογή του, τις στοχεύσεις του και πιθανές ελλείψεις του σε σχέση με τις ανάγκες που καλύπτει.

Έμφαση δίνεται στο παροντικό στάδιο εφαρμογής του, με τον τρίτο πυλώνα να καταλαμβάνει το βασικό στοίχημα ολοκλήρωσής του.

Η πορεία του προγράμματος, σε κάποια στάδια εξετάζεται κριτικά στα κείμενα της εργασίας, προάγοντας προβληματισμούς για την εξέλιξή του στο μέλλον.

Τέλος, παρουσιάζονται απόψεις για το ΕΕΕ από την έρευνα πεδίου σε δικαιούχους του Δήμου Λοκρών όπως και απόψεις χειριστών εποπτών του προγράμματος, προκειμένου να διεξαχθούν χρήσιμα συνολικά συμπεράσματα και προτάσεις βιβλιογραφικά και εμπειρικά.

ABSTRACT

Keywords:poverty, social illumination, social wrights, social politics, guaranteed minimum income, social needs, social integration.

The economic social-political crisis of the last decade in Greece and Europe has led to an increase in poverty and social exclusion. New poor people were created in Greece with new pressing needs to be met/covered.

The social policy of the country was unprepared to face the problems of society with the contribution of the Institutions, through memorandum, measures were imposed to deal with it. Main program in the development of social policy, was the Guaranteed Minimum Income, a new program for Greece while in Europe, it was already implemented in most countries for years. It was established / legislated on a national scale in 2017. The present paper/thesis deals evolutionarily with the program, from its creation, its stages, its conditions, its implementations, its goals and possible shortcomings in relation to the needs that it covers.

Emphasis is given on the current stage of implementation, with the third pillar occupying the main bet of its complexion.

The progress of the program, at some stages, is critically examined in the texts of the paper/thesis, promoting concerns on its development in the future.

Finally, opinions on the Guaranteed Minimum Income are presented from the field research to beneficiaries of the municipality of Lokros, as well as views of the project supervisors, in order to be carried out useful conclusions and suggestions based on bibliography/literature and observations (bibliographically and empirically).

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΜΚΑ	Αριθμός Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης
ΑΦΜ	Αριθμός Φορολογικού Μητρώου
ΓΠΠΣ	Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων
ΔΕΔΔΗΕ	Διαχειριστής Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας
ΔΝΤ	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΕ	Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα
ΕΙΕΑΔ	Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας και Ανθρώπινου Δυναμικού
ΕΝΦΙΑ	Ενιαίος Φόρος Ιδιοκτησίας Ακινήτων
ΕΣΥ	Εθνικό Σύστημα Υγείας
ΗΔΙΚΑ Α.Ε.	Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση Κοινωνικής Ασφάλισης Α.Ε
ΙΚΑ	Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων
ΚΕΑ	Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης
ΚΕΠ	Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών
ΚΟΤ	Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο
ΚΠΑ2	Κέντρο Προώθησης Απασχόλησης
ΚΥΑ	Κοινή Υπουργική Απόφαση
ΟΑΕΔ	Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού
ΟΓΑ	Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων
ΟΠΕΚΑ	Οργανισμός Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης
ΟΤΑ	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΤΕΒΑ	Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας προς τους Απόρους
ΥΠΕ	Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων
Α.Μ.Ε.Α.:	Άτομα με Ειδικές Ανάγκες
Δ.Ε.Η:	Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού
Δ.Ε.Κ.Ο:	Δημόσιες Επιχειρήσεις και Οργανισμοί
Ε.Κ.Α.Σ.:	Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Συνταξιούχων
Ε.ΠΑ.Λ.:	Επαγγελματικό Λύκειο

- Ε.Σ.Π.Α.: Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς
- Ι.Ν.Ε- Γ.Σ.Ε.Ε.: Ινστιτούτο Εργασίας- Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος
- Ο.Ν.Ε.: Οικονομική και Νομισματική Ένωση
- Ο.Ο.Σ.Α.: Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
- Φ.Ε.Κ.: Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	v
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	1
ABSTRACT	2
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ – ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	12
Κεφ. 1: Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός – Η σύγχρονη Κοινωνική Πολιτική στην Ελλάδα	12
1.1 Εισαγωγή	12
1.2 Η φτώχεια και οι κοινωνικός αποκλεισμός	12
1.3 Οι "νέες βασικές ανάγκες" της ελληνικής κοινωνίας και η οικονομική κρίση	14
1.4 Η Κοινωνική Πολιτική στην Ελλάδα	15
1.5 Η ανάγκη αντιμετώπισης της φτώχειας και η θεσμοθέτηση ενός νέου προγράμματος Κοινωνικής Πολιτικής	16
1.6 Ανακεφαλαίωση	18
Κεφ. 2: Το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα, Η εφαρμογή του και οι στοχεύσεις του στην Ελλάδα σήμερα	19
2.1 Εισαγωγή	19
2.2. Τι είναι το ΕΕΕ, ποιοι είναι οι ωφελούμενοι, ποιες οι προϋποθέσεις και ποιοι είναι οι σκοποί για τους οποίους σχεδιάστηκε	19
2.3 Τα στάδια έως την καθολική εφαρμογή του και πολιτική ιστορική αναδρομή του.....	
2.4 Το Ευρωπαϊκό & ελληνικό θεσμικό πλαίσιο- Αρμόδιοι φορείς παροχής και υλοποίησής του	22
2.5 Το ΕΕΕ στην Ευρωπαϊκή Ένωση.	22
2.6 Στοχεύσεις και ανάγκες που καλύπτουν οι πυλώνες του ΕΕΕ.....	26
2.7 Ανακεφαλαίωση.....	26
Κεφ. 3: Νέες εξελίξεις και προοπτικές σχετικά με το ΕΕΕ	27
3.1 Εισαγωγή	27
3.2 Ο τρίτος πυλώνας εφαρμογής του ΕΕΕ – Υπηρεσίες ενεργοποίησης και διασύνδεσης του δικαιούχου με την αγορά εργασίας. Η πρόσφατη εφαρμογή του το 2021	27

3.3 Σύντομη αναφορά και κριτική του Ευρωπαϊκού και εθνικού στρατηγικού πλαισίου για την κοινωνική ένταξη και τη μείωση της φτώχειας, περιόδου 2021-2027...	30
3.4 Εναλλακτικές προσεγγίσεις του Εγγυημένου Εισοδήματος	32
3.5 Κριτική προσέγγιση για το ΕΕΕ	33
3.6 Ανακεφαλαίωση.....	35
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ - Η ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ	37
ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΟΥΧΩΝ ΤΟΥ ΕΕΕ ΚΑΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ-ΕΠΟΠΤΩΝ ΤΟΥ ΕΕΕ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΛΟΚΡΩΝ.....	38
Κεφ. 4: Αντικείμενο έρευνας – Ερευνητικά ερωτήματα - Μεθοδολογία	38
4.1. Αντικείμενο έρευνας και ερευνητικά ερωτήματα.....	38
4.2 Μεθοδολογία έρευνας.....	39
4.2.1 Ποιοτική Έρευνα και η τεχνική της ημιδομημένης συνέντευξης.....	39
4.2.2 Δείγμα και χαρακτηριστικά δείγματος - Διαδικασία Πραγματοποίησης της έρευνας.....	40
4.2.3 Οργάνωση ποιοτικού υλικού και επεξεργασία ευρημάτων.....	41
Κεφ. 5: Αποτελέσματα εμπειρικής έρευνας	43
5.1 Οι απόψεις των δικαιούχων γενικά για το ΕΕΕ και ο βαθμός ικανοποίησης από την κάλυψη των αναγκών τους.....	43
5.2 Απόψεις των ερωτώμενων για τον Α΄ πυλώνα: Οικονομική ενίσχυση.....	44
5.3 Απόψεις των ερωτώμενων για τον Β΄ πυλώνα: Συμπληρωματικές κοινωνικές υπηρεσίες και αγαθά.....	45
5.4 Απόψεις των ερωτώμενων για τον Γ΄ πυλώνα: Κοινωνική και εργασιακή ένταξη και επανένταξη.....	45
5.5 Οι απόψεις των δικαιούχων για το ΕΕΕ ως βασικό πρόγραμμα κοινωνικής πολιτικής σήμερα και οι προσδοκίες τους για το μέλλον.....	46
5.6 Οι απόψεις των υπαλλήλων - χειριστών εφαρμογής του προγράμματος κοινωνικής πολιτικής σήμερα και οι προτάσεις τους για το μέλλον	47
Κεφ. 6: Συμπεράσματα	49
Βιβλιογραφικές πηγές	54
Παράρτημα Α-Προϋποθέσεις ΕΕΕ και ποσά.....	65
Παράρτημα Β – Ευρωπαϊκό Θεσμικό Πλαίσιο για την κοινωνική ένταξη.....	67
Παράρτημα Γ –Θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα για το ΕΕΕ.....	68
Παράρτημα Δ –Αρμόδιοι Φορείς παροχής & υλοποίησης του ΕΕΕ	70
Παράρτημα Ε –Το ΕΕΕ στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	71

Παράρτημα ΣΤ–Οδηγός Συνεντεύξεων	72
Παράρτημα Ζ–Χαρακτηριστικά δείγματος	74

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην παρούσα εργασία επιδιώκεται η θεωρητική διερεύνηση του ΕΕΕ ως προς τα στάδια δημιουργίας του, του ορισμού του αλλά κυρίως της εφαρμογής του στην Ελλάδα σήμερα, μελετώντας ζητήματα επάρκειας, στόχευσης, εφαρμογής και ολοκλήρωσής του μέσα από Ελληνική και ξενόγλωσση βιβλιογραφία. Στη συνέχεια πραγματοποιείται ποιοτική έρευνα, με ημιδομημένες συνεντεύξεις, σε δώδεκα δικαιούχους του Δήμου Λοκρών και σε τρεις εργαζόμενους-επόπτες, χειριστές του επιδόματος στο Δήμο, προκειμένου να μελετηθούν σε βάθος οι απόψεις τους για τους τρεις πυλώνες του επιδόματος, το βαθμό ικανοποίησής τους, τις προσδοκίες τους για το μέλλον. Η έρευνα αυτή δεν μπορεί να δώσει αντιπροσωπευτική πληροφόρηση για τους δικαιούχους του Δήμου Λοκρών αλλά τις απόψεις τους σε βάθος.

Η μελέτη του ΕΕΕ επιλέχθηκε από τον ερευνητή λόγω τη σύνδεσής του με την επαγγελματική του ενασχόληση και τους γενικούς προβληματισμούς γύρω από την κάλυψη των αναγκών των δικαιούχων. Ιδιαίτερη πρόκληση για τον ερευνητή αποτέλεσε ο τρίτος πυλώνας . Οι απόψεις των δικαιούχων και υπαλλήλων του Δήμου Λοκρών, θα αποτελέσουν ενδιαφέρουσα πηγή ευρημάτων αφού η βιβλιογραφική μελέτη έδειξε ότι δεν είχε ξαναμελετηθεί.

Τα ΕΕΕ είναι ένα μέτρο προνοιακού χαρακτήρα που εφαρμόστηκε σε όλη την Ελλάδα το 2017 και αποτελείται από τρεις πυλώνες, εισοδηματική ενίσχυση σε οικονομικά ευάλωτους πολίτες, υπηρεσίες και αγαθά και ολοκληρώνεται με πολιτικές για την εργασιακή ένταξη των δικαιούχων. Το χρηματικό ποσό που λαμβάνουν οι δικαιούχοι καλύπτει τη διαφορά μεταξύ του πραγματικού εισοδήματος του νοικοκυριού και αυτού που θεωρείται απαραίτητο για να διαβίωσει μια οικογένεια στη χώρα.(Λαλιώτη Β,2017). Η Ελλάδα ήταν η μόνη χώρα όπου δεν εφαρμοζόταν κανένα πρόγραμμα ελάχιστου εισοδήματος (Ματσαγγάνης Μ.,2004). Υπήρχε Ευρωπαϊκή σύσταση 92/441/ΕΟΚ που πέρασε απαρατήρητη από τα πολιτικά κόμματα και άλλους φορείς στην Ελλάδα (Λαλιώτη Β,2017).Τελικά το ΕΕΕ επιβλήθηκε από τους θεσμούς το 2012 στο δεύτερο Μνημόνιο, η χώρα μας προχώρησε στην πιλοτική εφαρμογή του σε 13 Δήμους το 2014, ενώ με το τρίτο Μνημόνιο το 2015 αποφασίστηκε η πανελλαδική εφαρμογή του.(Δημουλάς Κ.,2017α).Ξεκίνησε καθολικά τον Φεβρουάριο του 2017 μετά από την Υπ. Απόφαση τον Ιούλιο του 2016.Συνδιάστηκε με την λειτουργία των Κέντρων Κοινότητας στους ΟΤΑ, πιθανόν ως μία προσπάθεια οργάνωσης των παρεχόμενων

προγραμμάτων Κοινωνικής Προστασίας. Προϋποθέτει μόνιμη και νόμιμη διαμονή στη χώρα, για να αντιμετωπίσει την ακραία φτώχεια. Ο δικαιούχος εντάσσεται με κριτήρια εισοδηματικά, περιουσιακά και διαμονής. Αποσκοπεί σε ενεργητικές πολιτικές κοινωνικής και εργασιακής ένταξης που δεν έχουν εφαρμοστεί έως σήμερα.(Βενιέρης Δ.,2018)Ένα κύριο πρόβλημα των συστημάτων αρωγής των φτωχών, πριν τη δημιουργία του κοινωνικού κράτους ,ήταν η αποστροφή του πληθυσμού προς την εργασία (Αλεξίου Θ.,1998)με σκοπό τον κοινωνικο-ιδεολογικό και οικονομικό έλεγχο. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα για πρώτη φορά επίσημα ωθεί προς την εργασία, απομένει η υλοποίησή του.

Η κοινωνική πολιτική στη χώρα μας δεν έχει βάση αλληλεγγύης, συλλογικό ενδιαφέρον για τα κοινά ,καθολικές διεκδικήσεις και ελάχιστες αναδιανεμητικές πολιτικές. (Βενιέρης Δ.,2018). Εστιάζει στις ανάγκες και στην κάλυψή τους παρά στην διασφάλιση δικαιωμάτων (Βενιέρης Δ.,2013). «Ένα κοινωνικό δικαίωμα διακονεί τη διεκδίκηση για συγκεκριμένες κοινωνικές παροχές» (Βενιέρης Δ.,2013 σ.466).Το Εθνικό Σύστημα κοινωνικής προστασίας στην Ελλάδα ήταν απροετοίμαστο να αντιμετωπίσει τις συνέπειες της κρίσης μετά το 2010(Φερόνας Α.,2017).Το ΕΕΕ «είναι όμως ένα πρώτο μικρό βήμα οργάνωσης και εφαρμογής θεσμοθετημένης αλληλεγγύης» (Βενιέρης Δ.,2018,σ.20). «Παρέχει σε περίοδο μεγάλης κρίσης ένα ύστατο δίχτυ σωτηρίας από την ανέχεια»(Βενιέρης Δ.,2018 σ.20)

Η Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική κυριαρχείται από την οικονομία με λιγιστή αλληλεγγύη και κοινοτικό κοινωνικό σχεδιασμό και με μειωμένη προτεραιότητα στις αναδιανεμητικές πολιτικές που εμποδίζεται από τα Ευρωπαϊκά αλλά και τα Διεθνή συμφέροντα.(Βενιέρης Δ.,2013).Παρ όλα αυτά στο τέλος της κρίσης με τη γέννηση νέων ομάδων φτωχών με «νέες ανάγκες», θεσμοθετήθηκε το εν λόγω πρόγραμμα. Παρά την την Ευρωπαϊκή ενοποίηση η κοινωνική πολιτική παραμένει εθνική αρμοδιότητα (Βενιέρης Δ.,2013) επηρεάζεται όμως και ακολουθεί ενίοτε την Ευρωπαϊκή.

Η θεσμοθέτηση του προγράμματος ΕΕΕ οφείλεται να εξετασθεί υπό το πρίσμα της αύξησης κοινωνικής δικαιοσύνης και συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παρότι είναι αμφιλεγόμενη η επιρροή της, συνυφασμένη με οικονομικές προσαρμογές και λιγότερο με συστήματα κοινωνικής προστασίας. Πρωταρχικά η σύσταση 92/441/ΕΟΚ,που έθετε κριτήρια στα κράτη-μέλη για τη επάρκεια των πόρων, ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ που αναγνωρίζεται το δικαίωμα της κοινωνικής αρωγής(παρ.3.άρθ.34), η συνθήκη της Λισαβόνας 2007 και η ‘Ευρώπη 2020’ που έθεσε ως προτεραιότητα την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και της φτώχειας επηρέασαν το Εθνικό Σχέδιο Δράσης 2014-2020

και το νέο 2021-2027 και άνοιξαν το δρόμο παρακολούθησης των Εθνικών Πολιτικών (Υπ.Εργασίας,Εθν,Στρατηγική για την Κοινων.Ένταξη,2021 και Βενιέρης Δ.,2013) «Ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης παραμένει ο πλησιέστερος κοινός παρονομαστής των Ευρωπαϊκών Κοινωνικών δικαιωμάτων στη βάση των Εθνικών Συστημάτων Κοινωνικής προστασίας».(Βενιέρης Δ.,2013σ.477)

Μέσα από την μελέτη των ευάλωτων ομάδων της κρίσης και της ελληνικής νομοθεσίας για το ΕΕΕ εντοπίζονται ζητήματα(επάρκειας, κάλυψης των αναγκών, στοχεύσεων κ.α «Η σχετική συζήτηση στη βιβλιογραφία είναι μεγάλη και συνδέεται με τη γενικότερη συζήτηση περί της αποτελεσματικότητας των πολιτικών Ελάχιστου Εισοδήματος κατά της φτώχειας, όπως και των καθολικών έναντι των στοχευμένων παροχών. Είναι γεγονός πως το ΕΕΕ αμφισβητείται από πολλούς και έχει δεχτεί κριτική ,καθώς η επιτυχία του εξαρτάται από διάφορες παραμέτρους, όπως ο ίδιος ο σχεδιασμός τους και το κατά πόσο λειτουργεί συμπληρωματικά με τις υπόλοιπες κοινωνικές παροχές σε κάθε κράτος»(Λαλιώτη Β.,2018 σ.303,όπως αναφέρεται στη Γκαβάγια Γεωργία ,2020).Όμως στην εν λόγω μελέτη διερευνώνται επιπλέον οι όροι –προϋποθέσεις ,η επάρκεια ,οι στοχεύσεις, οι συμπληρωματικές παροχές και τα νέα κοινωνικά προγράμματα στη Ελλάδα σήμερα, εστιάζοντας στην φάση της εξέλιξης του ΕΕΕ και στον τρίτο ανολοκλήρωτο πυλώνα εργασιακής ένταξης. Η ολοκλήρωσή του μαζί με τον ρόλο των αγορών και τις κρατικές παρεμβάσεις , θα οδηγήσουν σε πραγματική αξιολόγηση αποτελεσματικότητας του ΕΕΕ.

Κεντρικό ερώτημα της μελέτης είναι ο βαθμός κάλυψης των βασικών αναγκών των δικαιούχων και το στάδιο εφαρμογής του στην Ελλάδα σήμερα, εστιάζοντας στον τρίτο πυλώνα.

Ερευνητικά ερωτήματα είναι

-Εάν και κατά πόσο καλύπτει τις ανάγκες των δικαιούχων (ερωτήματα επάρκειας),αυτών που το έχουν πραγματική ανάγκη(ερωτήματα στόχευσης).

-Ποιος είναι ο βαθμός ικανοποίησής τους από τη λήψη του ΕΕΕ(ερωτήματα εφαρμογής)

-Ποιο το στάδιο εφαρμογής του ΕΕΕ σήμερα

-Αν και πώς εφαρμόζεται ο τρίτος πυλώνας, εργασιακής ένταξης σήμερα (ερωτήματα εφαρμογής)

Το βασικό επιχείρημα του ερευνητή είναι ότι το ΕΕΕ στην Ελλάδα χρειάζεται βελτιώσεις επάρκειας-κάλυψης(οικονομική αύξηση),στόχευσης, ολοκλήρωσης των σταδίων του(εφαρμογή του τρίτου πυλώνα) και αξιολόγησης.

Το ΕΕΕ θα διερευνηθεί βιβλιογραφικά, αρθρογραφικά και με τη συλλογή πρωτογενών στοιχείων φορέων (όπως Υπ.Εργασίας, Αξιολογήσεις, Κείμενα Ευρ.Οργάνων) προκειμένου να εντοπισθούν και οι σύγχρονοι όροι εφαρμογής του σήμερα. Με την πραγματοποίηση εμπειρικής μελέτης, ποιοτικής έρευνας, μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων σε δώδεκα δικαιούχους και σε τρεις επόπτες-εργαζόμενους, χειριστές του επιδόματος στον Δήμο Λοκρών.

Η εργασία δομείται σε δύο μέρη, θεωρητικό και εμπειρικό. Στο θεωρητικό μέρος παρουσιάζεται η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός δίνοντας έμφαση στο στις «νέες βασικές ανάγκες» που δημιούργησε η κρίση και στην πιεστική ανάγκη δημιουργίας του ΕΕΕ, ως βασικό μέτρο αντιμετώπισης των αναγκών. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται το ΕΕΕ, οι όροι του αλλά κυρίως εστιάζεται στα στάδια έως την καθολική εφαρμογή του και η λειτουργία του στην Ευρώπη. Το κεφάλαιο αυτό αναφέρεται στην εφαρμογή του στην Ελλάδα σήμερα, προσεγγίζοντας ζητήματα κάλυψης και στοχεύσεων. Ολοκληρώνεται το θεωρητικό μέρος με την μελέτη της εφαρμογής του τρίτου πυλώνα. Συνεχίζεται η παρουσίαση εξελίξεων Ευρωπαϊκά και Εθνικά για το μέλλον του και εναλλακτικές προτάσεις με κυρίαρχο το Ελάχιστο Εισόδημα για όλους και τέλος κριτική προσέγγιση του ΕΕΕ. Η εμπειρική μελέτη αποτελείται από τη διερεύνηση των απόψεων και του βαθμού ικανοποίησης των δικαιούχων και των απόψεων των υπαλλήλων του Δήμου, γύρω από τους τρεις πυλώνες του προγράμματος και των προσδοκιών τους για το μέλλον.

Από τη θεωρητική μελέτη διεξάγονται χρήσιμα συμπεράσματα για το ΕΕΕ στην Ελλάδα σήμερα που εντοπίζεται στην αρχή του τρίτου πυλώνα και διεξάγονται προτάσεις βελτίωσής του, αναδεικνύοντας ερωτήματα για περαιτέρω μελέτη. Επίσης διεξάγονται ευρήματα από την ποιοτική έρευνα για την κάλυψη και ικανοποίηση των ερωτώμενων και τις προσδοκίες τους από το πρόγραμμα, όπως και τις απόψεις των υπαλλήλων στο Δήμο Λοκρών.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ – ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Κεφ. 1: Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός – Η σύγχρονη Κοινωνική Πολιτική στην Ελλάδα

1.1 Εισαγωγή

Η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι τα συμπτώματα μιας κοινωνίας που χάνει κοινωνικά δικαιώματα ισότητας, δικαιοσύνης και ελευθερίας, μειώνεται η διανεμητική λειτουργία της και το νόημα της ιδιότητας του πολίτη (Βενιέρης Δ. 2015).

Με τη μείωση των δικαιωμάτων, τη μείωση των εισοδημάτων, την αύξηση των υποχρεώσεων οδηγηθήκαμε στην οικονομική κρίση του 2010 και φτάσαμε στη γέννηση κινδύνων για την κάλυψη αναγκών και τη φτώχεια στην Ελλάδα που θα παρουσιάσουμε σε αυτό το κεφάλαιο. Επίσης, θα αναφερθούμε στην κοινωνική πολιτική στην Ελλάδα σήμερα, τις ελλείψεις και προσαρμογές της, όπως και την ανάγκη για τη θεσμοθέτηση και υλοποίηση περισσότερων προγραμμάτων αντιμετώπισης της φτώχειας που αυξήθηκε, δηλαδή για την αντιμετώπιση των "νέων βασικών αναγκών" που δημιούργησε η συγκεκριμένη κρίση.

1.2 Η φτώχεια και οι κοινωνικός αποκλεισμός

Ανέκαθεν και διαχρονικά γίνεται προσπάθεια ορισμού της φτώχειας από διαφορετικούς φορείς. Παρά τις δυσκολίες ορισμού η φτώχεια προσδιορίζεται γενικά στην "απόλυτη" και τη "σχετική" φτώχεια. Η "απόλυτη" αναφέρεται στη στέρηση βασικών αγαθών πρώτης ανάγκης (φαγητού, νερού, φαρμάκων, στέγασης, ένδυσης κ.ά.). Η Παγκόσμια Τράπεζα την ορίζει με λιγότερο από ένα δολάριο ημερησίως. Η "σχετική" φτώχεια προσδιορίζεται σε άμεσο συσχετισμό με τις ανάγκες που δημιουργούνται μέσα σε μία συγκεκριμένη κοινωνία και χρονική περίοδο που τους στερεί τη συμμετοχή σε καθημερινές δραστηριότητες (ΟΚΕ, 2009).

"Το 1984, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε τον εξής ορισμό: φτωχοί είναι τα άτομα ή οι οικογένειες των οποίων οι πόροι (υλικοί, πολιτισμικοί και κοινωνικοί) είναι τόσο

περιορισμένοι ώστε να αποκλείονται από τον ελάχιστο αποδεκτό τρόπο ζωής στο κράτος-μέλος στο οποίο ζουν (EEC, 1985) (Πρακτικά Βουλής των Ελλήνων - Ειδική Συνεδρία Μπαλούρδος- Πετράκη, 2012: σελ. 28).

"Σύμφωνα με τη Eurostat το όριο της φτώχειας τίθεται στο 60% του διαμέσου ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος του νοικοκυριού" (Πρακτικά Βουλής των Ελλήνων, 2012: σελ. 30). Η ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2003) διαφοροποιεί την έννοια του κινδύνου της σχετικής φτώχειας από την έννοια της απόλυτης ή ακραίας φτώχειας. Τελικά, η Eurostat ανέπτυξε έναν ημι-απόλυτο δείκτη φτώχειας που μετρά την πρόσβαση σε εννέα βασικά είδη με τον ίδιο τρόπο σε όλα τα κράτη-μέλη. Ο δείκτης αναφέρεται σε τουλάχιστον 4 από τις 9 διαστάσεις στέρησης (Πρακτικά Βουλής των Ελλήνων, 2012).

Αιτίες της σύγχρονης φτώχειας είναι η κυριαρχία των παγκόσμιων αγορών, οι τεχνολογικές αλλαγές, η έλλειψη πολιτικών αναδιανομής, τα ατομικά αντί συλλογικών προτύπων, δημογραφικές αλλαγές, οι πολιτικές απόψεις κ.ά. (Βενιέρης, 2015). Η φτώχεια ως απόλυτη ένδεια εξακολουθεί να ορίζεται στις υπό ανάπτυξη χώρες, λόγω της κρίσης της ευρωζώνης (2010-2014) το ενδιαφέρον για την ακραία φτώχεια επανήλθε στις Ευρωπαϊκές χώρες (Ματσαγγάνης Μ., Λεβέντη Χρ., Καναβιτσά Ελ., Φλεβοτόμου Μ., 2017).

Η πείνα είναι ένα βαθιά πολιτικό πρόβλημα, είναι δικαίωμα. Πάρα πολλοί άνθρωποι δεν έχουν τον κατάλληλο έλεγχο των τοπικών πόρων. Η πραγματική λύση βρίσκεται στην ενδυνάμωση των φτωχών (Kent G., 2005). Η επίλυση του προβλήματος της φτώχειας μπορεί να στηριχθεί στην υπέρβαση των δυνάμεων που τη δημιουργούν, δηλαδή στον τρόπο που οι άνθρωποι σχετίζονται μεταξύ τους από τη φροντίδα έως την εκμετάλλευση. (Kent G., 2005).

Η πίεση των αναγκών της ακραίας φτώχειας απαιτεί, εντοπισμό των ομάδων που την υφίστανται και μέτρα Κοινωνικής Πολιτικής. Για τον ορθό σχεδιασμό και υλοποίηση ανάλογων μέτρων αντιμετώπισης της φτώχειας στην Ευρώπη, στόχος είναι να καθιερωθεί μία συμφωνημένη μεθοδολογία για τον καθορισμό δημοσιονομικών προτύπων, μαζί με κοινές αρχές και συμφωνημένα κριτήρια για την επιλογή των βασικών αναγκών, ειδών και κοινωνική συμμετοχή (Deeming C., 2017).

Η Ελλάδα υπέστη μεγάλη οικονομική κρίση περίπου από το 2010 και μετά. Το ποσοστό ακραίας φτώχειας στην Ελλάδα το 2016 ήταν 13,6% ενώ το 52% ανέφερε δυσκολίες στην κάλυψη βασικών καθημερινών αναγκών, (Ματσαγγάνης κ.ά., 2017). Όμως σε όποια μορφή

και ορισμό φτώχειας κι αν αναφερόμαστε, η αντιμετώπιση της ακραίας φτώχειας στην Ελλάδα επιβαλλόταν να αναδειχθεί σε πρώτη προτεραιότητα των πολιτικών της χώρας.

1.3 Οι «νέες» βασικές ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας και η οικονομική κρίση

Στην οικονομική κρίση υπήρξαν ομάδες πληθυσμού ευάλωτες στην ανάπτυξη της φτώχειας. Για αυτό δημιουργήθηκαν "νέες βασικές ανάγκες", νέα φτώχεια, κρυφή φτώχεια και ακραία φτώχεια που ήταν οι εργαζόμενοι φτωχοί, τα ζευγάρια με έναν εργαζόμενο, τα παιδιά, οι νέοι οι δανειολήπτες υπερχρεωμένοι και οι ηλικιωμένοι (Πρακτικά Βουλή των Ελλήνων, 2012).

Η πρόβλεψη ήταν ότι "θα υπάρξει αύξηση της ακραίας και της απόλυτης φτώχειας, περισσότεροι μη-φτωχοί θα έρθουν κοντά στο όριο της φτώχειας, ενώ παραδοσιακά μεσαία στρώματα (νέοι φτωχοί) θα περάσουν στο κατώφλι και θα παγιωθούν στη φτώχεια. Καθώς οι μισθοί και οι συντάξεις περικόπτονται, η εργασία γίνεται επισφαλής, η υπερχρέωση οδηγεί σε αδιέξοδο και το υποτυπώδες κοινωνικό κράτος αποδομείται, τα άτυπα δίκτυα στήριξης εξασθενούν" (Βουλή των Ελλήνων, 2012: σ. 21-22).

Η φτώχεια των εργαζομένων, η πτώση του νέου κατώτατου μισθού συγκριτικά με το όριο της φτώχειας, σε ένα αρνητικό οικονομικό περιβάλλον με αυξανόμενη ανεργία και ύφεση, δημιουργεί από μόνη της μία νέα κατηγορία φτωχών (ΕΛΙΑΜΕΠ, 2014). «Πρόκειται για μία βίαιη απορρύθμιση των κοινωνικών δικαιωμάτων, που προωθεί επίπεδα προστασίας και όρους εργασίας που προκαλούν φόβο» (Βενιέρης Δ. 2011, σελ. 127-128).

Επομένως οι τεράστιες πιεστικές ανάγκες φτωχοποίησης της κρίσης επέφεραν ζήτηση παροχών. Η κοινωνία των πολιτών ανταποκρίθηκε και δευτερευόντως η Εκκλησία. Οι μνημονιακές κυβερνήσεις της χώρας δεν πρόβλεψαν και δεν προστάτεψαν εγκαίρως τους "νέους φτωχούς". Η οικογένεια έπαιξε πάλι βασικό ρόλο υποστήριξης (Βενιέρης Δ., 2018). Εξάλλου, «η θεσμική εξέλιξη είναι δυσανάλογη του βαθμού της κοινωνικής ανάγκης» (Βενιέρης Δ., 2018, σελ. 4). Η εξάλειψη της ακραίας φτώχειας, "νέας φτώχειας" μονοπωλεί σήμερα το ενδιαφέρον της κοινωνικής πολιτικής κατά της φτώχειας (Ματσαγγάνης Μ. κ.ά., 2017).

Οι ακάλυπτες ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας ήταν πρωτόγνωρες και «νέες», συγκριτικά με τα αμέσως προηγούμενα χρόνια. Επίσης ήταν σχετικά άγνωστες στο σύνολο της κοινωνίας οι αιτίες που τις προκάλεσαν και δεν ήταν αρκετά ανεπτυγμένη στη συλλογική συνείδηση της κοινωνίας η απώλεια των κοινωνικών δικαιωμάτων, πριν από την απαρχή της πίεσης των αναγκών. Οι νέες ομάδες φτωχών που αναλύθηκαν προέκυψαν από τις νέες οικονομικές και πολιτικές επιλογές, στο Εθνικό και Ευρωπαϊκό περιβάλλον, χωρίς την ετοιμότητα αντιμετώπισής τους.

1.4 Η κοινωνική πολιτική στην Ελλάδα

Η κοινωνική πολιτική είναι η διερεύνηση των κοινωνικών δράσεων για τη δικαιότερη διανομή της ευημερίας καθώς και η ανάλυση των συστημάτων ευημερίας. Ο όρος αναφέρεται τόσο στη διαδικασία ανάπτυξης και εφαρμογής πολιτικών καταπολέμησης των κοινωνικών προβλημάτων, (Alcocketal., 2002:240 όπως αναφέρεται στο Βενιέρης Δ., 2015 σελ. 16).

Πριν από την κρίση στην Ελλάδα ίσχυε το Νοτιο-ευρωπαϊκό σύστημα Κοινωνικής Πρόνοιας (Ferrera, 1996 όπως αναφέρεται στο Φερόνα Α., 2017). Το ελληνικό σύστημα κοινωνικής πρόνοιας επίσης, ήταν υπολειμματικό, υπο- χρηματοδοτούμενο σε σχέση με το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, κατακεραματισμένο, με μεγάλα κενά στην κάλυψη αναγκών και από τα λιγότερο αποτελεσματικά στην ΕΕ, με την οικογένεια να καλύπτει τις ελλείψεις του.

Η κοινωνική πολιτική στην Ελλάδα συμβαδίζει με τις επιταγές της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά τους στόχους του Μάαστριχτ και εντάχθηκε η χώρα στη νέα Στρατηγική σύγκλισης των εθνικών συστημάτων Κοινωνικής Πολιτικής. Μετά την κρίση υλοποιήθηκαν μία σειρά προγραμμάτων οικονομικής στήριξης, σίτισης, στέγασης κ.ά. που αρκετά χρηματοδοτούνται από την Ε.Ε. με κίνδυνο να γίνει η κοινωνική πολιτική εξαρτημένη, αβέβαιη, ίσως και ανεπαρκής με λιγότερη κρατική και αναδιανεμητική λειτουργία, θεσμοθέτηση και ολοκλήρωση, (Φερόνας Ανδρ., 2017). Σε εθνικό επίπεδο η Ελλάδα μπήκε σε ένα σχέδιο οργανωμένο με πολιτικές για τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό, με τη μορφή εθνικού σχεδίου δράσης για την κοινωνική ενσωμάτωση (Φερόνας Ανδρ. 2004),

με βασικότερο αυτό που κατατέθηκε το 2014 και το πρόσφατο της Νέας Εθνικής Στρατηγικής για την κοινωνική ένταξη και μείωση της φτώχειας 2021-2027 (Υπ. Εργασίας, 2021).

Η παροχή προγραμμάτων σε στοχευμένες ομάδες που πλήττονται, με ελεγχόμενη καθολικότητα υπέρ της επιλεκτικότητας και με προώθηση των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης είναι στοιχεία του μετασχηματισμού του συστήματος κοινωνικής προστασίας (Χλέτσος Μ., 2008) και η σύγχρονη προοπτική για την κοινωνική πολιτική στην Ελλάδα. Αυτές οι μεταρρυθμίσεις συμβάλουν στην αύξηση της αποτελεσματικότητας προγραμμάτων, έτσι ώστε η αναδιανεμητική πολιτική να μην είναι ανύπαρκτη όπως ήταν για πολλά χρόνια στη χώρα μας και στη μη στήριξη της προστασίας από περιστασιακά, Ευρωπαϊκά προγράμματα (Χλέτσος Μ., 2008 και Δαφέρμος Γ. - Παπαθεοδώρου Χρ. 2011). Το χαμηλό μερίδιο μεταβιβάσεων και ο κατακερματισμός παροχών επέφεραν αναποτελεσματικότητα προγραμμάτων κοινωνικής προστασίας.

Επομένως είναι άμεση η ανάγκη συνεχιζόμενης αναμόρφωσης του συστήματος, ιδίως σε περιόδους κρίσεων, λαμβάνοντας υπόψη αποτελεσματικά μοντέλα χωρών που έχουν εφαρμόσει σοσιαλδημοκρατικού τύπου κοινωνική πολιτική (Δαφέρμος Γ. - Παπαθεοδώρου Χρ. 2011). Το ζητούμενο του διεθνούς επιστημονικού διαλόγου, που πρέπει να εφαρμοστεί και στην Ελλάδα, για την αποτελεσματική μεταρρυθμιστική λειτουργία του κοινωνικού κράτους, προσδιορίζεται στον κατάλληλο συνδυασμό τύπων παροχών και στον προσδιορισμό των αναγκών έτσι ώστε να είναι λιγότερα τα προβλήματα και οι αστοχίες (Ματσαγγάνης Μ., 1999).

Εθνικά δεν υπήρχε πρόθεση άσκησης βελτιωμένης, αναδιανεμητικής και δίκαιας κοινωνικής πολιτικής στηριζόμενη στην δικαιοσύνη, ισότητα, ελευθερία, αλληλεγγύη, αλλά η εφαρμογή μιας υποτυπώδους υποχρεωτικής κοινωνικής πολιτικής που ήρθε για να διορθώσει αρνητικές συνέπειες από προηγούμενες οικονομικές πολιτικές, που λειτούργησαν κατά των δικαιωμάτων των πολλών πολιτών της μεσαίας τάξης.

1.5 Η ανάγκη αντιμετώπισης της φτώχειας και η θεσμοθέτηση ενός νέου προγράμματος Κοινωνικής Πολιτικής

Η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι πολυπαραγοντικό κοινωνικό πρόβλημα που συνδέεται με δυσκολίες της αγοράς και της ικανοποιητικής άσκησης κοινωνικής

πολιτικής μέσω δίκαιης αναδιανομής. Ο Peter Townsend (2004) όπως αναφέρεται στην εργασία της κ. Σαρόγλου Ανδρονίκης (2018: σελ. 20) αναφέρει ότι παγκοσμίως τις πολιτικές ενάντια στη φτώχεια τις διαμορφώνουν οι πλούσιες κυβερνήσεις, οι διεθνείς οργανισμοί και οι πολυεθνικές εταιρείες. Οι πολιτικές αυτές εστιάζονται στην οικονομική ανάπτυξη, στην εκπαίδευση ανθρώπινου κεφαλαίου και στο δίκτυο κοινωνικής προστασίας για ευπαθείς ομάδες. Η οικονομική ανάπτυξη χωρίς ισχυρή αναδιανομή δεν καταπολεμά τη φτώχεια. Παρ' όλα αυτά με περιορισμένες δημόσιες δαπάνες η φτώχεια αντιμετωπίζεται με παροχές ελεγχόμενες.

Οι στόχοι της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αντιμετώπιση της φτώχειας δεν επιτεύχθηκαν και τον Μάρτιο του 2021 τέθηκε ένας νέος στόχος για τη μείωση της φτώχειας κατά τουλάχιστον 15 εκατομμύρια άτομα δίνοντας έμφαση στην παιδική φτώχεια, των νέων, των γυναικών κ.ά. (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2021). Απαραίτητη είναι η στοχευμένη εθνική στρατηγική καταπολέμησης της φτώχειας, αξιοποιώντας την Ευρωπαϊκή. Η αντιμετώπιση του προβλήματος της φτώχειας απαιτεί μέτρα στήριξης ανέργων και την εφαρμογή του ΕΕΕ (Ματσαγγάνης 2013, όπως αναφέρεται στο ΕΛΙΑΜΕΠ, Καρακίτσιος Αλ., 2014).

Οι μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιήθηκαν στην κοινωνική πρόνοια στην περίοδο της κρίσης αφορούσαν:

- Τα επιδόματα μακροχρόνιας ανεργίας και το νέο βοήθημα αυτοαπασχολούμενων.
- Τα οικογενειακά επιδόματα τέκνων.
- το ΚΕΑ το 2017.
- τη θεσμοθέτηση των Κέντρων Κοινότητας στους ΟΤΑ.
- την παροχή τροφίμων από το ΤΕΒΑ.

Σημειώθηκε μία δειλή πρόοδος τα τελευταία χρόνια με την αργή πορεία και εφαρμογή του ΕΕΕ, χωρίς αξιόλογη υποστήριξη του προγράμματος εντός Ελλάδος (Ματσαγγάνης Μ. κ.ά., 2017). Η Ελλάδα δεν διέθετε ΕΕΕ μέχρι το 2017, η καθολική εφαρμογή του ήταν μνημονιακή υποχρέωση (Λαλιώτη Β., 2017).

Η δημιουργία του ΟΠΕΚΑ, δηλαδή η μετεξέλιξη του ΟΓΑ σε προνοιακό οργανισμό (ν. 4520/2018). του Υπ. Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, αποτέλεσε σημαντική εξέλιξη για το ΕΕΕ. Σήμερα από τον ΟΠΕΚΑ, μέσω των κοινωνικών υπηρεσιών των ΟΤΑ Α' βαθμού και των Κέντρων Κοινότητας, παρέχονται τα εξής προγράμματα: οικογενειακά

επιδόματα τέκνων, επιδόματα σε άτομα με αναπηρία, σε ανασφάλιστους υπερήλικες, επίδομα στέγασης, γέννησης, προγράμματα της αγροτικής εστίας, παιδικές κατασκηνώσεις, κοινωνικός - ιαματικός - εκδρομικός τουρισμός, παροχές θεάτρων και βιβλίων, προγράμματα ΛΑΕ του λογαριασμού Αγροτικής Εστίας (oreka.gr).

Πολύ πρόσφατα και αποσπασματικά, κάτω από την πίεση αναγκών μεγάλων ομάδων της κοινωνίας πλέον, με έλλειψη αξιολογήσεων, ορθού σχεδιασμού και δίκαιων πολιτικών αναδιανεμητικών, εφαρμόστηκαν αναγκαστικά τα παραπάνω. Ο σχεδιασμός και η υλοποίησή τους δεν αφορούσε δίκαια πολιτικά μέτρα και δεν συνδυάζονταν με δίκαιο αναδιανεμητικό φορολογικό σύστημα, αλλά με την άμεση κάλυψη αναγκών κάποιων ευάλωτων ομάδων που μετασχηματίστηκαν σε «νέους φτωχούς».

1.6 Ανακεφαλαίωση

Το κοινωνικό φαινόμενο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού υπάρχει ανά τις χρονικές περιόδους στην κοινωνία και είναι πολυπαραγοντικό. Οι ορισμοί και οι μετρήσεις της δείχνουν ότι είναι αυξημένη τα τελευταία χρόνια της μεγάλης οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα και στην Ευρώπη και ότι τείνει να εστιάζεται πρωταρχικά το ενδιαφέρον των κρατών στην "ακραία φτώχεια" που είχε εκλείψει στην Ευρώπη και να εφαρμόζονται ελεγχόμενα μέτρα για την αντιμετώπισή της. Αποτελεί προτεραιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των εθνικών πολιτικών που την ακολουθούν. Νέες ομάδες φτωχών, με διαφορετικές εκφάνσεις και δημιουργικές αιτίες, έκαναν την εμφάνισή τους.

Στη χώρα η κοινωνική πολιτική ήταν ελλιπέστατη και η δημόσια διοίκηση ανέτοιμη να αντιμετωπίσει τη φτώχεια. Οι κρατικές περικοπές δε βοήθησαν τη δημιουργία της, αλλά η αναγκαστική από τους Ευρωπαϊκούς θεσμούς και καθυστερημένη θεσμοθέτηση μέτρων κοινωνικής προστασίας, με βασικό το ΕΕΕ το 2017, συνετέλεσαν στη στοιχειώδη αντιμετώπιση των αυξημένων αναγκών της κοινωνίας. Τα τελευταία χρόνια, πραγματοποιήθηκαν προσπάθειες δημιουργίας ενός στοιχειώδους δικτύου κοινωνικής προστασίας με συγκεκριμένα μέτρα.

Κεφ. 2: Το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα, η εφαρμογή του και οι στοχεύσεις του στην Ελλάδα σήμερα.

2.1 Εισαγωγή

Ο επαναπροσδιορισμός της κοινωνικής προστασίας που πραγματοποιήθηκε τα τελευταία χρόνια, λόγω της οικονομικής κρίσης, επαναπροσδιόρισε την ιδιότητα του πολίτη και τα χαμένα ανθρώπινα δικαιώματα. Τέθηκαν ζητήματα πρόσβασης πολιτών σε "βασικές" κοινωνικές παροχές, λόγω των πιεστικών αναγκών για σίτιση, για υγεία, στέγαση, φροντίδα παιδιών, ηλικιωμένων, πέραν της ανταποδοτικής λογικής, αλλά πλέον της αναδιανεμητικής.

Έτσι υλοποιήθηκε στην Ελλάδα το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα, πρώτα σε πιλοτική εφαρμογή το 2014 και σε όλη την Ελλάδα το 2017 που θα περιγραφεί παρακάτω: δηλαδή πώς ορίζεται, ποιες είναι οι προϋποθέσεις, ποιες είναι οι παροχές και οι σκοποί του από την χρηματική στήριξη έως την εργασιακή ένταξη. Σημαντικά είναι τα στάδια δοκιμής του, πιλοτικής εφαρμογής του, αξιολόγησής του και σχεδιασμού του προς την τελική του εφαρμογή. Επίσης σημαντικός είναι ο ρόλος των ευρωπαϊκών θεσμών αλλά και η εθνική πρωτοβουλία και επεξεργασία του έως την εφαρμογή του σε επίπεδο διοικητικό και πολιτικό εξελικτικά.

Η λειτουργική εφαρμογή του στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η αναφορά παραδειγμάτων από χώρες του Νότου, προσδίδουν χρήσιμη ενημέρωση. Θα αναφερθεί ο ρόλος της Ευρωπαϊκής και Εθνικής Νομοθεσίας του ΕΕΕ, λεπτομερέστερα θα παρατεθούν σε παραρτήματα. Τέλος, αναφέρονται προβληματισμοί γύρω από τις στοχεύσεις του επιδόματος σχετικά με την εφαρμογή του, την επάρκεια, την κάλυψη αναγκών, τις ομάδες που καλύπτει στους τρεις πυλώνες και προσδοκίες για το μέλλον του.

2.2. Τι είναι το ΕΕΕ, ποιοι είναι οι ωφελοόμενοι, ποιες οι προϋποθέσεις και ποιοι είναι οι σκοποί για τους οποίους σχεδιάστηκε

Το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα είναι ένα προνοιακό βασικό πρόγραμμα, που συντελεί στο δίκτυο προστασίας των συνεπειών της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού Το ελληνικό κράτος, μέσω του Υπουργείου Εργασίας, για την εξασφάλιση της διαβίωσης όλων των πολιτών, θωρακίζεται με το άρθρο 21 του Συντάγματος και θεσμοθετεί το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα (ΟΠΕΚΑ, 2021).

Το πρόγραμμα εφαρμόζεται σε τρεις κύριους πυλώνες. α) την εισοδηματική ενίσχυση β) τη διασύνδεση με υπηρεσίες κοινωνικής ένταξης και γ) τη διασύνδεση με υπηρεσίες ενεργοποίησης που στοχεύουν στην ένταξη ή επανένταξη των δικαιούχων στην αγορά εργασίας και στην κοινωνική ένταξη (ΟΠΕΚΑ, 2021). Η εισοδηματική ενίσχυση είναι το χρηματικό ποσό ενίσχυσης του ωφελούμενου που πιστώνεται κάθε μήνα στον τραπεζικό λογαριασμό του. Παρέχεται επίσης δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη ανασφάλιστων, υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, παραπομπή σε δομές, ένταξη σε δράσεις του Ταμείου Ευρωπαϊκής Βοήθειας με παροχή ειδών βασικής υλικής συνδρομής, κοινωνικό τιμολόγιο παροχών ηλεκτρικής ενέργειας (ΟΠΕΚΑ, 2021).

Το χρηματικό ποσό που λαμβάνουν οι δικαιούχοι καλύπτει τη διαφορά μεταξύ του πραγματικού εισοδήματος που είναι απαραίτητο για να διαβιώσει μία οικογένεια (Λαλιώτη, 2017). Λειτουργεί στο πλαίσιο της ατομικής ευθύνης, είναι το ίδιο για όλους ή προσαρμόζεται ανάλογα με ατομικές -οικογενειακές ανάγκες. Καθορίζεται με βάση τον στατιστικό προσδιορισμό της φτώχειας και ακραίας φτώχειας (Δημουλάς, 2017). **Ωφελούμενες ομάδες είναι:** Μονοπρόσωπα, πολυπρόσωπα νοικοκυριά και άστεγοι (ΟΠΕΚΑ, 2021). Το ΕΕΕ είναι αφορολόγητο και ακατάσχετο, προσαυξάνεται ανάλογα με τον αριθμό των μελών της οικογένειας. (ΦΕΚ 2089/Β' τευχ./07-07-2016, ΦΕΚ 1474/Β' τευχ./28-04-2017, Κ.Υ.Α. Γ.Δ. 5 οικ. 2961-10/24-01-2017, ΦΕΚ 2281/Β' τευχ./15-06-2018, ΦΕΚ 4837/Β' τευχ./30-10-2018). (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α).

2.3 Τα στάδια έως την καθολική εφαρμογή του ΕΕΕ σε όλη την Ελλάδα και η Πολιτική Ιστορική Αναδρομή.

Γενικά τα προγράμματα ΕΕΕ υλοποιήθηκαν καθυστερημένα σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη στις χώρες της Νότιας Ευρώπης. Η Ελλάδα ήταν μία από τις ελάχιστες Ευρωπαϊκές χώρες που δεν εφαρμόζονταν (Λαλιώτη Β, 2017).

Η δημοσίευση της Σύστασης 92/441 του Συμβουλίου Υπουργών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με σκοπό την εγγύηση ενός ελάχιστου επιπέδου πόρων" πέρασε χωρίς αποτελέσματα στην Ελλάδα. Το 1998 σε μία έκθεση αξιολόγησης για την εφαρμογή τις παραπάνω σύστασης αναφέρθηκε ότι η Ελλάδα είναι η μόνη Ευρωπαϊκή χώρα που δεν εφαρμόζεται κανένα ΕΕΕ (Ματσαγγάνης Μ., 2004). Το 1998, ο Γιώργος Σούρλας, βουλευτής του κεντροδεξιού κόμματος της Νέας Δημοκρατίας (ΝΔ) το εισάγει (Λαλιώτη Β., 2017). Το

ΠΑΣΟΚ παραμονές των εκλογών τον Απρίλιο 2000θα ξαναφέρει στο διάλογο το ΕΕΕ. Η πρόταση εγκαταλείφθηκε λόγω οικονομικών δυσκολιών από την ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ. Εκείνη την εποχή η κυβέρνηση είχε επιλέξει μέτρα για την αύξηση της χορηγούμενης από τον οργανισμό Γεωργικών Ασφαλίσεων (ΟΓΑ) σύνταξης. Επίσης υπήρχε η αντίδραση των εργατικών συνδικάτων(Λαλιώτη Β., 2017).Ενδιαφέρον για το ΕΕΕ έδειξε το κόμμα της Νέας Δημοκρατίας (20 Ιανουαρίου 2001)(Ματσαγγάνης Μ., 2004). Από το 2004-2009 η Κυβέρνηση της Ν.Δ. έκανε σποραδικές αναφορές στο ΕΕΕ.Το 2012 η Ελλάδα βρισκόταν στον πέμπτο συνεχόμενο χρόνο ύφεσης. Από το 2009-2012 ο μέσος μισθός είχε πέσει κατά περίπου 12,5% (όπως αναφέρεται στο OECD, 2013:17, Λαλιώτη Β., 2017).Τηθετική στάση και θέσπιση του ΕΕΕ της κυβέρνησης Σαμαρά υποστήριξε η ΔΗΜΑΡ το 2012.

Το μεσοπρόθεσμο πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής του Νοεμβρίου 2012 προέβλεπε πιλοτική εφαρμογή του προγράμματος ΕΕΕ από τον Ιανουάριο 2014. Τελικά λόγω ελλιπέστατης διοικητικής προετοιμασίας και έλλειψης πολιτικής συναίνεσης εφαρμόστηκε πιλοτικά τον Νοέμβριο 2014 (Ματσαγγάνης Μ., Λεβέντη Χρ., Καναβιτσα Έλ., Φλεβοτόμου Μ., 2017).Το εν λόγω πρόγραμμα είναι το Κοινωνικό Εγγυημένο Εισόδημα και εφαρμόστηκε σε 13 δήμους για διάστημα έξι μηνών και εγγράφηκε στο Μνημόνιο Συνεννόησης του Αυγούστου 2015.Η υπουργική απόφαση εκδόθηκε τελικά 7 Νοεμβρίου 2014 με την πιλοτική εφαρμογή του ΕΕΕ .Η υπουργική απόφαση για τη νέα φάση δημοσιεύτηκε με καθυστέρηση στις 7 Ιουλίου 2016.Το μνημόνιο προέβλεπε την έναρξη του τον Απρίλιο του 2016 και την καθολική εφαρμογή του αρχές του 2017. Η πρώτη φάση υλοποίησης του ΚΕΑξεκίνησε σε 30 δήμους τον Ιούλιο 2016. Η καθολική εφαρμογή του ΕΕΕ, που ονομαζόταν ΚΕΑ, σε όλη την Ελλάδα εφαρμόστηκε από την κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ - ΑΝΕΛ την 1η Ιανουαρίου 2017 (Λαλιώτη Β., 2017. Στη συνέχεια, απλοποιείται η υποβολή αιτήσεων και ενισχύεται ο ρόλος της Κοινωνικής Έρευνας. Επίσης δημιουργούνται τα Κέντρα Κοινότητας σε κάθε Δήμο που συμπληρώνουν όπου υπάρχουν τις κοινωνικές υπηρεσίες των δήμων (Ν. 4368/2016-ΦΕΚ Α' 21 και Υπ. Απόφ. Δ23/0114435/2016) (Δημουλάς Κ., 2017).

Η αποκεντρωμένη παροχή αγαθών έχει λιγότερο κόστος και η παροχή των υπηρεσιών είναι πιο αποτελεσματική σύμφωνα με τις αρχές της εγγύτητας και της επικουρικότητας στην υλοποίηση κοινωνικών προγραμμάτων (Κοντιάδης - Τσέκος, 2008, στο Κυριακή Καραντζή - Πλυμάκης, 2019).

2.4. Το Ευρωπαϊκό και Ελληνικό θεσμικό πλαίσιο του Ε.Ε.Ε-Αρμόδιοι φορείς παροχής και υλοποίησής του.

Σημαντικά βήματα της Ε.Ε.στην κατεύθυνση των δικαιωμάτων κατά της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού αποτελούν Συνθήκες και Στρατηγικές που διέπουν την πολιτική της με βασικό τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων(ΠΑΡΑΤΗΜΑ Β).

Εκτός των Συνθηκών, των Στρατηγικών και των Πολιτικών που επιφέρουν επιμέρους κοινωνικές πολιτικές της Ευρώπης ο ρόλος της στη δημιουργία της φτώχειας είναι αμφιλεγόμενος. Συχνά όμως οι συνθήκες και οι στρατηγικές δημιουργούνται για να διορθώσουν άλλες πολιτικές της Ε.Ε. οικονομικού χαρακτήρα, με παρεμβάσεις των θεσμών που λειτούργησαν υπέρ της διαφύλαξης του πλούτου και των διεθνών αγορών, δημιούργησαν ανισότητες και ενίοτε με το ρόλο του δανειστή τη χώρα μας.

Το δικαίωμα σε ελάχιστα όρια διαβίωσης στο Σύνταγμα του 1975 αναγνωρίζεται μόνο ερμηνευτικά και ως έκφανση του γενικότερου δικαιώματος στην κοινωνική ασφάλεια.Η συστηματική ερμηνεία του άρθρου 21 παρ.3 του Συντάγματος καλύπτει το γενικό δικαίωμα σε ελάχιστα όρια(Αμίτσης Γ., 2001). Μετά τη συμβολή των Ευρωπαϊκών θεσμών δημιουργήθηκε στην Ελλάδα το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο το 2014 για την καταπολέμηση της ακραίας φτώχειας, την πιλοτική εφαρμογή και τελικά τη θεσμοθέτηση ενός γενικού ΕΕΕ το 2017,που διέπεται από Νόμους-ΚΥΑ που παρατίθενται στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ.

Οι αρμόδιοι φορείς παροχής και υλοποίησης του ΕΕΕ με βασικό το Υπουργείο Εργασίας, τον ΟΠΕΚΑ και τους ΟΤΑ, παρατίθενται στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ.Διασταυρώνονται ηλεκτρονικά τα στοιχεία web με τις αρμόδιες υπηρεσίες (ΑΑΔΕ-ΗΔΙΚΑ). (Οδηγός εφαρμογής ΚΕΑ,2021).

2.5Το ΕΕΕστην Ευρωπαϊκή Ένωση

Το ΕΕΕ υλοποιείται εδώ και πολλά χρόνια στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης όπως φαίνεται στοΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Επου παραθέτει το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.Αναμφισβήτητα το ΕΕΕ ξεκίνησε μεταπολεμικά από τη Βρετανία και στη συνέχεια και από άλλες χώρες της Βόρειας Ευρώπης. Στη Γερμανία, θεσμοθετήθηκε το 1962 και υλοποιείται από τα τοπικά κράτη (Lander) με δαπάνες των τελευταίων, βάσει ομοσπονδιακών προδιαγραφών.Στη Γαλλία, θεσμοθετήθηκε το 1988, κάνοντας την αρχή για

τις χώρες του Νότου, την Ισπανία, την Πορτογαλία και την Ιταλία οι οποίες προσάρμοσαν το γαλλικό RMI στις ανάγκες τους με τελικό στόχο επίσης την ένταξη των δικαιούχων στην αγορά εργασίας. Στην Κύπρο, το 1991 θεσμοθετήθηκε το "Δημόσιο Βοήθημα" όπου δύναται να χορηγηθεί σε κάθε πολίτη που διαμένει μόνιμα και δεν επαρκούν οι πόροι του για να καλύψει τις βασικές του ανάγκες(Ματσαγγάνης Μ., 2004).

Οι χώρες του Νότου της Ευρώπης χαρακτηρίζονταν συνολικά από ένα υπολειμματικό μοντέλο κοινωνικής πρόνοιας έως το 1990. Πρώτη η Πορτογαλία το 1996 όπου είχε και την προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης πειραματίστηκε και καθιέρωσε ένα εθνικό πρόγραμμα ΕΕΕ. Στην Ιταλία η κυβέρνηση Prodi το 1997 το ξεκίνησε πουόμως μετά από λίγα χρόνια μετατράπηκε σε τοπικό πρόγραμμα. Στην Ισπανία, επίσης, αναπτύχθηκε τοπικά στις 17 αυτόνομες κοινότητες της. Η εμπειρία της Πορτογαλίας και Ισπανίας δείχνει τη σπουδαιότητα των συμμαχιών μεταξύ πολιτικών και κοινωνικών φορέων. Στην Ελλάδα το ΕΕΕ δε στηρίχθηκε από μία ισχυρή συμμαχία πολιτικών και κοινωνικών φορέων. (Λαλιώτη Β., 2017). Για αυτό το λόγο δεν εφαρμόστηκε στο χρόνο που οι κοινωνικές ομάδες το χρειάζονταν άμεσα, αφού οι πολιτικοί φορείς και η κοινωνία των πολιτών δεν συναινούσαν και δεν κινητοποιήθηκαν έγκαιρα.

2.6 Στοιχεύσεις και ανάγκες που καλύπτουν οι πυλώνες του ΕΕΕ

Το ΕΕΕ αποσκοπεί στη δραστική μείωση της ακραίας φτώχειας και επιδιώκει την "ανακούφιση" της φτώχειας και τη μείωση γενικά του χάσματος φτώχειας. Βασική προϋπόθεση του ΕΕΕείναι η διαθεσιμότητα των δικαιούχων για εργασία, αυτών που είναι ικανοί και δεν πάσχουν από νοσήματα. Επίσης για την κοινωνική επανένταξή τους παρέχονται συνοδευτικές δράσεις όπως επιδοτούμενες θέσεις εργασίας, προγράμματα κατάρτισης, κίνητρα προς εργοδότες για πρόσληψη, κίνητρα προς δικαιούχους για εργασία, υγειονομική φροντίδα, θεραπείες, ένταξη σε δομές, επανεγγραφή στο σχολείο, εκπαίδευση ενηλίκων, μαθήματα γλώσσας και συμβουλές οικογενειακού προϋπολογισμού (Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, διάλεξη μαθήματος 2021). Υποστηρίζει την ένταξη των ευάλωτων ομάδων όπως οι νέοι, οι άνεργοι, οι ρομά, οι μετανάστες και οι άνεργοι πριν τη συνταξιοδότηση, έτσι ώστε το άτομο να μην είναι εξαρτώμενο ή παραβατικό για την απόκτησή τους (Σιδηρόπουλος Μ., 2019).

Μεγάλη είναι η συζήτηση γύρω από την ορθή στόχευση του ΕΕΕ σε σχέση με τον σχεδιασμό του και την εφαρμογή. Αντιμετωπίζεται με προβληματισμό εάν το δηλωθέν εισόδημα εμφανίζεται χαμηλό όχι λόγω πραγματικότητας αλλά λόγω φοροδιαφυγής (Καμινιώτη Ολ., 2013). Η αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής συντελεί στην αποτελεσματικότερη στόχευση του ΕΕΕ (ΕΛΙΑΜΕΠ, 2014). Ακόμη η άγνοια, η αδυναμία πρόσβασης σε υπηρεσίες, ο φόβος στιγματισμού, ακόμα και τα διοικητικά λάθη κάνουν ανθρώπους που το έχουν ανάγκη να μην το διεκδικούν (Σαρόγλου Ανδρ. 2018. Εκτός από την απόκρυψη εισοδημάτων συχνή είναι και η απόκρυψη εργασίας. Είναι απαραίτητη η συνεργασία αυτών που σχεδιάζουν τη φορολογική και την κοινωνική πολιτική (Ματσαγγάνης και Λεβέντη, 2012 όπως αναφέρονται στη Σαρόγλου Ανδρ., 2018).

Τα συμπεράσματα έρευνας του κοινωνικού αντίκτυπου του ΚΕΑ στην Ελλάδα του Θ.Σακελλαρόπουλου και της Β.Λαλιώτη, 2019, αναφέρουν ότι βοηθά τους δικαιούχους στην οργάνωση της καθημερινής τους ζωής, καλύπτει τις βασικές ανάγκες, είναι σημαντικό το πρόγραμμα ΤΕΒΑ, τα τρόφιμα, η έκπτωση του ρεύματος και οι υπηρεσίες δημόσιας υγείας, όμως δεν συνδυάζεται με άλλα προγράμματα συμπληρωματικά και κινδυνεύει να μείνει σε επίπεδο απλής οικονομικής βοήθειας. Εντοπίστηκε η αδυναμία των αρχών του δήμου να εντοπίσουν την εργασία από τη μαύρη οικονομία. Η οικογενειακή υποστήριξη παραμένει σημαντική στρατηγική επιβίωσης καθώς είναι χαμηλό το χρηματικό ποσό που λαμβάνουν οι δικαιούχοι. Οι όροι ένταξης του προγράμματος αποκλείουν κάποιες ομάδες πληθυσμού όπως πρόσφυγες - αιτούντες άσυλο οι νέοι φιλοξενούμενοι, οι φοιτητές κ.ά. γεγονός που δεν βοηθά στους στόχους του προγράμματος. Δεν έχει δοθεί έμφαση στην ανάπτυξη εξατομικευμένης προσέγγισης των ωφελούμενων για να τους ωθήσουν στην εργασία. Η διαδικασία του φαύλου κύκλου της φτώχειας, την ανακυκλώνει, δημιουργεί εξάρτηση από το ΕΕΕ και στην ουσία ακυρώνεται ο στόχος του. Αυτός είναι ένας κίνδυνος του επιδόματος αφού είναι χαμηλά τα έσοδα από την εργασία και μπορεί κανείς να το προτιμήσει (Παπαχρήστου Αναστ., 2018). Η έλλειψη γνωστικής επάρκειας του προσωπικού των ΟΤΑ, η πρόχειρη και μη επαναλαμβανόμενη εκπαίδευσή τους, που συχνά αυτοσχεδιάζει, μπορεί να επιφέρουν απομάκρυνση από την ουσία των στόχων του ΕΕΕ (Παπαχρήστου Αναστ., 2018).

Στην εφαρμογή του ΕΕΕ πρέπει να υπολογιστεί το πρόσθετο κόστος διαχείρισης και αστοχίες από την πιθανότητα μη-λήψης λόγω στιγματισμού ή διοικητικών λαθών και από δυσκολίες αποτελεσματικού ελέγχου εισοδήματος (Ματσαγγάνης Μ., 1999). Προβληματισμό επιφέρουν οι ιδιαίτερα αυστηρές προϋποθέσεις ένταξης στο επίδομα που συχνά δεν

επιτρέπουν την έξοδο των δικαιούχων από την ακραία φτώχεια και η λειτουργία κανόνων αιρεσιμότητάς του, που δεν καλύπτουν αιτούμενους με πραγματικά υψηλή φτώχεια (Δημουλάς Κ., 2018).

Ιστορικά εφαρμόστηκε από φιλελεύθερους, σοσιαλδημοκράτες, χριστιανοδημοκράτες, σοσιαλιστές, νεοφιλελεύθερους με διαφορετικές στοχεύσεις (όπως αναφέρει ο Δημουλάς Κ., 2017, στο κείμενο της Κυριακής Καρατζή του βιβλ., Ειδικά θέματα δημόσιων πολιτικών στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, Πλυμάκης Σ., 2019). Στην Ελλάδα και στην Πορτογαλία ο στόχος ήταν η αντιμετώπιση των αρνητικών συνεπειών της ακραίας φτώχειας. Το ΕΕΕ δεν ξεπερνά το κατώφλι της ακραίας φτώχειας και ποτέ δεν φτάνει τη σχετική. Το ύψος του είναι χαμηλότερο από το βασικό μισθό, μειώνει την αξία της αμειβόμενης εργασίας υποβαθμίζει την καθημερινή διαβίωση (Καρατζή Κυρ. Πλυμάκης Σ., 2019). Ορισμένα άτομα δεν είναι επιλέξιμα για ΕΕΕ ακόμη και όταν πέφτουν κάτω από το όριο της φτώχειας, όσον αφορά την επάρκεια σε ορισμένες χώρες, ένα μεγάλο μέρος δικαιούχων παραμένει σε πολύ χαμηλά επίπεδα (Φιγκάρι Φρ. Ματσαγγάνης Μ. Σάδερλαντ, 2013).

Για να λειτουργήσει αποτελεσματικά το ΕΕΕ πρέπει να αναπτύσσονται συνεργασίες. Στόχος τους είναι η παροχή ολοκληρωμένης αντιμετώπισης των προβλημάτων με συνδυασμό υπηρεσιών για την απασχόληση, την κατάρτιση, τη στέγαση, την υγεία κ.ά. Η επιτυχία του προγράμματος, που προέρχεται από την ορθή στόχευση, συνδέεται με λάθη από τον αποκλεισμό νόμιμων δικαιούχων. Άρα ο ορθός έλεγχος εισοδήματος με ολοκλήρωση μηχανογράφησης και αύξηση διαλειτουργικότητας, σε συνδυασμό με νομοθετικές τροποποιήσεις αύξησης ή μείωσης π.χ. συγκεκριμένων εσόδων ή εξόδων του δικαιούχου, θα μειώσει τα λάθη. Η σταδιακή εφαρμογή των μέτρων και οι αξιολογήσεις τους, τα αδιάβλητα κριτήρια των ΟΤΑ, το ποσοστό ανεργίας μιας περιοχής και η προσήλωση στο στόχο θα αποτρέψει προβλήματα αποτελεσματικότητας (Ματσαγγάνης Μ., 2004). Η σύνδεση της οικονομικής ενίσχυσης με την εργασία έχει το θετικό ότι δε θα συμπεριλάβει ανθρώπους που δεν το δικαιούνται πραγματικά, επειδή δε θέλουν να εργαστούν ή εργάζονται παράνομα και έτσι θα μειωθεί η σπατάλη και η αστοχία (Καμινιώτη, 2013). Εφόσον πρόσφατα εφαρμόστηκε ο Γ' πυλώνας, διασύνδεση δικαιούχου με την αγορά εργασίας, οι ολοκληρωμένες στοχεύσεις του ΕΕΕ δεν έχουν επιτευχθεί.

2.7 Ανακεφαλαίωση

Το ΕΕΕείναι ένα προνοιακό πρόγραμμα, κρατικό, σύγχρονο μέτρο κοινωνικής προστασίας που εφαρμόστηκε πιλοτικά το 2014 και καθολικά σε όλη την Ελλάδα το 2017 από τους ΟΤΑ, με πολλές δυσκολίες. Καλύπτει επείγουσες ανάγκες αντιμετώπισης της ακραίας φτώχειας των δικαιούχων, με κριτήρια εισοδηματικά, περιουσιακά και διαμονής. Παρέχει εισοδηματική ενίσχυση, συμπληρωματικές κοινωνικές υπηρεσίες και διασύνδεση των ωφελουμένων με την αγορά εργασίας. Η εισοδηματική ενίσχυση καλύπτει τη διαφορική παροχή που χρειάζεται για να συμπληρώσει το εισόδημα των δικαιούχων μέχρι να φτάσει σε ένα συγκεκριμένο εγγυημένο όριο διαβίωσης. Επικαιροποιείται κάθε έξι μήνες.

Με την οικονομική κρίση του 2010 στη χώρα μας βγήκε στην επιφάνεια η έλλειψή του και καθυστερημένα επιβλήθηκε μετά την επιμονή των πιστωτών Ευρωπαίων πρόγραμμα εθνικής εμβέλειας και εγγράφηκε στο Μνημόνιο Συνεννόησης του Αυγούστου 2015. Καθυστερημένη ήταν και υλοποίηση του και στις υπόλοιπες χώρες του Νότου αλλά στην Ελλάδα δεν εφαρμοζόταν. Ήταν μεγάλες οιοπολιτικές αντεγκλήσεις και ασυμφωνίες κομμάτων και οργανώσεων στην Ελλάδα και δεν υπήρχαν οι βασικές συναινέσεις. Τελικά εφαρμόστηκε από την κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ - ΑΝΕΛ την 1^η Ιανουαρίου 2017 μετά τη ναξιολόγηση της πιλοτικής εφαρμογής του στις στους 13 Δήμους της χώρας.

Κεφ. 3: Νέες εξελίξεις και προοπτικές σχετικά με το ΕΕΕ

3.1 Εισαγωγή

Αυτό το κεφάλαιο περιλαμβάνει, ένα ουσιαστικό μέρος της εργασίας, το στάδιο που βρίσκεται σήμερα η εφαρμογή του ΕΕΕ και η εξελικτική του πορεία στην Ελλάδα. Εστιάζεται στον Γ' πυλώνα, που είναι το πρόσφατο στάδιο υλοποίησης του στους ΟΤΑ. Περιγράφεται βιβλιογραφικά αλλά και η παρακολούθηση του από την πιλοτική εφαρμογή του το 2020.

Ακολουθεί σύντομη αναφορά στο Ευρωπαϊκό και Εθνικό στρατηγικό πλαίσιο αναφοράς, που διατέθηκε προς διαβούλευση, του έτους 2020-2027 και αναφορές στο προηγούμενο της χρονικής περιόδου 2014-2020. Επίσης, το επόμενο υποκεφάλαιο περιλαμβάνει εναλλακτικές προσεγγίσεις του βασικού εισοδήματος, που απασχολούν την Ευρωπαϊκή και διεθνή κοινότητα, ως μετεξέλιξη ή προοπτική του ΕΕΕ.

Το θεωρητικό μέρος της παρούσας εργασίας, τελειώνει με ένα κείμενο, που ο ερευνητής τολμά τη σύντομη κριτική προσέγγιση του ΕΕΕ, από τον συνδυασμό γνώσεων της θεωρητικής μελέτης και της υλοποίησης του ΕΕΕ σήμερα.

3.2 Ο τρίτος πυλώνας εφαρμογής του ΕΕΕ –Υπηρεσίες ενεργοποίησης και διασύνδεσης του δικαιούχου με την αγορά εργασίας. Η πρόσφατη εφαρμογή του το 2021

Οι υπηρεσίες ενεργοποίησης αποτελούν τον πιο σημαντικό πυλώνα για την ολοκλήρωση του ΕΕΕ και την ουσιαστική υποστήριξη των δικαιούχων. «Στοχεύει στην αυτοδυναμία των δικαιούχων και στην απεξάρτησή τους από την κοινωνική αρωγή» (Ματσαγγάνης Μ, 2004:99). Οι δικαιούχοι που είναι σε θέση να εργαστούν, με την τακτική επαλήθευση και παρακολούθηση της ενεργοποίησής τους στην e-αίτηση, τη χορήγηση εξατομικευμένων υπηρεσιών ενημέρωσης από τον ΟΑΕΔ και συμβουλευτικής υποστήριξης ενισχύεται η εργασιακή τους ταυτότητα. Έτσι παραπέμπονται στην κάλυψη προτεινόμενης θέσης εργασίας (ΟΚΕ, 2016).

Ο πυλώνας αυτός δε λειτούργησε στην πιλοτική εφαρμογή του ΕΕΕ, ούτε στη συνέχεια στην καθολική εφαρμογή του σ' όλη την Ελλάδα."Το πρόγραμμα για την ένταξη ή επανένταξη των ωφελούμενων για την αγορά εργασίας ουσιαστικά δεν υλοποιήθηκε" (Καμινιώτη, 2015:6 - Χαρίσης, 2015:7 όπως αναφέρονται στη Λαλιώτη Β, 2017:67).Επίσης στην πιλοτική εφαρμογή δεν είχε διασαφηνιστεί ποια υπηρεσία θα αποφάσιζε για την καταλληλότητα μιας θέσης εργασίας σε σχέση με τα προσόντα του ωφελούμενου (Δημουλάς Κ., 2015 όπως αναφέρεται στη Λαλιώτη Β, 2017).Για την εναρκτήριο λειτουργία του Γ' πυλώνα εφαρμόστηκε πιλοτικό πρόγραμμα το 2020.

Το καθολικό πρόγραμμα εφαρμόστηκε την 1η Ιουνίου 2021 σε όλους τους δήμους της χώρας και περιλαμβάνει:

- Ενημέρωση του ωφελούμενου με συνεδρία, στην Κοινωνική Υπηρεσία του Δήμου ή του Κέντρου Κοινότητας για τις υπηρεσίες του 2ου πυλώνα και
- Δημιουργία Ατομικού Σχεδίου Δράσης (Α.Σ.Δ.) και συνάντηση με εργασιακό σύμβουλο στα ΚΠΑ του ΟΑΕΔ. (Υπ. Εργασίας- Οδηγός εφαρμογής, 2021).

Η υποχρέωση του δικαιούχου για τη διαδικασία ΑΣΔ πρέπει να εκπληρωθεί μέχρι το τέλος του επόμενου μήνα από τον μήνα έγκρισης της αίτησης, διαφορετικά η αίτηση ανακαλείται από την Η.Δ.Ι.Κ.Α. και οι δικαιούχοι μπορούν να επανυποβάλουν αίτηση τον επόμενο μήνα από τον μήνα εκπλήρωσης της υποχρέωσης ΑΣΔ (Υπ. Εργασίας, Οδηγός εφαρμογής, 2021).Για το επόμενο στάδιο εύρεσης εργασίας δεν έχουμε ολοκληρωμένα αποτελέσματα. Γνωρίζουμε όμως θεωρητικά ότι σταδιακά ενεργοποιούνται ήπια μέτρα welfare και τη χρησιμότητα της λειτουργίας του (Δημουλάς, 2018) όπως η παραπάνω αναφορά ποινης, χωρίς να γνωρίζουμε τη δυνατότητα των υπηρεσιών εύρεσης εργασίας και την ίδια την αγορά εργασίας σήμερα.Ο Ματσαγγάνης Μ. (2004:171) αναφέρει σχετικά με το ΕΕΕ και την κοινωνική επανένταξη:

"Επιπλέον, όπως δείχνει και η εμπειρία της εφαρμογής του σε άλλες χώρες, αποτελεί αποτελεσματικό τρόπο αποτροπής του κινδύνου μαζικής επιδότησης μη δικαιούχων. Συνεπώς η αδικαιολόγητη άρνηση συμμετοχής μπορεί να συνεπάγεται τη διακοπή της χρηματικής ενίσχυσης". Δηλαδή η άρνηση από την υποχρεωτικότητα της προσφερόμενης εργασίας, λειτουργεί σαν φίλτρο προστασίας και αποτρέπει τους μη-πραγματικούς δικαιούχους.

Ένα άλλο ζήτημα είναι η εκπαιδευτική και επαγγελματική επάρκεια των δικαιούχων και η υπόσχεση του προγράμματος για την παροχή τους όπως και κινήτρων ίδρυσης επιχειρήσεων (Γνώμη ΟΚΕ, 2016). Σημαντικές είναι οι ελλείψεις επαγγελματικών φορέων κατάρτισης ενηλίκων ανά την Ελλάδα. Από τον Ιούνιο έως τον Οκτώβριο του 2019, υλοποιήθηκε σε 32 δήμους της Ελλάδας το πιλοτικό πρόγραμμα με δράσεις ενεργοποίησης και ένταξης στην απασχόληση. Ωφελούμενοι εντάχθηκαν σε προγράμματα κοινωφελούς χαρακτήρα, κέντρα υποδοχής και ταυτοποίησης, ειδικό πρόγραμμα απασχόλησης ανέργων πτυχιούχων, επιχορήγηση επιχειρήσεων, μακροχρόνια ανέργων, προγράμματα νέων θέσεων εργασίας δικαιούχων ΚΕΑ, με πρώτο προγράμματα κοινωφελούς χαρακτήρα σε Δήμους και Υπουργεία (Υπ. Εργασίας - Έκθεση Παρακολούθησης, 2019). Οι προτάσεις και παρατηρήσεις της παρακολούθησής του προσδίδουν χρήσιμες πληροφορίες. Οι ωφελούμενοι ζήτησαν ενημερωτικό sms όταν δημοσιεύονται προκηρύξεις, το προσωπικό των Δήμων ζήτησε υπάλληλο που θα ασχολείται αποκλειστικά με τον 3ο πυλώνα και περισσότερα σεμινάρια. Επίσης ενημέρωση από τα ΚΠΑ του ΟΑΕΔ προς Δήμους για νέες θέσεις εργασίας, κοινή πλατφόρμα των ΚΕΑ-ΚΚ-ΚΠΑ και δημιουργία ατομικού δελτίου ψυχοκοινωνικής στήριξης. Τέλος, προτάθηκε μοριοδότηση ωφελουμένων ΚΕΑ, εκπαίδευση ανέργων (σύνταξη βιογραφικού) και συνεργασία ΟΑΕΔ με φορείς της αγοράς εργασίας (Ενώσεις, Επιμελητήρια) (Υπ. Εργασίας - Έκθεση Παρακολούθησης, 2021).

Στη μελέτη των εθνικών πολιτικών για το ΕΕΕ σε χώρες της Ευρώπης από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ESPN) ειπώθηκε σχετικά με την ενεργό ένταξη: "Οι χώρες που δεν το έχουν ήδη πράξει θα πρέπει να θεσπίσουν αποτελεσματικές ρυθμίσεις για τον συντονισμό των προσπαθειών των φορέων που είναι υπεύθυνες για την παροχή συστημάτων ΜΙ, ενεργά μέτρα για την αγορά εργασίας και παροχή υπηρεσιών και ιδίως για τη βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ των δημοσίων οργανισμών απασχόλησης και κοινωνικής βοήθειας" (FrazerHugh and MarlierEric, 2016:12). Στην ίδια μελέτη αναφέρονται αρκετά εμπόδια στην εξέλιξη αποτελεσματικών θεσμών από το ΕΕΕ και τις δράσεις ενεργοποίησης όπως έλλειψη ικανότητας και πόρων σε δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης σε αρκετές χώρες όπως και η Ελλάδα, οι ανεπαρκείς δαπάνες για δράσεις ενεργοποίησης της αγοράς εργασίας, έλλειψη συνεργασίας μεταξύ υπηρεσιών και ανάπτυξης εξατομικευμένων προγραμμάτων ένταξης. Σε κάποιες χώρες δίνεται προτεραιότητα των προγραμμάτων ένταξης σε νέους και σε άτομα με υψηλή κατάρτιση (Frazer H. and Marlier E, 2016).

Στη Φινλανδία, το κόμμα του Κέντρου έκανε καμπάνια ενθάρρυνσης των δικαιούχων προς την αγορά εργασίας για την αποφυγή της παγίδας της φτώχειας, σε ένα πιλοτικό πρόγραμμα ΕΕΕ με όχι υψηλό χρηματικό ποσό ενίσχυσης, λίγο αργότερα μειώθηκαν οι υψηλές φιλοδοξίες τους για εργασιακή ένταξη (CholletMona, 2016). Κριτικές γύρω από το ΕΕΕ και την εργασία, αριστερών ιδεολογικών προσεγγίσεων προτείνουν ένα ποσό κοντά στον κατώτατο μισθό που θα αυξήσει τη διαπραγματευτική ικανότητα των εργαζομένων να αρνηθούν μία μη ενδιαφέρουσα ή κακοπληρωμένη θέση. Αντίθετα στη φιλελεύθερη εκδοχή που το ποσό ενίσχυσης είναι χαμηλό, ο δικαιούχος δε μπορεί να αποφύγει την εργασία και αυξάνεται η εξουσία των εργοδοτών που μπορεί να διατηρήσουν χαμηλούς μισθούς (CholletMona, 2016).

Η κοινωνική και εργασιακή ένταξη αποτελεί βασική πολιτική προτεραιότητας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που εφαρμόζεται μέσα από συγκεκριμένες Ευρωπαϊκές και εθνικές στρατηγικές (Ευρ. εξάμηνο κοινωνικής ένταξης, 2017). "Τον Ιούλιο του 2020 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε δέσμη μέτρων λόγω Covid για τη στήριξη της απασχόλησης των νέων, η οποία περιλάμβανε σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με την ενίσχυση των εγγυήσεων για τη νεολαία" (KennedyAoiife, 2016:6). Επίσης δημοσίευσε πρόταση οδηγίας σχετικά με επαρκείς κατώτατους μισθούς στην Ε.Ε. Η αποτελεσματικότητά του ΕΕΕ είναι σημαντικό να συνδεθεί με τις γενικότερες πολιτικές για εργασία και τα προγράμματα αγοράς εργασίας (Frazer H. and Marlier E, 2016).

3.3 Σύντομη αναφορά και κριτική του Ευρωπαϊκού και εθνικού στρατηγικού πλαισίου για την κοινωνική ένταξη και τη μείωση της φτώχειας, περιόδου 2021-2027

Το Στρατηγικό Πλαίσιο της ΕΕ:

Η διακήρυξη των ηγετών της ΕΕ της Ρώμης της 25ης Μαρτίου 2017 δήλωσε προσπάθειες υλοποίησης προγραμμάτων που θα μάχεται την ανεργία, τις διακρίσεις, τον κοινωνικό αποκλεισμό και τη φτώχεια. Υπό αυτήν τη στρατηγική κατεύθυνση οι επενδύσεις της Ε.Ε. την περίοδο 2021-2027 εστιάζονται στον 4^ο στόχο πολιτικής "για μία πιο κοινωνική Ευρώπη" που υλοποιεί τον Ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων και στηρίζει την ποιοτική απασχόληση, την εκπαίδευση, τις δεξιότητες και την κοινωνική ένταξη. Η Ευρωπαϊκή

Επιτροπή προτείνει τη δημιουργία ενός νέου Ταμείου για τη δικαιοσύνη, 947 εκατομμυρίων και παρουσίασε τρεις στόχους έως το 2030:

- Το 78% των ενηλίκων να εργάζεται.
- Το 60% να παρακολουθεί προγράμματα κατάρτισης.
- Και ο κίνδυνος φτώχειας ατόμων θα πρέπει να μειωθεί κατά 15 εκατομμύρια (Εθν. Στρατηγική για την κοινωνική ένταξη, 2021).

Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο:

Οι προκλήσεις της νέας στρατηγικής απευθύνονται σε πολλές κατηγορίες όπως παιδιά, ΑΜΕΑ, 3η ηλικία, Ρομά, αστεγία, ένταξη στην αγορά εργασίας η συνεισφορά της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας (ΚΑΛΟ), η αναβάθμιση του Εθνικού Μηχανισμού Συντονισμού, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Πολιτικών, η εφαρμογή ενιαίας ψηφιακής πύλης πρόσβασης στην κοινωνική προστασία, το Δίκτυο Κέντρων Κοινότητας, η ψηφιοποίηση των υπηρεσιών πρόνοιας - ψηφιακός μετασχηματισμός του ΟΠΕΚΑ. Το Υπ. Εργασίας θέτει ως στόχο κατ' έτος 20.000 δικαιούχοι του ΕΕΕ να συμμετάσχουν σε δράσεις ενεργοποίησης και ένταξης στην αγορά εργασίας.

Μία απόπειρα κριτικής προσέγγισης του Ευρωπαϊκού και Εθνικού Στρατηγικού πλαισίου για την κοινωνική ένταξη και τη μείωση της φτώχειας 2014-2020 και 2021-2027 είναι τολμηρή και παρακινδυνευμένη. Θα τολμήσουμε όμως να επισημάνουμε ότι η απαρχή του Εθνικού στρατηγικού πλαισίου για την κοινωνική ένταξη, με τα προγράμματά του, υποβλήθηκε το 2014 και εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2015 και δημιούργησε ένα δίκτυο ασφαλείας.

Ως προς το ΕΕΕ αντιλαμβανόμαστε ότι δεν αλλάζει προφανώς η στόχευση στην αντιμετώπιση της "ακραίας φτώχειας". Στο σχέδιο δράσης του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων εξαγγέλθηκαν μελλοντικές πρωτοβουλίες για την οικονομικά προσιτή στέγαση (2021), σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με το ελάχιστο εισόδημα (2022) και τη μακροχρόνια φροντίδα, από ομάδα εμπειρογνομόνων για το μέλλον του κράτους-πρόνοιας (Kennedy Aoiife, 2021). Επιπλέον οι Εθνικές Ομάδες Στρατηγικής αναφέρουν ότι ο Covid επέφερε αρνητικές συνέπειες σε όλες τις εκφάνσεις των κοινωνικών δικαιωμάτων που θα επηρεάσει τις ανάγκες των κοινωνιών και τα μέτρα αντιμετώπισης (Leyi Mickael, Solidar, 2020).

3.4 Εναλλακτικές προσεγγίσεις του Εγγυημένου Εισοδήματος

Τις τελευταίες δεκαετίες έγινε αντικείμενο δημόσιας συζήτησης σε όλη την Ευρώπη η ιδέα του βασικού εισοδήματος για όλους τους πολίτες. Προσδίδει δικαιοσύνη, ελευθερία, δίνεται σε κάθε άτομο, ανεξαρτήτου ηλικίας και εισοδημάτων και επιφέρει φορολογική ισορροπία (VanParijsPhilippe, 2005). Ο Βαν Παρές μίλησε για το βασικό εισόδημα που αποφεύγει τις "παγίδες της φτώχειας" και δεν υπερασπίζεται τη μείωση της εργασίας αφού θα μείωνε τα φορολογικά έσοδα και τη δυνατότητα του κράτους να το χρηματοδοτήσει (Ματσαγγάνης Μ, 2020).

Το βασικό εισόδημα δεν εφαρμόζεται ακόμη σε καμία χώρα (με εξαίρεση την Πολιτεία της Αλάσκας, το Καζίνο στη Βορ. Καρολίνα σε μία φυλή Ινδιάνων και το Φιλανδικό πείραμα). Ο εξορθολογισμός της φορολογίας θα επέτρεπε τη θεσμοθέτηση του. Η σταδιακή του θεσμοθέτηση θα μπορούσε να γίνει κατά ηλικίες (Ματσαγγάνης Μ, 2020).

- Στην Αμερική υπάρχει συζήτηση καλύτερης εναλλακτικής λύσης για ανακατάταξη του Εθνικού Εγγυημένου Εισοδήματος με προτάσεις για καθολική επιχορήγηση, ενός αρνητικού φόρου εισοδήματος ή ενός συμπληρωματικού μισθού (TannerM., 2015).
- Το 2017 2.000 άνεργοι στην Φινλανδία έλαβαν πειραματικά ένα βασικό εισόδημα 560 € για 2 χρόνια. Βρέθηκε ότι οι παραλήπτες εργάστηκαν περισσότερες ημέρες από όσους πήραν τα συμβατικά επιδόματα. (Νικολαΐδης Ηλ., 2020).
- Στις 15-05-2020 καταχωρήθηκε μία Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Πολιτών για τη χορήγηση βασικών άνευ όρων εισοδημάτων (UBI) σε όλη την Ευρώπη που αναζητά δήλωση υποστηρικτών και αιτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να υποβάλει πρόταση για τη χορήγηση του σε όλη την Ευρώπη. Στηρίζεται στη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) και στο Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (άρθρο 1 - Ανθρώπινη αξιοπρέπεια, άρθρο 5, 6, 15 και ΣΛΕΕ άρθρο 5) (<https://europa.eu/citizens-initiative-forum/el>).
- Μία άλλη εναλλακτική προσέγγιση κοινωνικών παροχών, που δεν αφορούν μόνο το ΕΕΕ, είναι η "Χρηματοδότηση βάσει Αποτελεσμάτων" που εφαρμόζει από το 2010 το Ηνωμένο Βασίλειο. Σε αυτό η πληρωμή για την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών από μη-κρατικούς φορείς εξαρτάται από το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. (Μακαντάση Φαίη, ΒαλέντηςΗλ., 2021). Η προσέγγιση αυτή είναι περισσότερο τεχνοκρατική.

- Με το βασικό εισόδημα ενθαρρύνεται η κυβέρνηση και τα άτομα να αναλάβουν την ευθύνη συμμετοχής για την προστασία άλλων ατόμων και εμπεριέχει ηθική. Σε ένα πλαίσιο προοπτικής του βασικού εισοδήματος στην Ε.Ε., θα μπορούσε να εισαχθεί ως συμπλήρωμα με επικουρικότητα των προγραμμάτων των εθνικών πολιτικών (AtkinsonAB. NutfieldCollege, 2020). Αυτή η πρόταση είναι σημαντική αλλά υπερφιλόδοξη.

3.5 Κριτική προσέγγιση για το ΕΕΕ

Το ΕΕΕ αποτελεί ένα σημαντικό Εθνικό Πρόγραμμα, καθολικής εμβέλειας, αντιμετώπισης της "ακραίας φτώχειας" και του κοινωνικού αποκλεισμού και αποτελεί τη βασική μεταρρύθμιση στην άσκηση κοινωνικής πολιτικής στη χώρα μας και προσαρμογής στην Ευρώπη, αλλά υλοποιήθηκε καθυστερημένα (Ματσαγγάνης Μ., Λεβέντη Χ., Καναβιτάς Ελ., Φλεβοτόμου Μ., 2017&Λαλιώτη Β, 2017). Τα μέτρα του ΕΕΕ τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα επέφεραν μικρή μείωση του αριθμού των ακραία φτωχών (Ματσαγγάνη κ.ά., 2017) και υποστήριξαν αυτούς που παραμένουν στην ακραία φτώχεια. Σε μικρό ή σε μεγάλο βαθμό η αντιμετώπιση της ακραίας φτώχειας είχε κοινωνικό αντίκτυπο "εξασφαλίζει τον καφέ και το φαγητό πριν από τη συνέντευξη σε μία εργασία ή την πληρωμή του διαδικτύου για να μη γνωρίσει την πληροφοριακή φτώχεια που οδηγεί στην οικονομική" (Γκέλη Θ., 2019:2). Καλύπτει τις βασικές ανάγκες ανάλογα με το ύψος του, απορροφά τις κοινωνικές και κατευθύνεται προς την κοινωνική συνοχή (Γκέλη Θ., 2019).

Το ύψος του ΕΕΕ στην Ελλάδα είναι χαμηλότερο από τον βασικό μισθό, που είναι ήδη χαμηλός και έτσι υποβαθμίζεται η αξία της εργασίας και της διαβίωσης. Σημαντική είναι η αρχή της επιλεξιμότητας στον υπολογισμό του, αλλά και της αιρεσιμότητας σε σχέση με τις ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης. Η συμπληρωματικότητα του με άλλες παροχές και ο ρόλος Κεντρικού Κράτους και Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Κέντρων Κοινότητας είναι βασικοί παράγοντες της εξέλιξής του (Καρατζή Κ. στο Πλυμάκης Σ., 2019). "Επίσης, στοιχείο συγκριτικό είναι το στάδιο χρονικής εμφάνισης και ο βαθμός ανάπτυξης του μέτρου. Μία σειρά από μεταβλητές, όπως οι οικογενειακές δομές, η διοικητική ικανότητα μιας χώρας, η έκταση της παραοικονομίας, η πίεση που ασκείται από τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες για δημόσιο διάλογο για κρίσιμα κοινωνικά ζητήματα επηρεάζει από την αναγκαιότητα της

υιοθέτησης του μέτρου ως την αποτελεσματικότητα της παροχής" (Αδάμ, Παπαθεοδώρου, 2010 όπως αναφέρεται από την Καρατζή Κ. στο βιβλίο Πλυμάκης Σ., 2019).

Η επάρκεια του ΕΕΕ όμως, η κάλυψη όλων των ομάδων που το έχουν ανάγκη αποτελεί θέμα προβληματισμού Ευρωπαϊκά (Crepaldi C., DaRoit B, Castegnaro C., Dasquinelli S., 2017) και εθνικά. Ο προβληματισμός αυτός γύρω από την επάρκεια του επιφέρει προτάσεις για ισχυρότερο συντονισμό μεταξύ εθνικών ή ενός ευρωπαϊκού ΕΕΕ (Crepaldi C., 2017). Η αύξηση κάλυψης και η δημιουργία ή βελτίωση ενός αποτελεσματικού μηχανισμού για την αναβάθμισή του σύμφωνα με τον πληθωρισμό και την αύξηση των αγαθών, η μείωση της μη-απορρόφησης και τέλος η αντιμετώπιση των αντικινήτρων για εργασία αποτελούν βασικές συστάσεις της μελέτης των εθνικών πολιτικών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2015 (Frazer και Marlier, 2016).

Σημαντικό εύρημα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου είναι ότι ενώ έχει σημειωθεί βελτίωση στον κίνδυνο φτώχειας μεταξύ 2014 και 2015 οι ομάδες που αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο κίνδυνο φτώχειας είναι παιδιά, νέοι, γυναίκες, μονογονεϊκά νοικοκυριά, άνεργοι, άτομα με χαμηλότερη εκπαίδευση, μετανάστες και άτομα σε αγροτικές περιοχές (Crepaldi C., 2017), άρα προβληματίζουν οι όροι ένταξης (οικονομικής και εργασιακής) που ίσως πρέπει να εστιαστούν περισσότερο σε αυτές τις ομάδες. Είναι ενθαρρυντικό να αναφέρουμε στοιχεία της έκθεσης μηχανισμού προειδοποίησης 2020 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (σελ.44) που αναφέρει ότι η σοβαρή υλική στέρηση (SMD) μειώθηκε για μία τριετή περίοδο (2018-2020) στα περισσότερα κράτη-μέλη από 13-5 ποσοστιαίες μονάδες, στην Ελλάδα 5 μονάδες. Παρ' όλα αυτά παραμένει ένα πρόγραμμα που σ' ένα βαθμό στηρίζει τους ακραία φτωχούς μεταλλάσσοντας τους όρους της κοινωνικής πολιτικής για κοινωνική ευημερία (Δημουλάς Κ, 2018).

Σημαντική επανεξέταση και προβληματισμό επιφέρει η μη στοχευμένη ένταξη στο ΕΕΕ νοικοκυριών ή ατόμων που λόγω έλλειψης φορολογικής δικαιοσύνης και αδήλωτης εργασίας "εμφανίζουν" οικονομικά στοιχεία ένταξης. Το ΕΕΕ βοηθά τους δικαιούχους να διαχειριστούν τις βασικές ανάγκες, ο δεύτερος πυλώνας είναι σημαντικός, αρνητική είναι η έλλειψη του τρίτου πυλώνα. Είναι χαμηλό οικονομικά σε συνδυασμό με την αδυναμία των δημοτικών αρχών να παρακολουθήσουν τη συμμετοχή των ωφελουμένων στη μαύρη οικονομία (Σακελλαρόπουλος Θ, Λαλιώτη Β, Κουράχης Ν, 2019).

Είναι αυστηρό πρόγραμμα και η κοινωνική έρευνα έχει πειθαρχικό ρόλο και υποστήριξη αιρεσιμοτήτων του. Είναι νεοφιλελεύθερης προσέγγισης και αντί για την κοινωνική ευημερία ικανοποιεί μόλις τις βασικές ανάγκες (Δημουλάς Κ, 2018). Η οικογενειακή υποστήριξη παραμένει σημαντική και το χαμηλό ποσό επιδόματος είναι βασικό στοιχείο της περιορισμένης αποτελεσματικότητάς του (Σακελλαρόπουλος Θ, Λαλιώτη Β, Κουράχης Ν, 2019). Πρέπει να υπάρξει ολοκλήρωση και αναβάθμιση του δικτύου ασφαλείας, αύξηση εισοδηματικής στήριξης, ανάπτυξη των κοινωνικών υπηρεσιών αλλά πραγματική βελτίωση θα επέλθει με τη δημιουργία βιώσιμων θέσεων εργασίας (Ματσαγγάνης Μ., Λεβέντη Χρ., Καναβιτσά Ελ., Φλεβοτόμου Μ., 2017). Η (επαν)ένταξη των δικαιούχων στην αγορά εργασίας στην Ελλάδα είναι ο πολυσυζητημένος στόχος. Δυσκολίες πιθανόν να αποτελέσουν οι συνεργασίες των υπηρεσιών, η ετοιμότητα του ΟΑΕΔ και των αγορών όπως και η ανάπτυξη πολιτικών για την επανένταξη με την εφαρμογή της εξατομικευμένης προσέγγισης των δικαιούχων.

Αντικίνητρα για εργασία δημιουργούν οι συνθήκες εξάρτησης από το επίδομα, η κακοπληρωμένη εργασία και η υψηλή φορολογία (Χλέτσος Μ., 2008). Η εργασιακή ένταξη τους δε γνωρίζουμε πώς θα λειτουργήσει στην Ελλάδα. Στην Ευρώπη, αντίθετα από την Αμερική και την Μ. Βρετανία, η εργασιακή ένταξη έχει τον χαρακτήρα ενεργοποίησης και όχι της τιμωρίας (Χλέτσος Μ., 2008). Σημαντικά είναι τα στοιχεία της αξιολόγησης και παρακολούθησης του ΚΕΑ το 2019 από το Υπουργείο Εργασίας, στο σχεδιασμό και υλοποίηση ενεργητικών πολιτικών ένταξης στην Ελλάδα (20,04% εργαζόμενοι, 50,60% άνεργοι, 29,36% μη-δυνάμενοι για εργασία).

Οι πολιτικές ένταξης συνδέονται με την οικονομική ανάπτυξη οι οποίες, είναι γνωστό, ότι λειτουργούν υπέρ του κεφαλαίου παράγοντας λιγότερες θέσεις εργασίας. Χρειάζονται τολμηρές και ηθικές παρεμβάσεις αποφασίζοντας διότι σήμερα η οικονομική πολιτική ρυθμίζεται περισσότερο από το παγκόσμιο κεφάλαιο και πολύ λιγότερο από τις κυβερνήσεις (Βενιέρης Δ., 2015).

3.6 Ανακεφαλαίωση

Οι υπηρεσίες ενεργοποίησης, που βρίσκονται σε εξέλιξη στην Ελλάδα, αποτελούν τον πιο σημαντικό πυλώνα για την ολοκλήρωση του ΕΕΕ και την ουσιαστική υποστήριξη των

δικαιούχων με την επαγγελματική τους ένταξη, στοχεύοντας στην αυτοδυναμία τους. Η λειτουργία τους ξεκίνησε μέσω του ΟΑΕΔ την 1η Ιουνίου 2021, ενώ προηγήθηκε ένα πιλοτικό πρόγραμμα το 2019 σε 32 Δήμους της χώρας δίνοντας προοπτική στην "ακραία φτώχεια" προς την κοινωνική ένταξη.

Σημαντική προοπτική είναι το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο για την κοινωνική ένταξη και μείωση της φτώχειας 2021-2027, που δίνει δυνατότητες διατήρησης και αναβάθμισης όλων των συντελεστών του ΕΕΕ, δίνοντας έμφαση στις πολιτικές ενεργητικής ένταξης των δικαιούχων του ΕΕΕ, στη συμπλήρωση των προγραμμάτων για τη φτώχεια και στην αναβάθμιση του Εθνικού Μηχανισμού Συντονισμού, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης πολιτικών κοινωνικής ένταξης. Τα παραπάνω θα υλοποιηθούν σύμφωνα με τον 4ο στόχο πολιτικής "για μία πιο κοινωνική Ευρώπη". Πολυσυζητημένες εναλλακτικές προσεγγίσεις εξέλιξης του εγγυημένου εισοδήματος, είναι το βασικό εισόδημα για όλους τους πολίτες της Ευρώπης, ακολουθώντας μία σύγχρονη Ευρωπαϊκή πρωτοβουλία πολιτών το 2020 καταχωρημένη από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για το βασικό εισόδημα.

Τέλος, με μία κριτική σκοπιά αναλύθηκαν θετικά - αρνητικά του ΕΕΕ και δυσκολίες στην Ελλάδα, με κυρίαρχα: τη μη επάρκειά του, τη σημαντικότητά του, όπως και του δεύτερου πυλώνα, την έλλειψη του τρίτου πυλώνα και ζητήματα της αιρεσιμότητας του σε σχέση με τις υποχρεωτικές θέσεις εργασίας αλλά και τα αντικίνητρα για εργασία, αδυναμίες κάλυψης συγκεκριμένων ομάδων. Η αδήλωτη εργασία και η φορολογική αδυναμία μαζί με προβληματισμούς απορρύθμισης αγοράς εργασίας και κρατικών παρεμβάσεων θα κρίνουν την αποτελεσματικότητα του προγράμματος σε συνδυασμό με την ετοιμότητα του ΟΑΕΔ.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ - Η ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΟΥΧΩΝ ΤΟΥ ΕΕΕ ΚΑΙ ΑΠΟΨΕΙΣ

ΤΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ-ΕΠΟΠΤΩΝ ΤΟΥ ΕΕΕ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

ΛΟΚΡΩΝ

Κεφ. 4: Αντικείμενο έρευνας – Ερευνητικά ερωτήματα - Μεθοδολογία

4.1. Αντικείμενο έρευνας και ερευνητικά ερωτήματα

Η παρούσα έρευνα διερευνά και αξιολογεί συνολικά το πρόγραμμα σήμερα έτσι όπως το εκλαμβάνουν οι δικαιούχοι του Δήμου Λοκρών αφ' ενός και οι υπάλληλοι - επόπτες του Δήμου αφ' ετέρου. Επιδιώκεται η απόδειξη ή όχι της ικανοποίησης των πραγματικών αναγκών των δικαιούχων από το ΕΕΕ βάσει των στοχεύσεων του.

Κύριος ερευνητικός στόχος είναι η μελέτη της αποτελεσματικότητάς του σε σχέση με τους τρεις πυλώνες λειτουργίας του, την οικονομική ενίσχυση, τις συμπληρωματικές υπηρεσίες και την εργασιακή - κοινωνική επανένταξη.

Θα διερευνηθεί η επιτυχία του ΕΕΕ σχετικά με την ικανοποίηση των βασικών αναγκών των δικαιούχων (τροφή, ένδυση, υγεία, στέγαση) και την προστασία από τον κοινωνικό αποκλεισμό, το ύψος του χρηματικού ποσού, την επάρκειά του και το είδος των αναγκών που καλύπτει. Επίσης την ικανοποίηση και την ποιότητα στη λήψη συμπληρωματικών ψυχο-κοινωνικών υπηρεσιών (ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, ΚΟΤ ρεύματος, ψυχολογική υποστήριξη, εκπαιδευτική υποστήριξη κ.ά.). Θα αξιολογηθεί η ικανοποίηση από τις δράσεις ενεργητικής ένταξης ή επανένταξης στην αγορά εργασίας, δίνοντας έμφαση στον Γ' πυλώνα.

Επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα είναι οι αντιλήψεις των ερωτώμενων γύρω από την κοινωνική πολιτική και τις προσδοκίες τους από την πολιτεία, συνδυαζόμενη με τη διερεύνηση των προσδοκιών τους από το επίδομα, από τον εαυτό τους και από αντίστοιχες εφαρμόσιμες κοινωνικές πολιτικές, διερευνώντας το μέσα από τις προσδοκίες τους για το μέλλον.

Είναι σημαντική η αποτύπωση των απόψεων των υπαλλήλων - εποπτών του προγράμματος στο Δήμο, που δίνει πληροφορίες μέσα από ένα διαφορετικό πρίσμα.

4.2 Μεθοδολογία έρευνας

4.2.1 Ποιοτική Έρευνα και η τεχνική της ημιδομημένης συνέντευξης

Στην παρούσα εργασία επιλέχθηκε η μέθοδος της Ποιοτικής Έρευνας και η τεχνική της ημιδομημένης συνέντευξης. Η ποιοτική έρευνα επιλέγεται όταν ο ερευνητής ενδιαφέρεται να μελετήσει τη νοηματική συνάφεια και την εις βάθος αιτιολόγηση των κοινωνικών σχέσεων, ως κατανοητική ερμηνεία κοινωνικών πράξεων (Ναγόπουλος Ν. ΠΕΓΑ ΠΜΣ 2020—2021, Φίλιας Β, 1977).

Η έρευνα που πραγματεύεται το ΕΕΕ, στοχεύει στην αποτύπωση προσωπικών απόψεων, με τον εντοπισμό σκέψεων, συναισθημάτων ικανοποίησης και πεποιθήσεων των δικαιούχων σχετικά με το πρόγραμμα και τη σε βάθος προσπάθεια αιτιολόγησης και κατανοητικής ερμηνείας των δεδομένων, για αυτό επιλέχθηκε η ποιοτική έρευνα.

Μία από τις βασικές τεχνικές ποιοτικής μεθόδου, που επιλέχθηκε στην εργασία, είναι η συνέντευξη σε βάθος. Με τη συνέντευξη συλλέγονται δεδομένα μέσα από την προσωπική επαφή ερευνητή - ερωτώμενου με πληθώρα καταγραφής αντιλήψεων, απόψεων και συναισθηματικών διαθέσεων που εκφράζονται λεκτικά, ήξεωλεκτικά(Φίλιας Β, 1977).

Οι συγκεκριμένες πληροφορίες που συλλέγονται είναι σχετικές προς ένα εννοιολογικό πλαίσιο, μία θεωρητική βάση ή πρόγραμμα / πρόταση που συσχετίζονται οι απαντήσεις και άρα είναι σημαντικές προς την εξαγωγή επιστημονικών πορισμάτων. Στη συγκεκριμένη έρευνα ο ορισμός και οι πυλώνες του προγράμματος ΕΕΕ αποτελούν την εννοιολογική βάση που εξετάζονται σχολαστικά σε συσχετισμό οι απόψεις των ερωτώμενων.

Η συνέντευξη που επιλέγεται στην εργασία είναι ημιδομημένη, ούτε απόλυτα αυστηρής μορφής, ούτε μη-δομημένη που δε στηρίζεται σε κατάλογο ερωτήσεων. Ημιδομημένη συνέντευξη άφησε τους ερωτώμενους να ξεδιπλώσουν τις απόψεις τους και τις εμπειρίες τους γύρω από το ΕΕΕ, κινήθηκε σε ένα κλίμα άνεσης έχοντας όμως μία δομή ερωτήσεων, κλειστών και ανοιχτών και ελεύθερη συζήτηση με ερωτοαπαντήσεις και διευκρινίσεις.

Οι συνεντεύξεις διεξήχθησαν με οργάνωση όπως και η επεξεργασία του υλικού. Αυτό δε που επιφέρει τη νομιμότητα στη γνώση μέσα από την επιστημονική έρευνα και τη

διαφοροποιεί είναι η αυστηρότητα στην εφαρμογή των μεθόδων, η συστηματικότητα των διαδικασιών και τεχνικών (Τσιώλης Γ., 2015 στο Πυργιωτάκη Γ. και Θεοφιλίδης Χρ.).

Η συνέντευξη μέσω ανοιχτών και κλειστών ερωτήσεων, ελεύθερων και προκαθορισμένων, στόχευε στη συλλογή υλικού γύρω από πέντε τομείς. Οι ερωτήσεις ήταν περίπου 20-23 και αφορούσαν προσωπικά στοιχεία, τις απόψεις τους για τους τρεις πυλώνες του προγράμματος και τέλος η περισσότερο ελεύθερη ερώτηση σχετικά με τις προσδοκίες τους για το μέλλον από το πρόγραμμα, την πολιτεία, τον εαυτό τους. Η ίδια μεθοδολογία και τεχνική συνέντευξης ακολουθήθηκε και στους υπαλλήλους του Δήμου, αλλά η συζήτηση και οι ερωτήσεις ήταν πιο τεχνικές, λιγότερο προσωπικές και με λιγότερη συναισθηματική καταγραφή αλλά χρήσιμη γνώση (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΣΤ).

4.2.2 Δείγμα και χαρακτηριστικά δείγματος - Διαδικασία Πραγματοποίησης της έρευνας

Η εμπειρική έρευνα πραγματοποιήθηκε στον Δήμο Λοκρών της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας. Ο Δήμος έχει έδρα την Αταλάντη, και αποτελείται από την συνένωση τεσσάρων πρώην Δήμων Αταλάντης, Δαφνουσίων, Οπουντίων, Μαλεσίνας. Έχει συνολική έκταση 614,70 τ. χλμ. και νόμιμο πληθυσμό 20.817 σύμφωνα με την απογραφή του 2011 (ΦΕΚ 697, 20/3/14).

Για την χρονική περίοδο από 01/10/2017 έως την 30/06/2021 έχει καταγραφεί στο σύστημα ως πλήθος μοναδικών αιτήσεων 2.269 σύμφωνα με τα στατιστικά του ΚΕΑ στις 20/07/2021 (πηγή <https://keaprogram.gr/gmi/reporting/reports>)

Το δείγμα συλλέχθηκε τυχαία, αποτελείται από 12 άτομα (6 άντρες και 6 γυναίκες), δεν είχε τυχειότητα η επιλογή φύλου και η ηλικία.

Οι υπάλληλοι -επόπτες που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν τρεις, ένας μόνιμος υπάλληλος της Διεύθυνσης Κοινωνικής Προστασίας, Παιδείας και Πολιτισμού του Δήμου και οι άλλοι δύο από το Κέντρο Κοινότητας. Η έρευνα ήταν εστιασμένη σε αυτούς λόγω του ιδιαίτερου χαρακτηριστικού τους, να παρέχουν τις υπηρεσίες του ΕΕΕ στους δικαιούχους.

Οι περισσότεροι συμμετέχοντες ήταν άνεργοι, έγγαμοι, διαφόρων ηλικιών και προσδοκιών. Κάποιοι ήταν εργαζόμενοι στο παρελθόν, λίγοι ασκούν περιστασιακή εργασία. Τα χαρακτηριστικά του δείγματος θα παρατεθούν στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ζ.

Οι ερωτώμενοι ήταν αρκετά θετικοί. Το θετικό κλίμα βοήθησε η ιδιότητα της ερευνήτριας, εργαζόμενη - προϊσταμένη της Δ/σης Κοινωνικής Προστασίας, Παιδείας και Πολιτισμού του Δήμου, οπότε υπήρχε από πριν κλίμα εμπιστοσύνης και ειλικρίνειας. Ενημερώθηκαν παρ' όλα αυτά εγγράφως και προφορικά ότι η έρευνα είναι ανώνυμη και τονίστηκε η σημασία της ελευθερίας των απόψεών τους γύρω από το ΕΕΕ χωρίς συσχετισμούς με τους φορείς παροχής και υλοποίησής του.

Οι συνεντεύξεις με τους τρεις επόπτες του Δήμου ήταν πολύ ενδιαφέρουσες, μεγάλες, σε καλό κλίμα και επίπεδο, συχνά αναιρετικές με ελευθερία απόψεων. Η θέση της ερευνήτριας ως προϊσταμένης τους δεν επηρέασε τις απόψεις τους στην ουσία, διότι ήταν γνωστές από πριν.

Από τις 12, οι 4 θέλησαν μόνο γραπτά να απαντήσουν, διότι δεν ένιωθαν καλά με τη μαγνητοφώνηση, ενώ και οι τρεις υπάλληλοι μίλησαν προφορικά.

Προτιμούσαν να απαντούν απλοϊκά εκτός από το τελευταίο σκέλος ερωτήσεων σχετικά με τις "προσδοκίες". Δεν παρουσιάστηκαν σοβαρές μεθοδολογικές δυσκολίες. Η ερευνήτρια είχε προνοήσει έγγραφη άδεια από τον κ. Δήμαρχο Λοκρώνγια τη διεξαγωγή συνεντεύξεων.

4.2.3 Οργάνωση ποιοτικού υλικού και επεξεργασία ευρημάτων

Το υλικό από τις συνεντεύξεις ήταν μέτριας έκτασης, ουσιαστικό σε σχέση με τις ερωτήσεις και απλοϊκά εκφρασμένο. Ακολούθησε το στάδιο της οργάνωσής του και της επεξεργασίας. Πρωταρχικά πραγματοποιήθηκε η απομαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων και γράφτηκαν κείμενα. Στη συνέχεια ομαδοποιήθηκε το υλικό σύμφωνα με τους πέντε τομείς ενδιαφέροντος της συνέντευξης.

Η μετάβαση εμπειρικών δεδομένων σε έννοιες ή κατηγορίες μέσω διαφορετικών σταδίων είναι η διαδικασία της κωδικοποίησης. Τα δεδομένα τεμαχίζονται, ταξινομούνται, συνδέονται με τις έννοιες και ενσωματώνονται με τη θεωρία. Είναι αφαιρετική η διαδικασία κωδικοποίησης. Αρχικά πραγματοποιείται μέσω εντατικής ανάλυσης που γίνεται "σειρά προς

σειρά" της συνέντευξης. Στη συνέχεια συνδέονται με συγκεκριμένους κομβικούς άξονες και στο τέλος προκύπτουν συνεκτικά συμπεράσματα ή θεωρία που θα ενσωματώνονται οι κατηγορίες και παραγόμενες σχέσεις (Τσιώλης Γ., ΠΕΓΑ ΠΜΣ 2020—2021, Φίλιας Β, 1977). Το υλικό ταξινομείται σε κατάλληλες κατηγορίες έτσι ώστε να μπορεί να περιγραφεί με συστηματικό τρόπο, η διαδικασία αυτή είναι η "ανάλυση περιεχομένου" ή "κωδικογράφηση" όπου χρησιμοποιείται για την αντικειμενική περιγραφή του περιεχομένου (Φίλιας Β., 1977).

Τα δεδομένα παρουσιάζονται ως αποσπάσματα συνεντεύξεων (Κονιόρδος Σ., εισηγήσεις από το μάθημα Μεθοδολογία Κοινωνικών Επιστημών ΠΜΣ: 2020-2021, Φίλιας Β., 1977) στη διαδικασία επεξεργασίας των ευρημάτων.

Οι ερωτώμενοι απαντούσαν συνήθως με ακρίβεια, εκφράζοντας απόψεις αλλά και προσωπικές - συναισθηματικές θέσεις όπως και προτάσεις και προσδοκίες για το μέλλον. Οι απαντήσεις τους ήταν συσχετισμένες με τις ερωτήσεις και τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν. Οι απαντήσεις των δικαιούχων είναι χρήσιμες και γνήσιο πρωτογενές υλικό για δευτερογενή επεξεργασία και για τη δημιουργία νέων προτάσεων κοινωνικής πολιτικής.

Η αξιοπιστία της έρευνας στηρίχθηκε στην με ακρίβεια αναφορά της συμπεριφοράς και των απόψεων των ερωτώμενων. Η εγκυρότητα της σχετίζεται με την εμπιστοσύνη των διαδικασιών και των κανόνων - ορισμών για το σχετικό θέμα (Παπαγεωργίου Γ., ΠΕΓΑ ΠΜΣ: 2020-2021). Το ΕΕΕκυρίως αξιολογήθηκε για την αποτελεσματικότητά του και για τις προοπτικές του στο μέλλον.

Κεφ. 5: Αποτελέσματα εμπειρικής έρευνας

5.1 Οι απόψεις των δικαιούχων γενικά για το ΕΕΕ και ο βαθμός ικανοποίησης από την κάλυψη των αναγκών τους

Στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα των δώδεκα συνεντεύξεων της έρευνας, χρησιμοποιώντας συχνά αποσπάσματα αυτών. Η ποιοτική ανάλυση του υλικού των συνεντεύξεων επιφέρει επεξεργασμένα τα αποτελέσματα της εμπειρικής έρευνας, εξετάζοντας το βάθος της σκέψης και των βιωμάτων των ερωτηθέντων για το ΕΕΕ.

"Οι ποιοτικές μέθοδοι αποτελούν μία σύνθετη διανοητική διεργασία που εμπεριέχει την ανάδυση του ξεχωριστού νοήματος που προσδίδεται μέσα από την ερμηνεία των κοινωνικών διαδράσεων και συμβάντων" (Ναγόπουλος Ν. ΠΕΓΑ ΠΜΣ: 2020-2021, σελ. 6).

Ξεκινήσαμε στον καθένα, λαμβάνοντας τα προσωπικά τους στοιχεία (ηλικία, φύλο κ.α. Στην έρευνα συμμετείχαν έξι άντρες και έξι γυναίκες διαφόρων ηλικιών. Ο δεύτερος βασικός τομέας που διερευνήθηκε ήταν η ικανοποίηση των δικαιούχων του ΕΕΕ από την κάλυψη των αναγκών τους και αν το θεωρούν ένα σημαντικό πρόγραμμα Κοινωνικής Πολιτικής στην Ελλάδα.

Οι περισσότεροι ήταν θετικοί στην ύπαρξη του προγράμματος. Κάποιος είπε: "Ευτυχώς που υπάρχει και αυτό", άλλη μια είπε: "Πολύ θετική η γνώμη μου, βοηθάει αρκετά σε περιόδους κρίσης, ανεργίας και ανέχειας". Ένας άλλος ερωτώμενος είπε: "μας απέτρεψε από την πλήρη φτώχεια". Οι περισσότεροι είπαν ότι δεν καλύπτει αρκετές ανάγκες και δεν επαρκεί παρά για την κάλυψη πολύ βασικών αναγκών με κυρίαρχη την τροφή που ανέφεραν όλοι. Επίσης είπαν, ότι οι υπόλοιπες ανάγκες τους, που το επίδομα δεν καλύπτει, καλύπτονται ή από την οικογένεια ή από αδήλωτη εργασία, μεροκάματα, περιστασιακή εργασία και μετά ξαναεντάσσονται στο επίδομα. Ένας χαρακτηριστικά ανέφερε: "Δε μπορώ να βασιστώ σε αυτό για να ζήσω αξιοπρεπώς, αλλά παίρνω 300€ και είναι μία σταθερή βοήθεια".

Περιγράφεται γενικότερα σαν ένα βοηθητικό, θετικό πρόγραμμα που δεν υπήρχε πριν, που συνδυάζεται με άλλα νέα επιδόματα, που προσφέρει μία ανακούφιση και στοιχειώδη ασφάλεια. Κανείς δεν αξιολόγησε το ΕΕΕ σαν ένα βασικό, σταθερό πρόγραμμα Κοινωνικής Πολιτικής της χώρας, ξεχωριστά από την κρίση.

5.2 Απόψεις των ερωτώμενων για τον Α΄ πυλώνα: Οικονομική ενίσχυση

Σχετικά με τον πρώτο πυλώνα, δηλαδή την οικονομική ενίσχυση, με κυρίαρχο ερώτημα την ικανοποίηση από το ύψος του οι απαντήσεις ήταν σχεδόν όλες αρνητικές. Αναφέρουν ότι δεν καλύπτει όλες τις βασικές ανάγκες, ότι καλύπτουν τα τρόφιμα, λιγότεροι είπαν ότι καλύπτουν και βενζίνη ή πετρέλαιο ή μισό ενοίκιο. Οι περισσότεροι είπαν τρόφιμα και βενζίνη ή τρόφιμα και μία ΔΕΚΟ. Οι περισσότεροι είναι δυσαρεστημένοι από το χρηματικό ποσό, κάποιιοι είναι περισσότερο θυμωμένοι όπως μία κυρία 44χρονη που είπε ότι "αφού δεν έχω περιθώρια να δουλεύω ούτε με ημιαπασχόληση με τόσο χαμηλό ποσό και όρια πώς θα ζήσω;"

Αρνητικές ήταν οι 9 απαντήσεις, θετική ήταν η μία γνώμη μιας κυρίας αλλοδαπής, "μερικώς ικανοποιημένη" απάντησε μία 32χρονη κοπέλα και μία άλλη 37 ετών είπε "καλό είναι να αυξηθεί λίγο..., βέβαια βοήθημα είναι όχι μισθός".

Όπως διαβλέπουμε οι απαντήσεις τους ήταν συσχετισμένες με τις υποκειμενικές συνθήκες που βιώνει κανείς τη φτώχεια και τη νοηματοδοτεί, με τον χαρακτήρα και το αξιακό σύστημα των ερωτηθέντων. Η αλλοδαπή κυρία που ζει μόνη της στη χώρα με δύο ανήλικα είπε ότι: "ήταν σωτήριο και βοήθησε μαζί με μεροκάματα και το επίδομα ενοικίου να ορθοποδήσω". Οι άλλες δύο κοπέλες 32χρονη και 37χρονη υποστηρίζονται σημαντικά η μία από τη μητέρα της και η άλλη από το σύζυγό της, άρα έχουν λιγότερο άγχος και μειωμένη συναισθηματική αντίδραση. Οι εννέα αρνητικοί είπαν ότι καλούνται να βρουν συμπληρωματικούς τρόπους επιβίωσης, ψάχνοντας "μαύρη" - άτυπη εργασία.

Η Μ. 44 ετών αναφέρει χαρακτηριστικά ότι "αφού δίνουν αυτά τα χρήματα, θα μπορούσαν να δίνουν και άλλες παροχές όπως σε ηλεκτρικά σκεύη και σχολικά είδη, διότι θα ανοίξουν τα σχολεία και πώς ο άνεργος, με το σταθερό αυτό ποσό θα καλύψει τα έξτρα έξοδα;" Μία παράμετρος που αν δεν τη βιώσεις δε μπορείς να την αξιολογήσεις επακριβώς.

"Ένα ακόμα μειονέκτημα λέει η Ε. 37 ετών, είναι ότι μειώνεται σημαντικά όταν πάρεις άλλα επιδόματα όπως παιδιού Α21 και πετρελαίου. Άρα η βοήθεια είναι πολύ μικρότερη τελικά". Ο Γ. 37 ετών λέει ότι: "Θα μπορούσε να είναι τα κριτήρια καλύτερα γιατί τώρα μπαίνουν όλοι στην ίδια μοίρα". Ο Γ. αντιλαμβάνεται τη διάσταση της αδικίας και εξατομίκευσης.

5.3 Απόψεις των ερωτώμενων για τον Β΄ πυλώνα: Συμπληρωματικές κοινωνικές υπηρεσίες και αγαθά

Από τους (12) ερωτώμενους οι (7) απάντησαν ότι είναι ικανοποιημένοι από τον δεύτερο πυλώνα παροχής συμπληρωματικών υπηρεσιών και αγαθών και (5) ότι δεν είναι ικανοποιημένοι.

Η Ε. 37 ετών ενώ ήταν θετική στον πυλώνα γενικά, ειδικά επισήμανε ότι τελευταία έχει αδρανήσει το ΤΕΒΑ, ενώ πιστεύει ότι οι αρμόδιοι έπρεπε να το προσπαθήσουν περισσότερο. Την ίδια αιτιολόγηση έδωσε και η Μ. 44 ετών λέγοντας ότι "τελευταία δεν παίρνουμε ΤΕΒΑ για αυτό είμαι δυσαρεστημένη από αυτόν τον τομέα". Οι υπόλοιποι που ήταν και εκείνοι αρνητικοί για τις παροχές, ανέφεραν το ΤΕΒΑ αλλά περισσότερο ότι περίμεναν μειώσεις και σε άλλους λογαριασμούς και επιπλέον παροχές Α. Όλους τους βοηθά πολύ η έκπτωση στο λογαριασμό του ρεύματος.

Οι ερωτώμενοι που ήταν θυμωμένοι και ενδεχομένως με περισσότερες ακάλυπτες ανάγκες από τον πρώτο πυλώνα ήταν αρνητικοί και για τον δεύτερο πυλώνα. Το ΤΕΒΑ ήταν το κυρίαρχο θέμα ως πρόβλημα που τους απασχολεί.

Η παροχή υπηρεσιών δεν τους απασχόλησε πολύ. Δείχνουν γενικά μία αποδοχή από τις Κοινωνικές Υπηρεσίες του Δήμου, τις γνωρίζουν καλά όπως και τα πρόσωπα που ασκούν συγκεκριμένες υπηρεσίες και την ελεύθερη πρόσβασή τους σε αυτές.

Είναι θετικοί στις δομές του Δήμου και δεν τις συνδέουν με το ΕΕΕ. Η Μ. αλλοδαπή λέει "Όταν χρειάστηκε την κοινωνική λειτουργό ήταν εκεί και ότι όλες οι κοπέλες είναι πολύ ευγενικές". Ο Α. 24 ετών χαρακτηριστικά είπε ότι "Χρειαζόμαστε χρήματα γιατί δεν έχουμε δουλειά σταθερή, δεν σημαίνει ότι έχουμε άλλου είδους προβλήματα".

5.4 Απόψεις των ερωτώμενων για τον Γ΄ πυλώνα: Κοινωνική και εργασιακή ένταξη και επανένταξη

Οι δώδεκα ερωτώμενοι συνδέουν το πρόγραμμα ΕΕΕ με το χρηματικό ποσό που λαμβάνουν. Είναι σημαντικό όμως ότι όλοι γνωρίζουν τη διασύνδεσή του με τον ΟΑΕΔ και την αγορά εργασίας και το δικαίωμά τους για ένταξη ή επανένταξη. Όλοι είπαν ότι δεν εφαρμόζεται αυτός ο πυλώνας και ότι θα ήθελαν εργασία πάρα επίδομα. Οι μισοί περίπου δε

γνώριζαν λεπτομέρειες για τις υπηρεσιακές διαδικασίες. Η Μ. 44 ετών είπε ότι "δε βρίσκεις τίποτα από αυτούς στον ΟΑΕΔ, ούτε υπάλληλο να συνεννοηθείς, να σου πει τα δικαιολογητικά".

Και οι υπόλοιποι δεν έδειξαν εμπιστοσύνη και πίστη στις υπηρεσίες του ΟΑΕΔ και της πολιτείας ότι θα τους βρουν εργασία παρ' ότι ελπίζουν. Ο Ν. είπε χαρακτηριστικά "ούτε με έχει ούτε το έχω χρησιμοποιήσει να βρω δουλειά". Η Ν. 66 ετών: "είμαι χρόνια γραμμένη στον ΟΑΕΔ αλλά ποτέ δε βοηθήθηκα από αυτό στην εύρεση εργασίας". Οι περισσότεροι νεότεροι ερωτώμενοι πιστεύουν σε βελτίωση αυτού του πυλώνα. Ο Γ. 23 ετών είπε ότι πιστεύει ότι θα γίνει στο μέλλον η διασύνδεση με την αγορά εργασίας και ο Α. 24 ετών είπε ότι περιμένει βελτίωση στο ΕΕΕ σε αυτόν τον τομέα. Οι μεγαλύτεροι σε ηλικία 56 και 66 ετών ξεκάθαρα αναμένουν βοήθεια μέχρι να φτάσουν στη συνταξιοδότηση.

Η Α. 32 ετών βρίσκει μόνη της όπως είπε περιστασιακές - εποχιακές δουλειές, σταματά το επίδομα και το ξανα-υποβάλλει. Η Μ. 41, η Μ. 44, ο Ν. 56, ο Α. 28, η Ε. 37, ο Γ. 37 όλοι είπαν ότι εργάζονται με ημιαπασχόληση ή ημερομίσθια που έχουν βρει μόνοι τους. Οι υπόλοιποι είπαν ότι "ευτυχώς που υπάρχουν και οι αγροτικές εργασίες". Ο Γ. 29 ετών και ο Ν. 23 ετών ημιαπασχολούνται στο ψάρεμα και ο Ν. στη συλλογή της ελιάς με δική τους επιλογή και ευθύνη.

5.5 Οι απόψεις των δικαιούχων για το ΕΕΕ ως βασικό πρόγραμμα κοινωνικής πολιτικής σήμερα και οι προσδοκίες τους για το μέλλον

Οι περισσότεροι ερωτώμενοι για το ΕΕΕ είπαν ότι τους προσδίδει μια "σχετική ασφάλεια" και ότι για πολλά χρόνια κρίσης και ανεργίας δεν υπήρχε κάτι αντίστοιχο.

Οι ερωτώμενοι δεν γνώριζαν αν εφαρμοζόταν στην Ευρώπη. Δείχνουν να μην εμπιστεύονται ιδιαίτερω την πολιτεία, ούτε και τον κρατικό μηχανισμό. Έστω και ήπια ανέφεραν οι περισσότεροι ότι ελπίζουν να γίνει καλύτερο, υπονοώντας ότι φοβούνται μήπως έχει και πισωγυρίσματα. Η 37χρονη Ε. είπε ότι "Ελπίζω να μη μειωθεί κιάλας και να συνεχιστεί το ΤΕΒΑ", εκφράζοντας μία γενική ανασφάλεια για τα προγράμματα.

Οι περισσότεροι είπαν ότι είναι ένα δημοκρατικό μετρώ που έγινε για πρώτη φορά για να αντιμετωπίσει τη φτώχεια της κρίσης. Χωρίς την επείγουσα παράμετρο της οικονομικής κρίσης και της ανεργίας φάνηκε δύσκολο να τοποθετηθούν.

Αφήσαμε περισσότερη ελευθερία στην ερώτηση για τις προσδοκίες τους στο μέλλον, θίγοντας τρεις παραμέτρους, από τον εαυτό τους, από το ΕΕΕ και από την πολιτεία, έτσι ώστε να προκύψουν διαφοροποιήσεις ή συσχετίσεις και υποκειμενικές αλλά ουσιαστικές απαντήσεις σε βάθος. Ο βαθμός συσχέτισης των τριών παραμέτρων ήταν μεγάλος και από τις τρεις προσδοκούν εργασία και γενικότερα πιο εύρυθμη και δίκαιη αγορά εργασίας με περισσότερη εμπλοκή της πολιτείας. Περισσότερο επέμεναν σε αυτό παρά στην αύξηση του χρηματικού ποσού του επιδόματος. Οι νεότεροι 23, 24, 33, 32, 41, 37, 37 ετών ελπίζουν περισσότερο στον Γ' πυλώνα και χαρακτηριστικά αναφέρουν: "Πιστεύουμε ότι θα γίνει στο μέλλον", "Ελπίζω σε καλύτερευση για να μας βρουν δουλειά", "Πιστεύω ότι γίνεται καλύτερα", "Μπορεί να βελτιωθεί στα κριτήρια ένταξης και στην εργασία".

Ο Γ. 37 ετών αναφέρει: "Θα ήθελα καλύτερες προοπτικές με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και καλύτερο μισθολόγιο, είναι χαμηλός ο βασικός μισθός". Και ο Ν. 54 ετών αναφέρει: "Με το επίδομα απλώς ζεις, αν όμως μας έβρισκαν εργασία θα ήταν πολύ καλύτερα". Η Μ. 44 ετών: "Καλή η προοπτική του ΕΕΕ αλλά δεν είναι τελειοποιημένο".

Κάποιοι από τους ερωτώμενους λαμβάνουν και άλλα επιδόματα όπως το επίδομα τέκνων, νεφροπαθών και κυρίως ενοικίου. Έχουν, όπως οι ίδιοι αναφέρουν, μία σχετική στήριξη από την κοινωνική πολιτική του κράτους και του Δήμου που δεν είχαν παλαιότερα. Θίχτηκαν ζητήματα δικαιότερων κριτηρίων ένταξης στο πρόγραμμα.

5.6 Οι απόψεις των υπαλλήλων - χειριστών εφαρμογής του προγράμματος κοινωνικής πολιτικής σήμερα και οι προτάσεις τους για το μέλλον

Για να μελετήσουμε μία άλλη πλευρά του ΕΕΕ διερευνήσαμε τις απόψεις τριών υπαλλήλων - χειριστών εφαρμογής του ΕΕΕ στο Δήμο Λοκρών, που εργάζονται, στην κοινωνική υπηρεσία ο ένας και στο Κέντρο Κοινότητας οι άλλοι δύο. Και οι τρεις με διαβάθμιση απάντησαν θετικά στο ερώτημα του πώς εκλαμβάνουν οι ίδιοι την ικανοποίηση των δικαιούχων. Απάντησαν κατά σειρά "ικανοποιητική", "πολύ καλή" και "σανίδα σωτηρίας", συμπλήρωσαν ότι είναι ευχαριστημένοι, τουλάχιστον έτσι δείχνουν σε εκείνους, "περιμένουν την πληρωμή του που όμως πιστεύω ότι θα πρέπει να αυξηθεί στα πλαίσια να μπορεί να επαρκεί για τις ανάγκες τους" αναφέρει ο αρχαιότερος από τους τρεις.

Στις ερωτήσεις για τις ανάγκες που καλύπτει είπαν και οι τρεις τρόφιμα-φαγητό και κατά δεύτερο από ρούχα ή κάποιο λογαριασμό, όχι όλες τις βασικές ανάγκες. Η Ν. δεύτερη

υπάλληλος αναφέρει ότι "τα χρήματα θα μπορούσε να είναι και περισσότερα". Η Γ. τρίτη υπάλληλος είπε ότι "τα χρήματα θα έπρεπε να είναι περισσότερα κατά περίπτωση" (π.χ. μονογονεϊκή οικογένεια).

Ο αρχαιότερος υπάλληλος που ξεκίνησε από την αρχή του 2017 την εφαρμογή του επιδόματος στο Δήμο Λοκρών είπε ότι: "Πρέπει να βελτιωθεί για πιο δίκαιους δικαιούχους, να αυξηθεί σε αυτούς που το έχουν περισσότερη ανάγκη και όχι σε αυτούς που εργάζονται με αδήλωτα εισοδήματα". Επίσης είπε: 1) Να βρεθεί τρόπος χορήγησης στα τέκνα που έχουν τελειώσει τις σπουδές τους και επειδή ζουν με τους γονείς τους (φιλοξενούμενοι) δεν είναι δικαιούχοι, 2) Όταν σε οικογένεια δικαιούχων υπάρχουν σοβαρά προβλήματα υγείας και πωλείται για αυτό το λόγο η περιουσία τους, δεν είναι δικαιούχοι λόγω εισοδήματος, με παρέμβαση των εποπτών να δικαιούται το ΕΕΕ διότι είναι δίκαιο, 3) Να πραγματοποιηθεί η σύνδεση με την εύρεση εργασίας, να βρίσκουν εργασία νόμιμη για να κάνουν καλύτερη τη ζωή τους".

Η Γ. προτείνει: 1) Μια πιο κατά περίπτωση προσέγγιση των δικαιούχων με περισσότερες ηλεκτρονικές διασταυρώσεις των φορολογικών στοιχείων στην πλατφόρμα, 2) Να ενισχυθεί το εργαλείο της κοινωνικής έρευνας, ώστε να προσπερνώνται εμπόδια που πολλές φορές υπάρχουν, 3) Μέσω της κοινωνικής έρευνας μπορεί να αποτυπωθεί η πραγματική κατάσταση των εξυπηρετούμενων, 4) Να γίνει η σύνδεση της αγοράς εργασίας, της τοπικής κατά προτίμηση με τους δικαιούχους μέσω του ΟΑΕΔ και συνεργασία με εμπορικούς συλλόγους και επιμελητήρια.

Η τρίτη υπάλληλος αναφέρει: 1) Να ενισχυθεί η κοινωνική έρευνα θα ήταν πολύ χρήσιμο και να μην περιορίζεται μόνο στην κατοικία, 2) Να γίνεται περισσότερος έλεγχος σχετικά με τα οικονομικά στοιχεία του αιτούντα, με έρευνα και διασταυρώσεις, 3) Να γίνει πραγματική εύρεση εργασίας από τη διασύνδεση με τον ΟΑΕΔ.

Παρ' ότι δε μπορούν να γενικευτούν οι προτάσεις των εποπτών του προγράμματος, δίνουν χρήσιμες πληροφορίες και ιδέες για το μέλλον του επιδόματος

Κεφ. 6: Συμπεράσματα

Στην παρούσα μελέτη διερευνήθηκαν πλευρές της δημιουργίας και εφαρμογής του ΕΕΕ στην Ελλάδα σήμερα, με κυρίαρχη την ανάγκη βελτιώσεών του σε επίπεδο κάλυψης αναγκών, στοχεύσεων στις ομάδες πολιτών που το έχουν ανάγκη και ολοκληρωμένης υλοποίησης στους τρεις πυλώνες. Κυρίως εντοπίστηκε η έλλειψη εφαρμογής του τρίτου πυλώνα και ως ερευνητικά ευρήματα η έλλειψη επάρκειάς του στην κάλυψη βασικών αναγκών στους δικαιούχους του Δήμου Λοκρών. Επιπλέον διατυπώθηκαν απόψεις για το πρόγραμμα από τους από τους δικαιούχους και τους υπαλλήλους-χειριστές του ΕΕΕ του Δήμου που συμμετείχαν στην ποιοτική έρευνα.

Στο πρώτο κεφάλαιο μελετήθηκε η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός στην Ελλάδα και η σύγχρονη κοινωνική πολιτική. Την περίοδο της οικονομικής κρίσης προέκυψε αύξηση της ακραίας φτώχειας και νέες ομάδες φτωχών με αυξημένες ακάλυπτες ανάγκες. Η συρρίκνωση των δικαιωμάτων, η αύξηση των υποχρεώσεων και η απορρύθμιση της αγοράς επέφεραν τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Ευρωπαϊκά και Εθνικά δόθηκε προτεραιότητα στην αντιμετώπιση της ακραίας φτώχειας. Διαπιστώθηκε χρόνια σοβαρή υστέρηση προγραμμάτων κοινωνικής προστασίας, αυξημένες περικοπές στους δημόσιους οργανισμούς και η δημόσια διοίκηση ανέτοιμη να αντιμετωπίσει προγράμματα φτώχειας. Με την πίεση των Μνημονίων, με μεγάλη καθυστέρηση, θεσμοθετήθηκε το ΕΕΕ, το 2014 με πιλοτική δοκιμή και το 2017 εφαρμόστηκε πανελλαδικά για την αντιμετώπιση της ακραίας φτώχειας. Υπήρχαν σημαντικές πολιτικές αντεγκλήσεις για τη δημιουργία του. Η θεσμοθέτηση νέων προγραμμάτων στη συνέχεια, στέγασης, γέννησης, τέκνων, υπερηλίκων ανασφαλίστων και η δημιουργία του ΟΠΕΚΑ (Ν.4520/2018) των Κέντρων Κοινότητας στους ΟΤΑ αποτελούν κομβικό σημείο υλοποίησης του ΕΕΕ και συνετέλεσαν στη δημιουργία ενός δικτύου ασφαλείας που απουσίαζε τα προηγούμενα χρόνια.

Οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης πολλά χρόνια πριν αντιμετώπισαν την ακραία φτώχεια και εφάρμοζαν πολιτικές ΕΕΕ. Οι χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου όπως Πορτογαλία, Ιταλία, Ισπανία εφάρμοσαν το ΕΕΕ μετά το 1996 και η εξέταση των εμπειριών αυτών των χωρών επιτρέπει τη σύγκριση με την ελληνική εμπειρία. Η Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική μέσα από την λειτουργία των Θεσμών, παρότι αμφιλεγόμενη και συνυφασμένη με οικονομικές πολιτικές, επηρέασε την Εθνική πολιτική για τη αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Η σύσταση της Ευρωπαϊκής επιτροπής 92/441/ ΕΟΚ, ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων που αναγνωρίζεται το δικαίωμα της κοινωνικής αρωγής, η

Συνθήκη της Λισαβόνας 2007 και η Ευρώπη 2020,επηρρέασαν τη δημιουργία Εθνικού Σχεδίου Δράσης 2014-2020 και το νέο 2021-2027.

Στη συνέχεια μελετήθηκε το ΕΕΕ. Ο πρώτος πυλώνας του ΕΕΕ είναι η εισοδηματική ενίσχυση. Καλύπτει επείγουσες βασικές ανάγκες της ακραίας φτώχειας αλλά δεν καλύπτει επαρκώς όλες τις βασικές ανάγκες. Δεν συντελεί στην ευημερία αλλά στην αποφυγή της πλήρους φτώχειας. Η οικονομική ενίσχυση καλύπτει τη διαφορά που χρειάζεται για να συμπληρώσει ο δικαιούχος ένα εισόδημα, βάσει ενός ορίου, που είναι πολύ χαμηλό(1.200€ το εξάμηνο),αυτό δεν επαρκεί και δεν συσχετίζεται με το βασικό μισθό.(αυστηρά κριτήρια).Ο περιορισμός σημαντικών εσόδων από εργασία(χαμηλό όριο)και ταυτόχρονα η χαμηλή οικονομική ενίσχυση καθιστά το πρόγραμμα ανεπαρκές και εγκλωβίζει τον δικαιούχο σε χαμηλά έσοδα από επίσημη εργασία και τον ωθεί στην παράνομη. Οι ακάλυπτες ανάγκες υποστηρίζονται από την οικογένεια και από την αδήλωτη εργασία, όπως προκύπτει από τη βιβλιογραφική και ερευνητική μελέτη στο Δήμο Λοκρών.

Από το 2017 έως σήμερα εξελίχθηκαν σημαντικά τα κριτήρια ένταξης, ο τρόπος χορήγησης οι αρμόδιες υπηρεσίες με νέα ΦΕΚ και ΚΥΑ και έγινε προσπάθεια αποφυγής αστοχιών για να μην συμπεριλαμβάνονται ομάδες που δεν το δικαιούνται. Αυστηροποιήθηκε και απλοποιήθηκε η ηλεκτρονική αίτηση αλλά επιδέχεται ακόμη βελτιώσεων. Αυτές αφορούν την ηλεκτρονική διασταύρωση οικονομικών στοιχείων, με περισσότερη διασύνδεση και διαλειτουργικότητα με το TAXIS και τον ΕΛΓΑ-ΘΠΕΚΕΠΕ, την μη-αυστηροποίηση οικονομικών ορίων ένταξης και την οικονομική αύξησή του. Επίσης προτείνεται η ισχυροποίηση της δύναμης της κοινωνικής έρευνας που μπορεί να αξιολογήσει τις πραγματικές ανάγκες και τους πραγματικούς δικαιούχους και να μην περιορίζεται στην αξιολόγηση κριτηρίων διαμονής. Η φοροδιαφυγή και η αδήλωτη εργασία με την αυστηροποίηση ένταξης του επιδόματος, την μειωμένη αμοιβή εργασίας, την έλλειψη μηχανισμού ελέγχου αλλά και φορολογικής δικαιοσύνης επιφέρουν αστοχίες και ζητήματα μη δίκαιης διανομής. Είναι αξιοσημείωτες οι περιπτώσεις εργαζόμενων και ειδικά αλλοδαπών που λαμβάνουν το επίδομα παρότι εργάζονται χωρίς εργόσημα και πραγματικών φτωχών που ενώ το έχουν ανάγκη, το γνωρίζουν οι κοινωνικοί λειτουργοί αλλά λόγω λίγων ευρώ παραπάνω από τα εισοδηματικά όρια ή ακίνητης περιουσίας δεν το λαμβάνουν. Επίσης ο θεσμοθετημένος αποκλεισμός συγκεκριμένων ομάδων πολιτών όπως νέων ανέργων, μονογονεϊκών οικογενειών, φιλοξενούμενων, είναι σημαντικές αστοχίες. Είναι θετικό ότι συμπεριλήφθηκαν στη Νομοθεσία του ΕΕΕ οι άστεγοι ως ξεχωριστή κατηγορία. Οι πολλές τροποποιήσεις του ΕΕΕ δείχνουν αστάθειες και την ανάγκη βελτιώσεων και πιθανά

ζητήματα σχεδιασμού. Η πρόσφατη λειτουργία του τρίτου πυλώνα δείχνει την εξελικτική του κατάσταση.

Ο δεύτερος πυλώνας εφαρμόζεται ικανοποιητικά. Προσφέρει υλικά αγαθά σε τρόφιμα(ΤΕΒΑ)που θα μπορούσαν να είναι περισσότερα. Οι ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες θα μπορούσαν να είναι πιο ποιοτικές με εξατομικευμένη προσέγγιση στις προτεινόμενες παροχές και προτάσεις κατάρτισης. Είναι σημαντικό να πραγματοποιείται ψυχοκοινωνική υποστήριξη από Κοινωνικούς Λειτουργούς και Ψυχολόγους και με την ανάλογη συμβουλευτική εργασία να εντοπίζονται οι διαφορετικές, ξεχωριστές ανάγκες του καθενός πολίτη, προτείνοντας και παραπέμποντας στις αρμόδιες υπηρεσίες για λήψη βοήθειας ή ανάπτυξης δεξιοτήτων. Τα Κέντρα Κοινότητας πρέπει να παίζουν σημαντικό ρόλο στην ορθή και ποιοτική υλοποίηση των πυλώνων του ΕΕΕ. Οι ΟΤΑ είναι ο εγγύτερος θεσμός στους δημότες όταν είναι ικανοποιητικά στελεχωμένος. Σημαντικός είναι ο προβληματισμός για πιθανή έλλειψη σχολείων δεύτερης ευκαιρίας στην ελληνική επαρχία.

Ο τρίτος πυλώνας μόλις λειτούργησε (Ιούνιο 2021), καθυστερημένα και βέβαια το πρόγραμμα δεν έχει ολοκληρωθεί. Δημιουργούνται ζητήματα αξιοπιστίας και ετοιμότητας της πολιτείας και των υπηρεσιών εύρεσης εργασίας και της αγοράς εργασίας. Η εφαρμογή του θα συντελέσει στην ολοκλήρωση του προγράμματος, στην ουσιαστική στήριξη των δικαιούχων, στην αυτοδυναμία τους και στην απεμπλοκή τους από τον κύκλο της φτώχειας. Σημαντικό είναι το ζήτημα της αιρεσιμότητας στην εργασία, της τιμωρητικής αντιμετώπισης του επιδόματος που δεν δίνει περιθώρια εναλλακτικών λύσεων, μειώνει τη διαπραγματευτική ικανότητα του δικαιούχου για εργασία και ίσως αποτελεί αντικίνητρο. Η αδήλωτη εργασία παραμένει εμπόδιο για την ολοκλήρωση του πυλώνα, αλλά η υποχρεωτική ένταξη στην εργασία σταθμίζει την άδικη ένταξη πολιτών που τελικά θα απενταχθούν στη συνέχεια αφού πιθανόν δεν θα επιλέξουν την εργασία που τους προτείνεται. Γενικότερα χρειάζεται περισσότερος συντονισμός αρμόδιων φορέων παροχής και υλοποίησης του προγράμματος (Υπ.Εργασίας-ΟΠΕΚΑ-ΟΤΑ-ΟΑΕΔ) και περισσότερη εκπαίδευση στελεχών. Η απορρύθμιση της αγοράς εργασίας και των κρατικών παρεμβάσεων όπως και η αμφιβολία ετοιμότητας του ΟΑΕΔ και όλων των εμπλεκόμενων δημιουργεί αναστολές επιτυχίας του σημαντικότερου αυτού πυλώνα. Τα παραπάνω όπως και οι εξειδικευμένες πολιτικές για την ενίσχυση της απασχόλησης θα κρίνουν όχι μόνο τον πυλώνα αλλά και την ολοκλήρωση του προγράμματος. Τα κριτήρια για εργασιακή ένταξη και η ρύθμισή τους αποτελούν ζητήματα για περεταίρω μελέτη.

Σχετικά με τα ευρήματα της ποιοτικής έρευνας, βρέθηκε ότι το ΕΕΕ είναι θετικό μέτρο, δεν επαρκεί οικονομικά, καλύπτει σίγουρα την τροφή ,ίσως ένα λογαριασμό ή στοιχειώδη ένδυση. Οι υπόλοιπες ανάγκες καλύπτονται από την οικογένεια κυρίως. Προτείνεται από τους ερωτώμενους στα εισοδηματικά κριτήρια να μην λαμβάνονται η διατροφή τέκνου από τον ένα γονέα, το επίδομα τέκνου Α21,το επίδομα πετρελαίου διότι είναι επιδόματα που δόθηκαν ως δικαίωμα μιας ιδιότητας, με κριτήρια και δεν μπορούν να αναιρούνται. Επίσης βρέθηκε ότι οι ερωτώμενοι ζητούν έκπτωση σε περισσότερους λογαριασμούς ΔΕΚΟ, όπως και κάλυψη έκτακτων αναγκών όπως σχολικά είδη. Ο θεσμοθετημένος αποκλεισμός φιλοξενούμενων νέων ανέργων που αναγκαστικά διαμένουν με τους γονείς τους, οι ασθενείς τελικού σταδίου που μετά από εκποίηση ακινήτου παρουσιάζουν έσοδα εντοπίστηκε ως αστοχία του και από τις δύο ομάδες που συμμετείχαν στη συνέντευξη. Οι νέοι πιστεύουν περισσότερο και ελπίζουν στον τρίτο πυλώνα. Πρόταση των εποπτών του ΕΕΕ είναι η ισχυροποίηση του ρόλου της Κοινωνικής Έρευνας και του επόπτη για την δικαιότερη ένταξη πολιτών και αποφυγή άδικων εμποδίων και αποκλεισμών. Η δικαιότερη κατανομή πιθανό να επιτρέψει την αύξηση του χρηματικού ποσού στους πραγματικούς δικαιούχους. Η βελτίωση των κριτηρίων επιλεξιμότητας και η καλύτερη στόχευση θα ενισχύσει την αξιοπιστία του προγράμματος. Οι δικαιούχοι δεν ήταν ικανοποιημένοι από το ΕΕΕ ως προς την κάλυψη, επάρκεια, στόχευση και ολοκλήρωση των πυλώνων, εκτός αυτών που δήλωσαν ότι εργάζονται άτυπα. Είναι σημαντικό ότι οι ερωτώμενοι ζητούν περισσότερο την εργασία με προτεραιότητα από την αύξηση του χρηματικού ποσού του ΕΕΕ. Αποτρεπτικό για τους ερωτώμενους του Δήμου Λοκρών είναι ότι δεν εμπιστεύονται ιδιαίτερα τον ΟΑΕΔ Λαμίας που ανήκουν, βρίσκονται χιλιόμετρα μακριά και δεν πιστεύουν στην επανεκκίνηση της οικονομίας. Κάποιοι, επίσης νεότερης ηλικίας, ζήτησαν προσέγγιση εξατομίκευσης, διότι δεν θέλουν να μπαίνουν όλοι στην ίδια μοίρα. Γενικά δήλωσαν την αδράνεια του ΤΕΒΑ τα τελευταία χρόνια στην περιοχή τους. Οι επόπτες-χειριστές του επιδόματος επίσης εντόπισαν την μερική ικανοποίηση των δικαιούχων ,την αποφυγή γενικά της πλήρους φτώχειας από το ΕΕΕ αλλά τη μη-επάρκειά του και τα προβλήματα στοχεύσεων. Επίσης δεν πιστεύουν ικανοποιητικά στην εύρεση εργασίας και έδειξαν έλλειψη εμπιστοσύνης στο κράτος παρ' όλα αυτά εντόπισαν κι εκείνοι την ψυχο-κοινωνική ασφάλεια που προσδίδει το πρόγραμμα στους δικαιούχους.

Το ΕΕΕ « άνοιξε το δρόμο» στις αναδιανεμητικές πολιτικές του κράτους και στο σεβασμό των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Οι μειωμένες όμως αναδιανεμητικές πολιτικές δεν αμβλύνουν την φτώχεια ικανοποιητικά, η φτώχεια διευρύνεται και στα μεσαία στρώματα, όταν

συνδυάζεται με συνθήκες κρίσης και λιτότητας. Οι πολιτικές αυτές ανήκουν στις φιλελεύθερες, με ασταθές οικονομικό και εργασιακό περιβάλλον και έλλειψη κατάλληλης ρύθμισης αγοράς-κράτους. Προτείνεται σε επίπεδο βελτιωτικών προτάσεων του ΕΕΕ η συνέργεια μεταξύ των κοινωνικών πολιτικών του Κράτους, των φορολογικών πολιτικών και των πολιτικών απασχόλησης με σκοπό την ολοκλήρωση των πυλώνων και την πραγματική λειτουργία του Εθνικά και Ευρωπαϊκά ως δίκτυ ασφαλείας. Περισσότερη αποτελεσματικότητα, ποιοτικότερες υπηρεσίες με τακτικές αξιολογήσεις, χωρίς αποσπασματικές πολιτικές διαφορετικών υπουργείων, με ενοποιήσεις προγραμμάτων και περισσότερη αναδιανεμητική λειτουργία του Κράτους για τους φτωχούς, τακτικότερη εκπαίδευση στελεχών και ισχυρότερη ρυθμιστική λειτουργία του Κράτους στην αγορά είναι μερικές από τις βασικές προτάσεις μας. Η ρύθμιση κράτους-αγοράς και η επανεκκίνηση των αγορών, βασικός παράγοντας επιτυχίας του τρίτου πυλώνα αποτελεί πραγματικά ένα σημαντικό θέμα για περαιτέρω διερεύνηση. Μια νέα πρόταση διαλόγου Εθνικά και Ευρωπαϊκά, που απασχόλησε τον ερευνητή, προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης των πολιτών είναι το «Βασικό εισόδημα για όλους» που αφορά κάθε πολίτη χωρίς κριτήρια και εκφράζει τουλάχιστον τον σεβασμό προς την ιδιότητα του κάθε πολίτη. Οι παραπάνω προτάσεις αναφέρονται με σκοπό την ένταξή τους σε ένα ενιαίο- σύγχρονο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό που δεν θα εστιάζεται μόνο στην ακραία φτώχεια αλλά στην ευημερία, θα προάγει τον τρίτο πυλώνα και θα αναβαθμίσει τον Εθνικό Μηχανισμό Συντονισμού Παρακολούθησης και Αξιολόγησης. Έτσι θα συντελέσει στην τακτή στοχευμένη αξιολόγηση των πυλώνων και της αποτελεσματικότητας του ΕΕΕ και σε ανάλογες προτάσεις βελτίωσης. Σημαντική είναι η Περιφερειακή αξιολόγηση του ΕΕΕ προκειμένου να εντοπισθούν και τοπικά χαρακτηριστικά επιρροής της εφαρμογής του. Επίσης προτείνεται ένας ισχυρός ΟΠΕΚΑ διασυνδεδεμένος με ένα Υπουργείο που θα συμπεριλαμβάνει όλα τα ανθρωπιστικά προγράμματα.

Μόνο αισιόδοξα μπορεί κανείς να θεωρήσει το ΕΕΕ αλλά και απαιτητικά να αναζητήσει την εξέλιξή του με την βελτίωση και ολοκλήρωσή του.

Βιβλιογραφικές πηγές

Ελληνική Βιβλιογραφία

- 1) Αλεξίου, Θ. (1998), *Περιθωριοποίηση και ενσωμάτωση - Η κοινωνική πολιτική ως μηχανισμός ελέγχου και κοινωνικής πειθάρχησης*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα
- 2) Αμίτσης, Ν. Γαβριήλ (2001), *Η θεσμική κατοχύρωση των ελάχιστων όρων διαβίωσης στην ελληνική και διεθνή έννομη τάξη*, εκδ. Σάκκουλα Αντ., Αθήνα.
- 3) Βενιέρης, Δ. (2018), *Κοινωνική Πολιτική σε χώρα χωρίς “πατρίδα”, Συλλογικό βιβλίο Κρίση και Κοινωνική Πολιτική- Αδιέξοδα και λύσεις*, εκδ. Τόπος, Αθήνα
- 4) Βενιέρης Δ., (2017), *Επιστημονική Εταιρεία Κοινωνικής Πολιτικής, Επιστημονική διημερίδα: Αντιμεταρρύθμιση Κοινωνικής Πολιτικής στην Ελλάδα της κρίσης "...τόσες χαρακιές που 'λεγες είχανε περάσει μέρες πολλές μέσα σε λίγη ώρα"* (περίληψη)
- 5) Βενιέρης, Δ. (2015), *Κοινωνική Πολιτική - Έννοιες και Σχέσεις*, Εκδ. Τόπος, Αθήνα
- 6) Βενιέρης, Δ. (2013), *Ευρωπαϊκή κοινωνική πολιτική και κοινωνικά δικαιώματα*, Β' έκδοση, εκδ. Τόπος, Αθήνα
- 7) Βενιέρης, Δ. (2011), *Κρίση Οικονομίας, απορρύθμιση κοινωνικής πολιτικής: Η νέα “μικροελληνική” καταστροφή 2010- 2011, Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 134- 135, Α΄ - Β΄ 2011, σ. 101- 131, Αθήνα.
- 8) Βενιέρης, Δ., Παπαθεοδώρου Χρ. (επιμ.) (2009), *Η Κοινωνική Πολιτική στην Ελλάδα- προκλήσεις και προοπτικές*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, σ. 27- 38, Αθήνα
- 9) Γκαβάγια, Γ (2020), *Η εφαρμογή του Κοινωνικού Εισοδήματος Αλληλεγγύης (ΚΕΑ): Η περίπτωση του Δήμου Σικυωνίων, ΠΜΣ Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική*, Παν. Πελοποννήσου, Επιβλέπων καθηγητής Βενιέρης Δ.-Ε.
- 10) Γκέκλη Θεοδόση, (2020), *lifo.gr, Αξιοπρεπές ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα και στην Ελλάδα*

- 11) Δημουλάς, Κ. (2018), *Κρίση και Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης* στο συλλογικό βιβλίο Δημουλάς Κ. και Κουζής Γ. (επιμ.), *Κρίση και Κοινωνική Πολιτική*, εκδ. Τόπος, Αθήνα
- 12) ΕΙΕΑΔ (2013), *Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα: Προσεγγίσεις και προτάσεις ενόψει της πιλοτικής εφαρμογής του μέτρου*, επιμ. Καμινιώτη Ολυμπία
- 13) Έκθεση Β' τριμήνου (2019), Γραφείο Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή
- 14) Έκθεση της Επιτροπής (2020), *Προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, Έκθεση μηχανισμού προειδοποίησης*
- 15) ΕΛΙΑΜΕΠ (Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής) (2014), Παρατηρητήριο για την κρίση, Καρακίτσιος Αλέξανδρος, *Φτώχεια των εργαζομένων στην Ελλάδα: Διαστάσεις και πολιτικές*, Νο23, Ιούλιος 2014
- 16) Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2020), *Έκθεση μηχανισμού προειδοποίησης προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή*
- 17) Ζαρακαδούλα, Ι. (2018), *Η εφαρμογή του Κοινωνικού Εισοδήματος Αλληλεγγύης, η ευρωπαϊκή προσέγγιση στο Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα και η εφαρμογή του στην Ελλάδα, προκλήσεις και προοπτικές*, τελική εργασία Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης, ΚΕ Εκπαιδ. Σειρά, επιβλέπων καθηγητής Γεώργιος Κων/νος, Αθήνα
- 18) ΙΝΕ (2011), Δαφέρμος Γ. και Παπαθεοδώρου Χρ., *Το παράδοξο της Κοινωνικής Πολιτικής στην Ελλάδα: Γιατί η αύξηση των δαπανών για την κοινωνική προστασία δε μείωσε τη φτώχεια;*
- 19) Κοντιάδης, Ι. Ξενοφών - Τσέκος, Ν. Θεόδωρος (2008), *Η αναδιάρθρωση της κοινωνικής διοίκησης σε τοπικό επίπεδο*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα
- 20) Λαλιώτη, Β., (2017), *Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα-το χρονικό ενός "πολυαναμενόμενου" αναγγελθέντος μέτρου* τετρ. Κοινωνικής Πολιτικής, εκδ. GUTENBERG, Αθήνα

- 21) Λαλιώτη Β., (2016), *Κοινωνική Συνοχή και Ανάπτυξη*, 11(2), σελ. 123-138, *Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα "a la Grecque": Το χρονικό ενός από μακρού αναμενόμενου προγράμματος*
- 22) Ματσαγγάνης Μ., (2012), *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, Τόμ.39, βιβλιοκριτική Σωτηρόπουλος Δημήτριος 2017, *Η πολιτική σε δύσκολους καιρούς: οικονομική κρίση, δημοσιονομική λιτότητα και κοινωνική προστασία*
- 23) Ματσαγγάνης, Μ. (2004), *Η Κοινωνική αλληλεγγύη και οι αντιφάσεις της- ο ρόλος του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος σε μια σύγχρονη κοινωνική πολιτική*, εκδ. Κριτική, Αθήνα
- 24) Ματσαγγάνης Μ., (1999), *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 100, *Προστασία των χαμηλών εισοδημάτων και παγίδα της φτώχειας*, σελ. 65-78
- 25) Ναγόπουλος Νίκος, (Πρόγραμμα Επικαιροποίησης Γνώσεων Αποφοίτων) ΠΜΣ Τοπ. & Περιφ. Αναπτ. και Αυτοδιοίκησης 2021, *Μάθημα Μεθοδολογία Κοινωνικών Επιστημών, Επιλογή των κατάλληλων εμπειρικών ερευνητικών μεθόδων*
- 26) Ο.Κ.Ε. (Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή Ελλάδας) (2016), *Γνώμη της Ο.Κ.Ε. επί της πρότασης Νόμου "Εγγυημένο Κοινωνικό Εισόδημα- Ενίσχυση Κοινωνικής Προστασίας και ένταξης"*
- 27) Ο.Κ.Ε. (Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδας), (2009)
- 28) Πάνου Αθαν. (2018), *Πώς βλέπουν οι ωφελοόμενοι το Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης*, η περίπτωση του δήμου Ηλιούπολης Αττικής, ΜΠΣ Ευρωπαϊκή κοινωνική πολιτική, Παν/μιο Πελοποννήσου, επιβλέπων καθηγητής κ. Φερόνας Ανδρέας
- 29) Παπαγεωργίου Γιώτα (παραδόσεις από το μάθημα Μεθοδολογία Κοινωνικών Επιστημών) του ΜΠΣ, *Έλεγχος Ποιότητας στην Κοινωνική Έρευνα. Κριτήρια εγκυρότητας και αξιοπιστία. Αντιμετώπιση τους.*
- 30) Παπαδόπουλος, Απ. (παραδόσεις από το μάθημα Μεθοδολογία Κοινωνικών Επιστημών) του ΜΠΣ, *Συνέντευξη και Παρατήρηση*
- 31) Παπαχρήστου, Αναστ. (2018), *Το Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης και η εφαρμογή του από τις κοινωνικές υπηρεσίες των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Η περίπτωση του*

- δήμου Λουτρακίου - Περαχώρας - Αγίων Θεοδώρων, ΜΠΣ Τοπ. και Περιφ. Αναπτ. και Αυτοδιοίκηση, Παν/μιο Πελοποννήσου, επιβλέπων καθηγητής κ. Σπυριδάκης Μάνος
- 32) Πεντάρης Παύλος, (2018), *Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης και προνοιακό στίγμα*, ΤΕΙ Πελοποννήσου, Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας, επιβλέπων Καθηγητής Παρασκευόπουλος Λέων
- 33) Πλυμάκης Σήφης (2019), *Ειδικά θέματα Δημόσιων Πολιτικών στην τοπική αυτοδιοίκηση: μια εκ των κάτω προσέγγιση των μεταρρυθμίσεων*, εκδ. Σίδερης, σελ. 301-322
- 34) Πρακτικά Βουλής των Ελλήνων, Ειδική Συνεδρία διαρκούς Επιτροπής Κοινωνικών Υποθέσεων (2012), επιμ. Μπαλούρδος Δ. και Πετράκη Μ., *Νέα φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός - Πολιτικές καταπολέμησης και καθιέρωση ενός ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος*, Αθήνα
- 35) Ρομπόλης, Σάββας (2016), *Οικονομική κρίση και κοινωνικό κράτος*, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Κοινωνική Πολιτική, τ.1, 1-14
- 36) Σακελλαρόπουλος, Θ., Λαλιώτη Β., (2019), *ο κοινωνικός αντίκτυπος του Κοινωνικού Εισοδήματος Αλληλεγγύης στην Ελλάδα*, ποιοτική έρευνα, (αγγλικό άρθρο) στο Κοινωνική Συνοχή και Ανάπτυξη 2019 14 (1), 5-20.
- 37) Σαρόγλου, Ανδρ. (2018), *Προγράμματα Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος: μέσα ανακούφισης από τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό ή περιθωριοποίησης και παγίδευσης στη φτώχεια; Η περίπτωση του Κοινωνικού Εισοδήματος Αλληλεγγύης στην Ελλάδα*, ΜΠΣ Τοπ. και Περιφ. Αναπτ. και Αυτοδιοίκηση, Παν/μιο Πελοποννήσου, επιβλέπων καθηγητής κ. Βενιέρης Δημήτριος
- 38) Σιδηρόπουλος, Μιχ. (2019), *Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης: Μια κριτική θεώρηση υπό το πρίσμα των αρχών του Κοινωνικού Σχεδιασμού*, ΠΜΣ Τοπική και Περιφ. Ανάπτ. Και Αυτοδιοίκηση Παν. Πελοποννήσου, επιβλέπων καθηγητής κ. Δημήτριος-Επαμεινώνδας Βενιέρης.
- 39) Τσιώλης, Γιώργος (παραδόσεις από το μάθημα Μεθοδολογία Κοινωνικών Επιστημών) του ΜΠΣ, *Αρχές Ποιοτικής Ανάλυσης με έμφαση στις νεότερες εξελίξεις: εμπειρικά θεμελιωμένη θεωρία, το πρόβλημα της γενίκευσης κ.ά.*

- 40) Τσιώλης Γ.: *Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων: διλήμματα, δυνατότητες, διαδικασίες* (στο Γ. Πυργιωτάκης και Χρ. Θεοφιλίδης (επιμ.) *Ερευνητική Μεθοδολογία στις Κοινωνικές Επιστήμες και στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Πεδίο, 2015, σελ. 473-498), ΠΕΓΑ, 2021
- 41) Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και καταπολέμησης της φτώχειας- Διεύθυνση καταπολέμησης της φτώχειας (2019), *Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης, Οδηγός Εφαρμογής*, Αθήνα
- 42) Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και καταπολέμησης της φτώχειας- Διεύθυνση καταπολέμησης τη φτώχειας (2020), *Εκθεση Παρακολούθησης, Πυλωτικό Πρόγραμμα Δράσεων Διασύνδεσης με τον 3ο Πυλώνα, Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης*, Αθήνα
- 43) Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Διεύθυνση Καταπολέμησης της φτώχειας (2019), *Εκθεση Παρακολούθησης, Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης*, Αθήνα
- 44) Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και καταπολέμησης της φτώχειας, Γενική Διεύθυνση Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Διεύθυνση καταπολέμησης της φτώχειας (2021), *Διασύνδεση ωφελούμενων με υπηρεσίες 2ου και 3ου Πυλώνα, οδηγός εφαρμογής, ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα*, Αθήνα
- 45) Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και καταπολέμησης της φτώχειας (2021), *Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και Μείωση της φτώχειας*, Αθήνα
- 46) Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και καταπολέμησης της φτώχειας (2021), *Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα, Οδηγός εφαρμογής*
- 47) Φερόνας Ανδρ. (2017), *Επιστημονική Εταιρεία Κοινωνικής Πολιτικής, Επιστημονική διημερίδα: Κοινωνική πολιτική, κρίση, κοινωνικά αδιέξοδα και λύσεις* (εκτεταμένη περίληψη)
- 48) Φερόνας, Α. (2004), *Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός σε Ευρώπη και Ελλάδα: Έννοιες, αντιλήψεις, πολιτικές*, εκδ. Σάκουλα Αντ., Αθήνα-Κομοτηνή

- 49) Φίλιας, Β., συνεργασία Σπουδαστήριο Κοινωνιολογίας ΠΑΣΠΕ - Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (1977), *Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών*, Gutenberg, Αθήνα
- 50) Χλέτσος, Μιχ. (2008), *Από την Πρόνοια στην Εργασία. Νέες τάσεις και προκλήσεις για την κοινωνική προστασία*, εκδ. Κριτική, Αθήνα

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- 51) Atkinson AB, Nutfield College, Οξφόρδη 2020, *Basic Income: Ethics, Statistics and Economics*
- 52) CholletMona, (2016), *Mondediplomaticque, Ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα: Μια επαναστατική ιδέα... ή μήπως όχι;*
- 53) Crepaldi C., Da Roit B, Castegnaro C., Pasquinelli S., (2017), *Minimum Income policies in EU, Member States, Brussels, πώληση. Department A, European Parliament*
- 54) Deeming C., (2017), *"Defining Minimum Income (and living) standards in Europe: Methodological issues and policy debates"*, *Social Policy and Society*: 16:1, 33-48
- 55) Frazer Hugh and Marlier Eric, (2016), *European Commission, Minimum Income Schemes in Europe, A study of national policies 2015*
- 56) Lalioti, V. (2017), *Understanding Limitations on Welfare Policy Innovation: The case of National Guaranteed Minimum Income All Italiana*, *Κοινωνική Πολιτική*, 6, σ. 67-84
- 57) Papadopoulos T., Roumpakis A., (2021), *"The Greek welfare state in the age of austerity: antisocial policy and the politico-economic crisis"* in Kilkey M, Ramia G., Farnworth K. (eds.), *Social Policy Review 24: analysis and debate in social policy* Bristol, UK, Policy Press, 205-230
- 58) Tanner M., (2015), *"The pros and cons of a guaranteed national income"*, *policy Analysis*, Cato Institute, 773: 1-36
- 59) VanParijsPhilippe, (2005), *Βασικό εισόδημα: Μια απλή και δυνατή ιδέα για τον 21ο αιώνα*, *distribution_Ackerman.qxd 8/3/200517:50*, σελ. 7-37

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

- 1) Τροποποίηση των όρων και των προϋποθέσεων εφαρμογής του προγράμματος Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα- ΦΕΚ 3359/τευχ. Β'28 Ιουλίου 2021
- 2) ΦΕΚ Α΄ 222/ 12-11-2012
- 3) ΦΕΚ Β΄ / 3018/ 2014,Απόφαση 39892/ΓΔ1.2 Καθορισμός των όρων και των προϋποθ. εφαρμογής του πιλοτικού προγράμματος.
- 4) ΦΕΚ Β΄ 2751/17-12-2015 (ΚΥΑ Δ23/οικ. 5887 4/48 2015)
- 5) ΦΕΚ Α΄ 94/27-5-2016 (Ν. 4389/2016)
- 6) ΦΕΚ Β΄2089/7-7-2016 ΚΥΑ Δ23/ οικ.30299/2377/2016 Καθορισμός των όρων και προϋποθ. εφαρμογής της πρώτης φάσης του προγράμματος.
- 7) ΦΕΚ Α΄ 236/19-12-2016 (Ν.4415/2016/ άρθρο 22 & 1.
- 8) ΦΕΚ Β΄ 128/24-1-2017. Καθορισμός των όρων και προϋποθ. εφαρμογής του προγράμματος Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης . ΚΥΑ Γ Δ50 οικ. 2961-10/2017)
- 9) ΦΕΚ Β΄ 1474 28-4-2017
- 10) ΦΕΚ Α΄ 105/14-6-2018 (Ν. 4549/2018, άρθρο 22) επαναπροσδιορίζονται τα έσοδα και ξεκαθαρίζεται το καθεστώς αστέγων.
- 11) ΦΕΚ Β΄ 2281/15-6-2018
- 12) ΦΕΚ Β΄ 4837/30-10-18 (ΚΥΑ Δ13/οικ./54653/2701/2018, νέοι όροι και προϋποθέσεις χορήγησης ΚΕΑ.
- 13) ΦΕΚ Α΄ 21/ 2016 (Ν.4368) Δημιουργία Κέντρων Κοινότητας στους ΟΤΑ.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- 1) *Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις και κοινωνική ένταξη*, ec.europa.eu/social/main.jsp?catid=750&langid=el (προσπελάστηκε 17-7-2021)
- 2) Άρθρο 46 - *Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης*, www.opengov.gr/minlab?p=3888, Αναρτήθηκε 1 Ιουνίου 2018 (προσπελάστηκε 17-6-2021)
- 3) BIEN (*Basic Income Earth Network*), <https://www.basicincome.org> (πρόσβαση 20-7-2021)
- 4) bien@basicincome.org (προσπελάστηκε 20-7-2021)
- 5) Δημουλάς, Κ. (2017), *Η εφαρμογή του Κοινωνικού Εισοδήματος Αλληλεγγύης στην Ελλάδα*, Επιστημονική Εταιρεία Κοινωνικής Πολιτικής, περιοδικό τευχ.7, άρθρο, διαθέσιμο στη δ/ση: <https://eekp.gr>>2017/04>PERIODIKO-TZ (προσπελάστηκε 06-06-2021)
- 6) Έκθεση παρακολούθησης του ΚΕΑ (2019), διαθέσιμο στη δ/ση: kekpa.gr/el/ypiresies/98-koioniko-eisodima-allileggyis-k-e-a/2935-enimerosi-gia-kea-epidoma-stegasis (προσπελάστηκε 10-05-2021)
- 7) Ευρωπαϊκή πρωτοβουλία πολιτών (2020), *Χορήγηση βασικών άνευ όρων εισοδημάτων (UBI) σε όλη την ΕΕ (από 15-05-2020 έως 25-03-2022)*, διαθέσιμο στη δ/ση: <https://europa.eu/citizens-initiative/el>(υποστήριξη πρωτοβουλίας)<https://eci.ec.europa.eu/014/public/?lg=el> (προσπελάστηκε 17-05-2021)
- 8) Καθορισμός των όρων και των προϋποθέσεων εφαρμογής του προγράμματος Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης (2018), διαθέσιμο στη δ/ση: <https://keaprogram.gr>>Docs>20180615_ (ΚΥΑ 15 Ιουνίου 2018, προσπελάστηκε 30-05-2021)
- 9) *Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης*, διαθέσιμο στη δ/ση: kea@yeka.gr (προσπελάστηκε 30-05-2021)
- 10) *Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης* (2021), διαθέσιμο στη δ/ση: <https://keaprogram.gr> (προσπελάστηκε 17-04-2021)
- 11) Μακαντάση Φαίη, Βαλέντης Ηλίας (2021) “*Η χρηματοδότηση βάσει αποτελεσμάτων*” ως εργαλείο Κοινωνικής Πολιτικής, διαθέσιμο στη δ/ση:

- <https://www.dianeosis.org/2021/02/i-xrimatodotisi-vasei-apotelesmatwn/> (προσπελάστηκε 26-05-21)
- 12) Ματσαγγάνης, Μ. (2020), *Ένα βασικό εισόδημα για όλους: Μπορεί να υπάρξει; Πρέπει να υπάρξει;* διαθέσιμο στη δ/ση: <https://www.dianeosis.org/2020/05/ena-vasiko-eisodima-gia-olous/> (προσπελάστηκε 08-05-21)
- 13) Ματσαγγάνης Μάνος, Λεβέντη Χρύσα, Καναβιτσά Ελένη, Φλεβοτόμου Μαρία (2017), *Μια αποδοτικότερη πολιτική για την καταπολέμηση της ακραίας φτώχειας-* διαΝΕΟσις-Οργανισμός Έρευνας και Ανάλυσης 04.2017, διαθέσιμο στη δ/ση: [dianeosis.org/wp-content/uploads/2017/05/ftwxeia_new_4_5_2017.pdf](https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2017/05/ftwxeia_new_4_5_2017.pdf) (προσπελάστηκε 06-06-2021)
- 14) Νικολαΐδης, Ηλ (2020), *Βασικό εισόδημα στη Φινλανδία: Τα αποτελέσματα του πειράματος,* διαθέσιμο στη δ/ση: <https://www.dianeosis.org/2020/05/vasiko-eisodima-sti-finlandia-ta-apotelesmata-toy-peiramatos/> (προσπελάστηκε 26-05-21)
- 15) Ομάδα ανάλυσης Δημόσιας Πολιτικής, Οικονομικό Παν/μιο Αθηνών (2013), επικεφ. Καθηγητής Ματσαγγάνης Μάνος, διαθέσιμο στη δ/ση: www2.aueb.gr/pages/erevna/anakoinoiseis.php (προσπελάστηκε 05-06-2021)
- 16) Πληροφορίες για το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα (2021), διαθέσιμο στη δ/ση : <https://opeka.gr/elachisto-engyimeno-eisodima.kea/plirofories> (προσπελάστηκε 17-04-2021)
- 17) Σχεδιασμός ΕΣΠΑ και Επιχειρησιακών Προγραμμάτων 2021-2027, διαθέσιμο στη δ/ση: espa.gr/el/Documents/2127/2019_European-Semester_Report_on_Greece-27-02-2019%20EL (προσπελάστηκε 30-05-20210)
- 18) Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων (2020), διαθέσιμο στη δ/ση: www.gov.gr/upourgeio-ergasias-kai-koinonikon-upotheseon/organismos-pronoiakon-epidomaton-kai-koinonikes-alleggues-opeka/elakhisto-egguemeno-eisodema (23 Ιουλίου 2020) (προσπελάστηκε 03-06-2021)
- 19) Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων (2021), Δ/ση Καταπολέμησης της Φτώχειας (e-mail: gplaniteros@yeka.gr, Γεώργιος Πλανητερός)(προσπελάστηκε 05-07-2021)

- 20) Παρατηρητήριο Κοινωνικών Δικαιωμάτων,
LeyiMikael(2020)solidar.org/system/downloads/attachments/000/001/216/original/01-
2_EL_SRM2020_European_Trends_R1_online.pdf?1610009543 (προσπελάστηκε 14-07-
2021)
- 21) *Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης* (2000), διαθέσιμο στη δ/νση:
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12016P%2FTXT> και
<http://www.europarl.europa.eu>pdf>text-el> (προσπελάστηκε 05-06-2021)
- 22) EAPN (Ευρωπαϊκό Δίκτυο Καταπολέμησης της φτώχειας)
<https://www.eapn.eu/minimum-income-campaign> (προσπελάστηκε 15-05-2021)
- 23) ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2021), *Οδηγίες προς τους ερευνητές της έρευνας εισοδήματος και συνθηκών διαβίωσης των νοικοκυριών*, διαθέσιμο στη δ/νση:
<https://www.statistics.gr>documents>οδηγίες> (προσπελάστηκε 10-06-2021)
- 24) Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (2021), *Έρευνα του Ευρωβαρόμετρου αναδεικνύει την Κοινωνική Ευρώπη ως κορυφαία προτεραιότητα για την μεγάλη πλειοψηφία των πολιτών της Ε.Ε.*, διαθέσιμο στη δ/νση:<https://www.esfhellas.gr>pages>NewsFSEU-SILC>
2021(προσπελάστηκε 30-06-2021)
- 25) ΟΠΕΚΑ (2020), *Συνεργασία του ΟΠΕΚΑ – ΕΚΔΔΑ*, διαθέσιμο στη δ/νση:<https://opeka.gr>Συνεργασίες>(προσπελάστηκε 30-06-2021)
- 26) Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2021), *Θεματολογικά δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση, Καταπολέμηση της φτώχειας, του κοινωνικού αποκλεισμού και των διακρίσεων*, διαθέσιμο στη δ/νση:europa.eu/factsheets/el/sheet/60/καταπολέμηση-της-φτώχειας-του-κοινωνικού-αποκλεισμού-και-των-διακρίσεων(προσπελάστηκε 10-06-2021)
- 27) ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2020), *Δελτίο τύπου, Κίνδυνος φτώχειας*, διαθέσιμο στη δ/νση:<https://www.statistics.gr/documents/20181/16939796/%CE%>(προσπελάστηκε 3-07-2021)
- 28) *Θεματικό ενημερωτικό δελτίο Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, Κοινωνική Ένταξη* (2017), διαθέσιμο στη δ/νση:ec.europa.eu/info/sites/default/files/file_import/european-semester-thematic-factsheet-social_inclusion_el.pdf(προσπελάστηκε 10-06-2021)

- 29) Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (2021), *Οι προσεγγίσεις της φτώχειας*, διαθέσιμο στη [δ/νση: class.uoa.gr/modules/document/file.php/PSPA107/ΑΠ%203%20ΟΡΙΣΜΟΙ%20ΦΤΩΧΕΙΑΣ.pdf](http://class.uoa.gr/modules/document/file.php/PSPA107/ΑΠ%203%20ΟΡΙΣΜΟΙ%20ΦΤΩΧΕΙΑΣ.pdf) (προσπελάστηκε 03-07-2021)
- 30) Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2010), *Απασχόληση, Κοινωνικές Υποθέσεις και Κοινωνική Ένταξη, Αντιμετώπιση της φτώχειας, ποιοι κινδυνεύουν από τη φτώχεια και ποια μέτρα λαμβάνονται*, διαθέσιμο στη [δ/νση: ec.europa.eu/employment_social/2010againstpoverty/about/tackliny_el.htm](http://ec.europa.eu/employment_social/2010againstpoverty/about/tackliny_el.htm) (προσπελάστηκε 25-06-2021)
- 31) Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2019), *έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής περιλαμβανομένης εμπεριστατωμένης επισκόπησης σχετικά με την πρόληψη και τη διόρθωση των μακροοικονομικών ανισορροπιών*, διαθέσιμο στη [δ/νση: https://op.europa.eu/publication/language-el](https://op.europa.eu/publication/language-el) (προσπελάστηκε 12-07-2021)
- 32) Κυριακίδης, Αλεξ. (2016), *Κοινωνικό Επίδομα Αλληλεγγύης και Αφορολόγητο στην Ελλάδα*, διαθέσιμο στη [δ/νση: papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2992464](http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2992464) (προσπελάστηκε 12-07-2021)
- 33) International Journal of Social Welfare, Τόμος 22, Τεύχος 1, Π.3-14, ΦιγκάριΦρ. Ματσαγγάνης Μ., Σάδερλαντ Χ., (2013), *Είναι αρκετά σφιχτά τα ευρωπαϊκά δίχτυα κοινωνικής ασφάλισης; Κάλυψη και επάρκεια των συστημάτων ελάχιστου εισοδήματος σε 14 χώρες της E.E.*, <https://www.iser.essex.au.uk/research/publications/521099> (προσπελάστηκε 20-8-2021)
- 34) Kent George, (2016), βιβλίο: *Caring about Hunger*, researchgate.net/project/book-about-hunger (προσπελάστηκε 21-8-2021)
- 35) Kent George, (2016), βιβλίο: *Freedom from Want: The Human Right to Adequate Food*, researchgate.net/publication/306315103_Freedom_from_Want_The_Human_Right_Adequate_Food (προσπελάστηκε 21-8-2021)
- 36) National and Kapodistrian University of Athens, Παπαρηγοπούλου - Πεχλιβανίδη Πατρίνα, (2004), scholar.uoa.gr/sites/default/files/paparigo/files/apoysia_koinonikoy_dialogoy_gia_to_elahi

sto_eggyimeno_eisodima.pdf, Απουσία κοινωνικού διαλόγου για
το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα στην Ελλάδα (πρόσπελάστηκε 21-8-2021)

Παράρτημα Α – Προϋποθέσεις ΚΕΑ και ποσά

Παράρτημα Ι

Σύνθεση Νοικοκυριού	Εξαμηνιαίο Εισόδημα
Μονοπρόσωπο νοικοκυριό	1200€
Νοικοκυριό αποτελούμενο από δύο ενήλικα μέλη ή μονογονεϊκή οικογένεια με ένα ανήλικο μέλος	1800€
Νοικοκυριό αποτελούμενο από δύο ενήλικα και ένα ανήλικο μέλος ή μονογονεϊκή οικογένεια με δύο ανήλικα μέλη	2100€
Νοικοκυριό αποτελούμενο από τρία ενήλικα μέλη ή δύο ενήλικα και δύο ανήλικα μέλη ή μονογονεϊκή οικογένεια με τρία ανήλικα μέλη	2400€
Νοικοκυριό αποτελούμενο από τρία ενήλικα και ένα ανήλικο μέλος ή δύο ενήλικα και τρία ανήλικα μέλη ή μονογονεϊκή οικογένεια με τέσσερα ανήλικα μέλη	2700€
Νοικοκυριό αποτελούμενο από τέσσερα ενήλικα μέλη ή δύο ενήλικα και τέσσερα ανήλικα μέλη ή μονογονεϊκή οικογένεια με πέντε ανήλικα μέλη	3000€

Παράρτημα ΙΙ

Σύνθεση νοικοκυριού	Όρια καταθέσεων /μετοχών, ομολόγων κ.τ.λ
Μονοπρόσωπο νοικοκυριό	4.800
Νοικοκυριό που αποτελείται από δύο ενήλικες ή μονογονεϊκό νοικοκυριό με ένα ανήλικο μέλος	7.200
Νοικοκυριό που αποτελείται από δύο ενήλικες και ένα ανήλικο μέλος ή μονογονεϊκό νοικοκυριό με δύο ανήλικα μέλη	8.400
Νοικοκυριό που αποτελείται από τρεις ενήλικες ή δύο ενήλικες και δύο ανήλικα μέλη ή μονογονεϊκό νοικοκυριό με τρία ανήλικα μέλη	9.600

Νοικοκυριό που αποτελείται από τρεις ενήλικες και ένα ανήλικο μέλος ή δύο ενήλικες και τρία ανήλικα μέλη ή μονογονεϊκό νοικοκυριό με τέσσερα ανήλικα μέλη	10.800
Νοικοκυριό που αποτελείται από τέσσερις ενήλικες ή δύο ενήλικες και τέσσερα ανήλικα μέλη ή μονογονεϊκό νοικοκυριό με πέντε ανήλικα μέλη	12.000
Νοικοκυριό που αποτελείται από τέσσερις ενήλικες και ένα ανήλικο μέλος ή δύο ενήλικες και πέντε ανήλικα μέλη ή μονογονεϊκό νοικοκυριό με έξι ανήλικα μέλη	13.200
Νοικοκυριό που αποτελείται από πέντε ενήλικες ή δύο ενήλικες και έξι ανήλικα μέλη ή μονογονεϊκό νοικοκυριό με επτά ανήλικα μέλη	14.400

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ

Περιουσιακό τεκμήριο
<p>Το συνολικό ποσό από τόκους καταθέσεων των μελών του νοικοκυριού σε όλα τα πιστωτικά ιδρύματα της χώρας ή του εξωτερικού, όπως έχουν δηλωθεί στην τελευταία εκκαθαρισμένη δήλωση φορολογίας εισοδήματος (Ε1), δε μπορεί να υπερβαίνει το ποσό που προκύπτει από τον κατωτέρω μαθηματικό τύπο:</p> <p>Ετήσιος τόκος = όριο καταθέσεων για κάθε τύπο νοικοκυριού * μέσο ετήσιο καταθετικό επιτόκιο /100</p> <p>Ως έτος υπολογισμού του μέσου καταθετικού επιτοκίου ορίζεται εκείνο στο οποίο αντιστοιχεί η τελευταία εκκαθαρισμένη δήλωση φορολογίας εισοδήματος.</p> <p>Δε γίνονται δεκτές αιτήσεις νοικοκυριών, τα μέλη των οποίων, βάσει της τελευταίας εκκαθαρισμένης δήλωσης φορολογίας εισοδήματος:</p> <ul style="list-style-type: none"> - εμπίπτουν στις διατάξεις του φόρου πολυτελείας, - δηλώνουν δαπάνες για αμοιβές πληρωμάτων σκαφών αναψυχής, - δηλώνουν δαπάνες για δίδακτρα σε ιδιωτικά σχολεία, - δηλώνουν δαπάνες για οικιακούς βοηθούς, οδηγούς αυτ/των, δασκάλους και λοιπό προσωπικό, όπως, αυτές προσδιορίζονται στους αντίστοιχους κωδικούς του εντύπου Ε1.

Παράρτημα Β – Το Ευρωπαϊκό Θεσμικό πλαίσιο για την Κοινωνική Ένταξη

- Απόφαση Συμβουλίου 18ης Ιουλίου 1989 - Καθιέρωση μεσοπρόθεσμου προγράμματος κοινοτικής δράσης και την οικονομική και κοινωνική ένταξη λιγότερο ευνοημένων κοινωνικών ομάδων (89/457/ΕΟΚ, L224)
- Ψήφισμα Συμβουλίου των Υπουργών Κοινωνικών Υποθέσεων 29ης Σεπτεμβρίου 1989 (89/C227/01)
- Χάρτης Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων των Εργαζομένων - Σύσταση του Συμβουλίου 24ης Ιουνίου 1992 σχετικά με τα κοινά κριτήρια που αφορούν την επάρκεια των πόρων και παροχών στα συστήματα κοινωνικής προστασίας (92/441/ΕΟΚ)
- Σύσταση Συμβουλίου 27ης Ιουλίου 1992 (92/442/ΕΟΚ) καλούσε τα κράτη-μέλη στην κοινωνική ενσωμάτωση όλων των νομίμως διαμενόντων στο έδαφος του κράτους και στην κοινωνική ενσωμάτωση στην αγορά εργασίας.
- Συνθήκη Μάαστριχτ Ε.Ε. (92/C 191/01), εισήχθησαν για πρώτη φορά στο πρωτογενές δίκαιο διατάξεις και ρήτρες για την καταπολέμηση του αποκλεισμού.
- Λευκή Βίβλος, τέθηκαν οι βάσεις για την κοινωνική πολιτική (COM 94/333), εισάγεται η έννοια των ενεργητικών μέτρων προώθησης στην απασχόληση.
- Συνθήκη Νίκαιας (2001/C 80/01), εντάσσεται ρητά η καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού (στ.ι παρ. 1 αρθ.137)
- Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. (Σύμβ. Νίκαιας 2000), αναγνωρίζεται το δικαίωμα κοινωνικής αρωγής και στεγαστικής βοήθειας προς εξασφάλιση αξιοπρεπούς διαβίωσης σε όσους δε διαθέτουν επαρκείς πόρους. (παρ.3, άρθρο 34)
- Συνθήκη Λισαβόνας (2007/C 306/01), προβλέπεται ρητά η καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού.
- Ανακοίνωση Επιτροπής το 2008 σχετικά με τη σύσταση για ενεργητική ένταξη των αποκλεισμένων από την αγορά εργασίας ατόμων (COM/2008/0639).
- Αναγνωρίστηκε ως μία από τις προτεραιότητες της Ε.Ε. η καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και της φτώχειας. Επισημάνθηκε η εφαρμογή μίας στρατηγικής που θα συνδυάζει την επαρκή ενίσχυση του εισοδήματος, την αγορά εργασίας και την πρόσβαση σε ποιοτικές υπηρεσίες.
- Απρίλιος 2017, η Επιτροπή δημοσίευσε έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της (SWD 92017) 257 final) αξιολόγησης του κάθε κράτους-μέλους σχετικά με την ανάπτυξη

ολοκληρωμένων προσεγγίσεων των ενεργητικών πολιτικών ένταξης (Υπ. Εργασίας, Εθνική στρατηγική για την κοινωνική ένταξη και μείωση της φτώχειας, 2021)

Παράρτημα Γ – Θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα για το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα

- - Ο Ν.4093/2012 (ΦΕΚ Α' 222/12-11-2012), εισήγαγε για πρώτη φορά στην Ελλάδα πιλοτικό πρόγραμμα Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος.
- - Η ΚΥΑ 39892/ΓΔ, 2/2014 (ΦΕΚ Β 3018/7-11-2014) όριζε τους 13 Δήμους της πιλοτικής εφαρμογής.
- - Η ΚΥΑ Δ23/οικ. 58874/4228/2015 (ΦΕΚ Β275/17-12-2015) μετονομάστηκε σε "Εγγυημένο Κοινωνικό Εισόδημα".
- - Το 2014 εκδόθηκε Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο για την κοινωνική ένταξη που προέβλεπε ως άξονα την καταπολέμηση της ακραίας φτώχειας. Έχει ως Β' πυλώνα προτεραιότητας την πρόσβαση σε επαρκείς πόρους, την υλοποίηση της πιλοτικής εφαρμογής και τη θεσμοθέτηση ενός γενικού ΕΕΕ.
- - Ο Ν.4389/2016 (ΦΕΚ Α94/27-5-2016) εισήγαγε σε εθνική εφαρμογή το πρόγραμμα Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης (ΚΕΑ) ως πρώτη φάση το 2016 σε 30 δήμους της χώρας. Το πρόγραμμα αποτελούνταν από τρεις πυλώνες: α) εισοδηματική ενίσχυση β) συμπληρωματικές κοινωνικές παροχές και υπηρεσίες γ) υπηρεσίες ενεργοποίησης για την ένταξη στην αγορά εργασίας.
- - Η ΚΥΑ Δ23/οικ/30299/2377/2016 (ΦΕΚ Β 2089/7-7-2016) ρύθμιζε τις τεχνικές λεπτομέρειες αυτής της φάσης.
- - Το άρθρο 22 & 1 Ν.4445/2016 (ΦΕΚ Α236/19-12-2016) όρισε ότι από 1-1-2017 το ΚΕΑ επεκτάθηκε σε όλους τους Δήμους της χώρας, επίσης ορίστηκαν εκ νέου οι ωφελούμενες μονάδες, η έννοια του εγγυημένου ποσού, οι αρμόδιες υπηρεσίες καθώς και οι κυρώσεις για τη δήλωση ψευδών στοιχείων.
- - Η ΚΥΑ Γ. Δ.5.οικ. 2961-10/2017 (ΦΕΚ Β 128/24-1-2017) εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση για την εφαρμογή του νόμου, με λεπτομερείς όρους και προϋποθέσεις.

- Το ΦΕΚ 1474 28/4/2017 τευχ. Β', καθορίζει όρους και προϋποθέσεις ένταξης ωφελούμενων επιχειρησιακού προγράμματος "Επισιτιστικής και βασικής υλικής συνδρομής για το Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας προς τους Απόρους (TEBA / FEAD), από 1-6-2017 καθίστανται αυτοδίκαια οι εκάστοτε δικαιούχοι του ΚΕΑ.
- Ο Ν.4549/2018 (ΦΕΚ Α 105/14-6-2018) άρθρο 22, επαναπροσδιορίζει τα έσοδα, το καθεστώς αστέγων με την καταγραφή τους και οι αρμόδιες υπηρεσίες.
- Με την ΚΥΑ Δ13/οικ/33475/1935/2018 (ΦΕΚ Β' 2281/15-6-2018) Ν.4520/2018 και την τροποποιητική αυτής ΚΥΑ Δ13/οικ/54653/2701/2018 (ΦΕΚ Β' 4837/30-10-2018) ορίστηκαν οι νέοι όροι και προϋποθέσεις χορήγησης ΚΕΑ.
- Ο Ν.4368/2016-ΦΕΚ Α' 21 στελεχώνει τις Κοινωνικές Υπηρεσίες των Δήμων με τη δημιουργία των Κέντρων Κοινότητας.
- Νέα ΚΥΑ που δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 3359/τεύχ.Β'/28-7-21 τροποποιεί τις προϋποθέσεις του ΕΕΕ σχετικά με θέματα φιλοξενούμενων, εκπαίδευσης, εισοδήματος, περιουσίας κ.ά.
- Πρέπει να προστεθεί η απόφαση του Υπ. Εργασίας εκτάκτων παρατάσεων του επιδόματος από τον Οκτώβριο 2020 έως τον Ιούνιο 2021 λόγω COVID-19 (Οδηγός εφαρμογής ΚΕΑ 2019 & 2021).

Παράρτημα Δ – Αρμόδιοι φορείς παροχής και υλοποίησης του ΕΕΕ

- Η Διεύθυνση Καταπολέμησης της Φτώχειας της Γενικής Διεύθυνσης Κοινωνικής Αλληλεγγύης του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.
 - Η Διεύθυνση Οικονομικής Διαχείρισης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων.
 - Ο Οργανισμός Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ο.Π.Ε.Κ.Α.)
 - Η Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ)
 - Η Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων του Υπουργείου Οικονομικών
- Στην υλοποίηση εμπλέκονται:
- - Η Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση Κοινωνικής Ασφάλισης (ΗΔΙΚΑ Α.Ε.)
 - - Οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α' βαθμού δια μέσω των Κοινωνικών Υπηρεσιών και των Κέντρων Κοινότητας.
 - - Ο Οργανισμός Απασχόλησης Ανθρώπινου Δυναμικού ΟΑΕΔ
 - - Το Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (Ε.Κ.Δ.Δ.Α) για την παροχή εκπαίδευσης στα στελέχη.

Επίσης στον σχεδιασμό και υλοποίηση του ΕΕΕ εμπλέκονται πολλοί ακόμα φορείς όπως η ΕΙΕΑΔ, η Επιτροπή της Βουλής, τα ΚΕΠ, τα σχολεία (Υπ. Παιδείας), myschool, ο ΕΦΚΑ, οι τράπεζες, η ΔΕΗ, ο ΔΕΔΔΗΕ, το Taxisnet κ.ά. (ΦΕΚ 2281/Β' τεύχ./2018), (ΦΕΚ 3359/Β' τεύχ./2021, άρθρο 14).

Παράρτημα Ε - Το ΕΕΕ στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα στην Ευρώπη

	Ονομασία	Έτος θεσμοθέτησης
Βρετανία	Income Support	1948
Δανία	Social Bistand	1961
Γερμανία	Sozialhilfe	1962
Ολλανδία	Algemene Bijstand	1963
Βέλγιο	Minimex	1974
Ιρλανδία	Supplementary Welfare Allowance	1977
Σουηδία	Socialbidrag	1980
Φινλανδία	Toimeentulotuki	1984
Λουξεμβούργο	Revenu Minimum Garanti	1986
Γαλλία	Revenu Minimum d'Insertion	1988
Ισπανία	Renta Minima de Insercion	1989
Πορτογαλία	Rendimento Mínimo Garantido	1996
Ιταλία	Reddito Minimo d'Inserimento Reddito di Cittadinanza	1998* 2019
Αυστρία	Sozialhilfe	2010

Στοιχεία για το 2010, Πηγή : MISSOC (Ιανουάριος 2012)

Παράρτημα ΣΤ – Οδηγός Συνεντεύξεων

ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ ΓΙΑ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΥΣ ΤΟΥ ΕΕΕ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΛΟΚΡΩΝ.

(ΣΑΣ ΕΝΗΜΕΡΩΝΟΥΜΕ ΟΤΙ ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΑΣ ΠΟΥ ΘΑ ΑΠΟΤΥΠΩΘΟΥΝ ΣΤΗΝ ΜΕΛΕΤΗ ΑΥΤΗ ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΑΝΩΝΥΜΑ ΒΑΣΕΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ)

ΠΕΝΤΕ(5)ΤΟΜΕΙΣ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ.

1. ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

ΗΛΙΚΙΑ

ΦΥΛΟ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

ΑΝΕΡΓΙΑ Η ΕΡΓΑΣΙΑ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

ΤΕΚΝΑ

ΔΙΑΜΟΝΗ ΣΕ ΟΙΚΙΑ; ΙΔΙΟΚΤΗΤΗ ΠΑΡΑΧΩΡΗΜΕΝΗ

ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΗ

ΑΛΛΑ ΕΠΙΔΟΜΑΤΑ; ΠΟΙΑ;

ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΓΝΩΜΗ ΣΑΣ ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΕΕ ΚΑΙ ΑΝ ΕΙΣΤΕ

ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΜΕΝΟΣ-Η. ΣΧΟΛΙΑΣΤΕ.

2. ΕΙΣΤΕ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΜΕΝΟΣ-Η ΑΠΟ ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΙΚΟ ΠΟΣΟ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΤΟΥ ΕΠΙΔΟΜΑΤΟΣ;

ΠΟΙΕΣ ΑΚΡΙΒΩΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΣΑΣ ΚΑΛΥΠΤΕΙ; ΣΧΟΛΙΑΣΤΕ

ΧΡΕΙΑΖΕΣΤΕ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ

ΚΑΛΥΨΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΒΙΟΤΙΚΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ(τροφή, στέγαση, ένδυση κ.α)

ΠΩΣ ΚΑΛΥΠΤΕΤΕ ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΑΝΑΓΚΕΣ;

3.ΕΙΣΤΕ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΜΕΝΟΣ-Η ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟ ΠΥΛΩΝΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ; ΔΗΛΑΔΗ ΤΙΣ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ; ΣΧΟΛΙΑΣΤΕ

ΓΝΩΡΙΖΕΤΕ ΤΟ ΤΕΒΑ(βοήθεια σε τρόφιμα),ΤΗΝ ΕΚΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΔΕΗ με το κοινωνικό τιμολόγιο),ΓΝΩΡΙΖΕΤΕ ΓΙΑ ΑΛΛΑ ΕΠΙΔΟΜΑΤΑ π.χ.

ΣΤΕΓΑΣΗΣ,ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ,ΓΕΝΝΗΣΗΣ κ.α.

4 .ΕΙΣΤΕ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΜΕΝΟΣ-Η ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΡΙΤΟ ΠΥΛΩΝΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ Η ΣΥΝΔΕΣΗ ΣΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ,ΔΗΛΑΔΗ Η ΕΥΡΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΑΣ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΟΑΕΔ;

ΓΝΩΡΙΖΕΤΕ ΓΙΑ ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ; ΣΧΟΛΙΑΣΤΕ

5. ΤΙ ΑΝΑΜΕΝΕΤΕ ΑΠΟ ΤΟ ΕΠΙΔΟΜΑ

ΤΙ ΑΝΑΜΕΝΕΤΕ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΓΕΝΙΚΑ;

ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ ΓΙΑ ΕΠΟΠΤΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΕΕΕ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΛΟΚΡΩΝ.

ΠΩΣ ΕΚΛΑΜΒΑΝΕΤΕ ΤΗΝ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΩΝ ΔΙΚΑΙΟΥΧΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΕΠΙΔΟΜΑ.....

ΣΧΟΛΙΑΣΤΕ

ΠΩΣ ΒΛΕΠΕΤΕ ΤΗ ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΠΙΔΟΜΑΤΟΣ;

ΣΧΟΛΙΑΤΕ ΤΟΥΣ ΤΡΕΙΣ ΠΥΛΩΝΕΣ ΤΟΥ ΕΕΕ.

ΠΟΙΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΝΟΜΙΖΕΤΕ ΟΤΙ ΚΑΛΥΠΤΟΥΝ ΜΕ ΤΟ ΕΠΙΔΟΜΑ;

ΤΙ ΘΑ ΔΙΟΡΘΩΝΑΤΕ ΑΠΟ ΤΟ ΕΠΙΔΟΜΑ; ΞΕΧΩΡΙΣΤΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΤΡΕΙΣ ΠΥΛΩΝΕΣ; ΧΡΗΜΑΤΑ,ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ,ΕΥΡΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ;

ΠΟΙΕΣ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΣΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΒΕΛΤΙΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΕΕ;

Παράρτημα Ζ – Χαρακτηριστικά δείγματος της έρευνας

Αρχικά ονόματος	Ηλικία	Φύλο	Εκπαίδευση	Οικογενειακή κατάσταση	Κατοικία	Ανεργία / Εργασία	Άλλα επιδόματα
Γ	23	Άρρεν	Πανεπιστήμιο	Άγαμος	Ενοικιαζόμενη	ανεργία	ενοικίου
Η	24	Άρρεν	Πανεπιστήμιο	Άγαμος	Παραχωρημένη	βοηθός αγρότη	-
Α	33	Άρρεν	Γυμνάσιο	Άγαμος	Ιδιόκτητη	αλιεύς	νεφροπαθών,
Ν	56	Άρρεν	Λύκειο	Έγγαμος	Ενοικιαζόμενη	ανεργία	ενοικίου
Γ	37	Άρρεν	Λύκειο	Έγγαμος / 1 τέκνο	Ιδιόκτητη	Ανεργία (πρώην προπονητής)	A21 τέκνων και θέρμανσης
Ν	54	Άρρεν	Λύκειο	Έγγαμος / 1 τέκνο	Ιδιόκτητη	Βοηθός αγρότη -ημιαπασχόληση	A21 τέκνων
Ε	37	Θήλυ	Ιδιωτικό ΙΕΚ	Έγγαμη / 1 τέκνο	Ιδιόκτητη	άνεργη	θέρμανσης
Μ	44	Θήλυ	Λύκειο	Έγγαμη / 2 τέκνα	Ενοικιαζόμενη	άνεργη	A21 και ενοικίου
Ν	66	Θήλυ	Λύκειο	Διαζευγμένη	Ιδιόκτητη	άνεργη	-
Μ	41	Θήλυ	Λύκειο	Διαζευγμένη / 2 τέκνα	Ενοικιαζόμενη	άνεργη / ημερομίσθια	A21 και ενοικίου
Α	32	Θήλυ	ΙΕΚ	Άγαμη	Ενοικιαζόμενη	Άνεργη / περιστασιακή εργασία	-
Δ	44	Θήλυ	Λύκειο	Άγαμη	Ιδιόκτητη	Βρήκε πριν λίγες ημέρες εργασία ως καθαρίστρια σε δημόσια υπηρεσία	-

